

R. 4739
Adrianus Barlandus de Anno de Garmader 1555

RERVM

GESTARVM

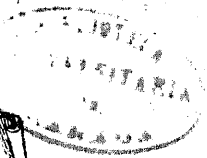
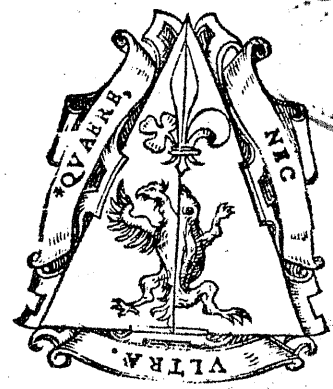
A BRABANTIAE DV-

CIBVS HISTORIA, CONSCRI-

pta per Adrianum Barlandum, vsq; in annum
vigefimum sextum, supra M. D. re-
flicuta Salutis.

Imperante Carolo Quinto principe
inuitiffimo.

*Catalogus insignium oppidorum
Germanie inferioris.*

Cum Gratia & Priuilegio.

ANTVERPIÆ, Excudebat Ioannes Granicus
Typographus, Anno 1555.

2830811

R. 4732
Adrianus Barlandus de la Combe in Anni de la Combe 1555

RERVM GESTARVM

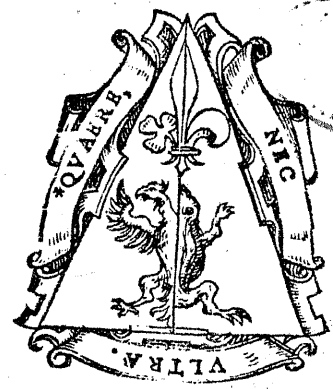
A BRABANTIAE DV-

CIBVS HISTORIA, CONSCRI-

pta per Adrianum Barlandum, vsq; in annum
vigefimum sextum, supra M. D. re-
flicuta Salutis.

Imperante Carolo Quinto principe
inuitiffimo.

*Catalogus insignium oppidorum
Germaniae inferioris.*

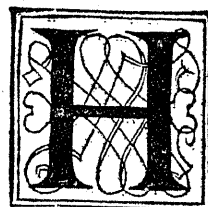

Cum Gratia & Priuilegio.

ANTVERPIÆ, Excudebat Ioannes Granites
Typographus. Anno 1555.

ADRIANI
BARLANDI IN
HISTORIAM DVCVM

PRÆFATIO

ORATIO autore: Omne tulit punctum, qui miscuit vile dulci. Potest ne quicquam historia dulcius esse, per quam vnā tot pulcherrimarum situs urbium, tot fluminum cursus, hortos, amœnos recessus, musarum domicilia, patrios cultus, habitus locorum, & quid quæque ferat regio, quid quæque recuset, vbi segetes, vbi veniāt felicius vix cognoſcimus, & domi manentes sine sumptu, sine periculo orbem ipsam terrarum nobis peragrasse videmur. Eiusdem muneris utilitas nonne maxima est? Vitam, mores, facta hominum, consilia item, atque euentus rerum in medio ponit, in quæ posteritas omnis tanquam in speculum inspicere possit, & vitam, moresque componere. Quid bonorum animos principū ad res cum laude gerendas magis accendit, inflammatque, Tyrannorum cupiditates quid magis refrenat, dum

PRÆFATIO.

utrique cernunt, quæ in vita patrarint, futurū
 ut mox in orbis totius, imo sæculorū omnium
 theatrum omnibus spectanda producantur?
 Nullam earum habere notitiam rerum, quæ
 antequam nascerere, contigerunt, hoc est, sem-
 per esse puerum. Ut præteritis etiam sæculis
 vixisse videamur, sola præstat historiarum co-
 gnitio. Absolutum oratorem neminem dixe-
 rim, nisi & exemplis abundauerit, & quamplu-
 rima nouerit. In libris historicorum, ut dixi,
 omnis exempli documēta, velut in illustri mo-
 numento posita intuemur, vnde quæ imitanda
 sint depromere, nobisque ad imitandum pro-
 ponere, quæ fugienda fugere possimus. Con-
 sulendum est itaque principibus regibus, Im-
 peratoribus, ut historicos legant. Quæ enim
 non audent principibus demonstrare domesti-
 ci, ea omnia principes ipsi in libris scriptis re-
 perient. Historia ad id quod honestum est in-
 flammat, vitia detestatur, probos extollit, im-
 probos deprimit. His tam multis, ac varijs uti-
 litatibus adductus ego conscripsi, & primus
 tanquam fati mihi seruatum in literas misi re-
 rum à Brabantie ducibus gestarum historiam,
 fortasse non tanta sermonis politie, ac fide opti-
 ma. Nihil enim vel gratiæ vel offensa datum
 est. Scio abesse ab historico debere fœdum ad-
 sentationis crimen, & amorem, ac beneuolen-
 tiam, metum, & similitatem. Nullus tora est hi-
 storia locus, quem non sim paratus magna etiā
 spon-

PRÆFATIO.

sensione in Chronicis lingua nostrate cōscri-
 ptis, aut alijs certe, qui his de rebus aliquid li-
 teris mandauerint, ex fige representare. Quod
 si quis domesticis fidem existimet abrogādam
 scriptoribus Liius fabulam, non historiam fe-
 cit, quem tam multi tradunt in conscribendis
 rebus gestis, Romanos, nō Punicos secutum
 esse annales. Quod vero ad stylum attinet meū,
 omnino nihil sum sollicitus. Historia, ut ad
 suum scribit Capitonem Plinius, quoquo mo-
 do scripta delectat, ipsa ad rerum notitiam pro-
 uocare natura. Sed damnabit fortasse me quis-
 piam ut nimis breuem. Datur laudi aperta ac
 lucida breuitas. Qualis apud Salustium. Alius
 disparitatem reprehendet. Huic Liiuum obij-
 ciam, quem modo breuem, modo copiosum
 videmus. Dicit alius omitti quædam, & præ-
 teriri. Ad Iustinum prouocabo Historiæ scrip-
 torem, Prouocabo ad Suetonium, qui
 Cæsarum vitas ita conscripsit, ut
 multa vel prætereat, vel nimis
 circumcise narret, quæ ab
 alijs dicta sunt co-
 piosius.

EX AVTHORIBVS
de utilitate Historiæ.

SOlet quaeri ab studiosis viris, utilisne ne sit historia? Nos vero non modo utilem & frugiferam, sed necessariam mortalibus esse contendimus. Et quemadmodum agriculture corpora, sic monumentis rerum animi fouentur, vitæ cupido, pharmaca pellendis morbis inuenit. Series rerum, ne vna cum eo qui gerit, interiret, historiam excogitauit. Quanto nobilior animus, tanto cæteras doctores præcellit historia, potissimamque sibi sapientiæ partem vendicat. In ea est enim imitatio viuendi, vitia detestatur virtutes ardore quodam imitationis effert, & cum rebus omnibus tēpora vetustatem adferant, Historia numero annorum admirabilior est, & sanctior habetur.

NO-

NOMINA BRABANTIAE DUCUM.

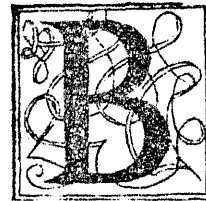
Pipinus primus, filius Carolomanni geniti ex Brabone tertio huius nominis: Tertio item principe Brabantiae, antequam hæc provincia ducatus nomen accepisset.
Pipinus Secundus.
Carolus Martellus.
Pipinus Tertius.
Carolus Magnus.
Ludouicus Magni filius.
Godefridus Barbatus.
Godefridus Barbati filius.
Godefridus Tertius.
Henricus tertij Godefridi filius.
Henricus Secundus primi filius.
Henricus Tertius secundi filius.
Ioannes Henrici tertij filius.
Ioannes Secundus, superiori filius.
Ioannes Tertius secundi filius.
Vuenselaus Ioannis Bohemiae regis filius.
Antonius Philippi Burgundiae principis filius.
Ioannes Antonij filius, Conditor scholæ Louaniensis.
Primus Philippus Ioannis frater.

Phi

Philippus Burgundiæ dux;
Carolus Philippi filius.
Maria Caroli vnica filia.
Maximilianus Mariæ superioris
maritus.
Philippus Maximiliani filius.
Carolus Philippi filius, Burgundus
origine Cæsar.
Imperium oceano; famam qui terminat
astris.

 CHRONICA
BRABANTIAE DV-
CVM AVTHORE HA-
driano Barlaudo.

PIPINVS PRIMVS DVX
Brabantiae.

BRABANTIA Germa-
niæ prouincia est, multum
amœna, & delitiosa, Peco-
ris ferax, frumenti multo
feracior, ponorum abun-
dantissima. Vrbes habet
multas illustri nomine, in
quibus ædificia publica, pariter & priuata vi-
fendo sunt apparatu. Permulti ad vrbium spe-
ciem extructi vici. Gens laudatissima, & ad o-
mne humanitatis officium maxime obuia.
Doctrinarum quoque & pietatis cultrix, nec
bello inutilis. Habet enim (vt poëta dixit)
regio hæc genus acre virum. Cuius dux pri-
mus fuit Pipinus Carolomani filius, qui vxore
capta ex gente Aquitanica, Sueuos, aliosq;
Germanie populos bello vicit. Huic tres fuere
liberi: filia, Begga & Gertrudis: quarum hæc
A est

CHRONICA

est postea in numerum relata Diuarum: Filius, Grimoaldus, qui patre mortuo dux factus, reipub. præfuit. Huius viri consilio Sigisbertus rex Francorum, diuersis locis, in pauperum alimoniam sacras ædes, & cœnobia extruxit. Odio quorundam interfecto postea Grimoaldo, soror eius Begga, cum marito suo, res Brabantiae aliquantum temporis administravit.

PIPINVS SECVNDVS.

Matri Pipinus successit huius nominis secundus, & dux Brabantiae tertius, qui Herstalli cognomen accepit ab Herstallo. Qui locus inter Leodium vilebatur & Traiectum, ubi ad Mosam fluuium idem Pipinus arcem extruxerat, in quam frequenter credo, loci captus amenitate, se recipere solebat. Progenitoribus est hic ortus sanctissimis, ut præteream alios, matrem habuit Beggam, Gertrudis diuæ sororem.

DE MATRIMONIO EIVS:

dem, & liberis.

Pletrudis mulier vitæ sanctimonia insignis huic vxor data est. Matrimonij vinculo sic iuncti, ac velut concatenati, bonorum omnium radici concordie nihil præferendum existimantes, omnia sic egerunt, ut pax inter eos & tranquillitas esset. Hanc pacem id boni sequutum, ut ex eo coniugio digna parente sit ædita proles: filij tres, Drago & Grimoaldus, qui quum Christi esset fortis adser-

BRAB. DVCVM.

2

tor Dei, postea Leodij martyriū adijt ob Christi fidem, ibi sepultus in æde diuo Iacobo sacra. Filius tertius fuit Siluius vir piensissimus, qui & ipse sancti appellationem meruit. Filia Norburgis vocata est. Sepulchro illata Colonix, miraculis clauit, quæ res vitæ innocenter actæ, euidentis est iudicium. Omnium ex coniuge Plestrude liberorum funera, vidit Pipinus.

DE BELLO EIVS

cum Phrysijs.

Gubernante eo res Brabanticas, Phrysijs, qui tum erant fidei hostes, ut suū in Christianum nomen explerent odium, Franciam Orientalem ferro & igni late vastauerāt. Pipinus igitur orthodoxæ fidei propugnator acerrimus, ex suis delectu habito, aliquot armatorū milia contrahit. Nec longior inde mora, cum his copijs in Hollandiam transgressus Vuiltembergū, nunc vrbs Traiectum dicitur, obsedit, multumque & diu ab his qui intus erant, strenue defensum, tandem cepit. In vrbe iam capta vis ingens Barbarorū cæsa est. Hic primū lubasti sunt Phrysijs, qui nunquā antea didicerāt externo parere principi. Eorū, quos armis deuicerat Pipinus, animas quoque lucrari & seruare cupiens, Guilibrordū, quem habebant ea tempora virū sanctissimum huc misit, qui clarissima Euangelici splendoris luce, cæcos infidelitate populos illustraret, & gentem

A 2 alioqui

CHRONICA

alioqui indomitum ad veri & vnius Dei cultum accenderet.

ADULTERIVM EIVSDEM.

Incidit postea Pipinus in fœdum adulteriū crimen, quod ipsum eo fœdus est habitū, quo innocentius vixerat ad id tempus ipse. Alpiadis cuiusdam nobilis & forma excellenti mulieris pulchritudine captus, eam compressit, & pregnantem haud multo post reddidit. Vnde natus illi filius Carolus, qui Martelli cognomen tulit. Hunc Pipini amorem eo progressum inuenio, vt adhuc superstitē vxore legitima Plectruide, alteram quoque matrimonio sibi iunxerit. Quod factum in duce, quum Lambertus Traiectensium ad Mosam episcopus reprehenderet: Dodo princeps, Alpiadis frater, veritus futurū, vt Lamberti monita sequutus Pipinus, sororem eius dimitteret, misit qui sanctum virum interficerent. Non est occisum inuenio, quum aliquādiu orationi incubuisset. Hac de re sic habet Sabellicus in Enneadibus. Et Lambertus vir insigni pietate martyrio defunctus est, quia Pipinum increpuisset, quod Alpiadem pellicē vxori superduxisset. Alpiadis frater Lambertum peremit, nec impune. Incidit nephariæ cædis author in atrocissimum genus morbi, erodēte se ipsum corpore, suppliciaq; sibi gignente, Greci Phthiriasim vocant, Pedicularis Romana voce dicitur. Apudeundem adnotatum in uenio

BRAB. DVCVM.

nio his verbis. Duas Pipino, Blodus ait, vxores fuisse. Calpiadē, ex qua Carolus, qui Martelli cognomen tulit, sit genitus. Secundo loco Plectrudē. Sunt qui Calpiadem Plectrudē superductā tradant. Non defunt, qui Martellū ex cōcubina, nō legitimo thoro natū scribant. Tanta vbiq; scriptorū laboratur inconstātia.

DE MORTE EIVS.

Herstallus, per hæc quæ dixi, & alia quædam in Gallijs, cui prouinciæ gubernandæ præfectus fuerat, gesta, excursu vitæ spacio, moritur anno principatus sui xxix. Prius tamen quàm decederet, apud conuocatos oppidorum primores, filiū sibi, his etiam amplectentibus, successorem constituit, qui legitimo thoro natus non erat.

DE CAROLO MARTELLO, PRAE
*lijs eius, & Saracenorū aduentu in Gallias,
 Item de Phrysijs.*

Carolus hic Martellus, robusta fuit & ferrea natura (vnde cognomen accepit. Martel enim lingua nostrate hamer sonat) quā in subigendis hostibus, egregie ostendit. Saxones primo victi ab eo, & infestissimi accolæ, & rebelles. Inde subacti Alemanni. Subacti sunt & Sueui. Postea ab Eudone Visigotho Aquitaniæ, & Vasconia princeps, bellum sibi illatum per legatos gessit. Ii cum exercitus Vasconum fines ingressi cum Eudone, qui ad vim arcendam occurrerat, pugnaverunt. Præ-

CHRONICA

Ho superatus Eudo, luisque diffusus opibus Sa-
 racenorum implorat auxilium, qui iam annos
 decem in Hispanijs agebant. Galliam per hoc
 tempus ingressi, Burdegalam urbem vi ca-
 piunt, captam diripiunt. Christiani nominis
 odio saevitum est sine discrimine, in viros, in
 foeminas, in pueros. Tempa quoque funditus
 euersa sunt omnia, & conculcata simulacra di-
 uorum. Iam progredi eos ad diripiendum
 Martini Turonensis templum, varijs ac pul-
 cherrimis opulentum donarijs, fama erat. Ca-
 rolus igitur vndique contractis viribus, ipso
 etiam Eudone, qui Saracenos accerserat, in
 partes suas adducto, Turonum contendit, ad
 impiæ gentis opprimendos conatus. Nec mul-
 to post concurrunt vtrinque maximis odijs,
 animisque. Vtraque pars difficilem hanc sen-
 sit pugnam. Sed Saraceni etiam funestam. Pro-
 ditum est enim fidei hostium, cæsa hoc loco
 milia septuaginta. Tam incluta non contentus
 victoria Carolus, domitis Burgundis, & post
 mortem Eudonis, cuius adiutus viribus Sara-
 cenos vicerat, Aquitaniae quoque magna par-
 te suis opibus adiecta, ad Frifones bello perse-
 quendos animum adiecit, qui populi per id
 tempus nondum Christi fidem amplexi erant.
 Huc deuectus classe Martellus, omnia diripuit,
 omnia cæde cõpleuit, nulla neq; sexus, neque
 ætatis ratione habita. Subuertit statuas deorũ.
 Tempa ferro & igni dedit.

CAROLVS

BRAB. DVCVM.

4

CAROLVM GALLIÆ

regibus imperasse.

Hilderico Francorum rege mortuo, Caro-
 lus delatum sibi prouinciæ totius impe-
 rium, & regis insignia pertinacissime re-
 cusans. Imperare, inquit, regibus, quàm rex
 esse malo, & in locum patris demortui suffecit
 Dagobertum, qui Hilderico natu maior filius
 erat. Huic post quadriennium defuncto, sub-
 iecit Carolus fratrem Lotharium, qui non vi-
 tra biennium regnauit. Postea Chilperico,
 qui cognatus erat regum defunctorum, vi &
 armis regnum occupare volenti, se cum exer-
 citu obiecit Carolus, fuitque ea Chilperico
 infelix dimicatio. Qui sic victus, non multo
 post, legatos ad Carolum misit, quorum il-
 le ita est placatus oratione, ut regia Chilpe-
 rico statim detulerit insignia. Huic postquam
 annos quindecim rerum potitus esset, quidam
 scribunt Theodoricum quendam successisse.
 Alij Theodoricum Childerico in administra-
 tione præponunt, & eos dicunt fratres fuisse.

DE ALIIS QVIBVS DAM RE

bus gestis eius.

Vicit & Saracenos Carolus ante Auinio-
 nem, quam urbem tum illi occupauerat,
 duce eorum cæso Amorteo, qui ex Hi-
 spanijs accurrerat, suis laturus suppetiis. Gre-
 gorio pontifice tertio, Lutprandus Londus
 Longobardicæ princeps gentis Romam obis

A 4 dione

dione fatigabat. In Leone (qui Romanus erat imperator) nulla spes Pontifici quum esset, ad hunc Carolum in Gallijs agentem datæ literæ, quibus orabat eum Pontifex, vt laboranti Romæ succurreret. Carolus Pontificis lecta epistola posthabitis omnibus, cum Lutprando sibi amicissimo egit, vt pro mutuo amore abstineret ab Ecclesiæ rebus. Quod Lutprandus, ne non omnia Caroli, hoc est summi amici causa velle crederetur, libētissime fecit. Ex quo tempore Gallorum reges vbi Romanæ Apostolicæq; sedi fauere cœperunt. His multisq; alijs parua gloria, Carolus iam senex vita decessit. Quidam scribere sunt ausi, damnatum eum esse, & nunquam finiendis traditū cruciatibus, quod assiduus exhaustus bellis, inclemēter extorserit à clero pecuniam, vt ita procerum suorum rebus consulere. Additur à scriptoribus Eucherio Aurelianensium episcopo, sacris operanti, prima luce caelo repente delapsum è diuis vnum id nūciasse. Sed hæc cunctantibus re erenda, ne fides historiæ abrogetur. Plerisque enim stulte multa asserentibus, temere asseritis, multi aliquanto stultius accedere solent.

DE FILIIS EIVS.

IN Chronicis germanica lingua conscriptis, inuenio tres Martello patri filios superuixisse, & filiam vnam. Sabellicus nulla facta mentione filiæ, diuersus abiens, duos tradit filios ab eo relictos superstites, Caroloman-

mannium, cui maximo natu, ex patris diuisione Austria & Suavia, Pipinum, cui Burgundia & Francia obuenerunt. Carolomannium postea sponte religionem sequutum, Romam venisse, ad pontificem Zachariam, ab hoc sacris initiatum, monasticamq; indutum cuculla, Cassinense adijisse monasterium. Pipinum postea solum gubernasse, deuictos ab eo Germanos, Aquitanos, & Alemanorum gentē; moderatum & eum Francorum rebus, ut patrem.

PIPINVS TERTIVS REX

Gallorum creatus.

Sive per ea tempora Childericus, siue Theodericus regnum tenuerit, vniuersa Pipini virtutem amplexa Gallia, pertesaque regis amentiam Pont. Rom. qui tum Zacharias nominabatur, prius consulto, hunc regem creat. Mirum fuit semper huius viri studium in Romanam ecclesiam, vnde Christianissimi cognomen tum tulit, Romanis, & laboranti ecclesiæ aduersus Aistulphi Longobardorum regis iniuriam opitulatus est. Stephano huius nominis secundo pontifici, in Gallias ad auxiliū contra Longobardos implorandum venienti occurrit, adque pedes eius venerandum se demisit, inde equo insidentem, pedibus ipse in regiam perduxit. Tanto tunc reges pietatis & religionis studiosiores erant, quam nunc privati. Huius illa vox est, eo consilio nos arma induimus, vt apostolicā sedem ab omni mor-

talium iniuria vindicaremus, id datur Christianæ pietati, non mortalium studijs.

BELLVM AQVITANICVM.

Magnum fuit Pipino cum Aquitanis negotium, qui octavo demum anno victi ac debellati sunt. Prima expeditione ad Theloatum oppidum castra posita, & priuquam dimicari ceptum, Nauferio Aquitanie principi data pax est. Inde cum in regni interiora se recepisset, exercitumque dimisisset Pipinus, Nauferij miles, galliarum gentem subita vi adortus, omnia longe lateq; populatur. Ad quam vicioscendam perfidiam, cum exercitu & copijs tumultuose reparatis, misit filium Carolum Pipinus, erat enim iam ipse grandis natu & senio confectus. Aquitaniam igitur ingressus, magno animo Carolus ex Aruernis breui multa occupat loca, fuit hoc Tyrociniũ, hæctam læta habuit initia militare imperium illius, cui res egregie gestæ magni cognomenrum peperere. Nec multum inde fuit in terris Pipinus, ex Berta coniuge, Heraclij principis filia relictis superstitis filijs duobus, Carolo qui postea magni cognomentum (vt dixi) est adeptus, & Carolomanno, quo mortuo Carolus omnem imperij molem solus sustinuit.

RES GESTAE A Carolo Magno.

Francorum regnum, quod à patre magnũ quidem & amplum acceperat, multo maximum & amplissimum reddidit iure belli, adie-

adiectis Aquitania, Valconia, Toto Pyrenæi montis iugo, Italia tota ab Augustis prætorijs vsque ad minorem Calabriam, Saxonia citra & trans Albin, vtraque Pannonia, Dacia, quæ apposita in altera Danubij ripa est, Istria quoque & Liburnia, atque Dalmatia, præter inarritimas ciuitates. Perdomuit atque subegit Barbaras nationes, quæ intra Vistulam ac Rhenum amnes incolæ intra Germaniæ, Sarceni ab eo in Berhice angulum ex cætera Hispania sunt compulsi. Bellum gessit cum Desiderio Longobardorum rege ac hoste Romæ Pontificis. Hunc redactum in potestatem, iussit Lugdunum in Galliam deportari. Sub Dominicæ resurrectionis dies Romam, pacato agmine, venientem Carolum, Hadrianus Pontifex huius nominis primus, accepit. Eundemq; pulcherrimis, ob merita in Romanam sedem, decretis ornatum dimisit, Saxonicum deinde bellum ab eo repetitum est. Cuius causa fuit rebellio, absente enim Carolo, omnia ad Rhenum vsque Saxo vastauerat. Hoc defunctus bello, cum Bavarum duce pacem sanxit. Cum eodem postea bellum gessit, ob non datos obsides, quos priore fœdere promiserat Bauarus. Post receptos in deditioem Bauaros, Sclauj, Istri accolæ bello petiti. Gentem hanc æstate vna perdomuit. Postea Hunnos, qui & Hungari iam appellari cœperant, adortus, insigni clade affecit, ac mox in deditioem accē-

CHRONICA

acceptos humanissime tractauit. Iam tot clarus victorijs, tot ferocissimarum gentium dominitor Carolus, Franconiam est profectus. Est hæc Germaniæ regio. Hic ab eodgm indistincto murtorum conuentu antistitum, Feliciana est damnata hæresis, de abolendis sanctorum imaginibus.

CAROLVS A LEONE TERTIO.

Pont. Rom. Imperator declaratus.

Romanus Pontifex Leo tertius, qui Hadriano suffectus est, dum considerat regis Caroli & progenitorū eius, maxima extare in ecclesiam merita, & imperatores Constantinopolitanos ægre tantum nomen defendere ac tueri, maximo totius populi consensu atque rogatu, Carolum in urbem reuersum, imperatorem Romanum declarauit, & inuixit ter acclamante uniuersa multitudine: Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico imperatori vita & victoria.

DE VXORIBVS EIVS

& liberis.

Tres habuit in vita uxores, prima fuit Hildegardis nomine, ex qua tres illi sunt nati filij, Ludouicus, Pipinus & Carolus. postea wormaciæ in Germanis, nupsit ei filia Rodolphi comitis Franciæ orientalis. huic Fastrada nomē, ex qua duas sustulit filias, vnā Theoderatam, Hiltrudem alterā. Mortua Fastrada Lutgardam duxit, ex qua liberos nō suscepit.

DE

BRAB. DVCVM.

7

DE CONDITIONE PARIENSIS

scholæ, quibusdam alijs gestis eius, & morte.

Iam imperator consecratus, ecclesiæ ac pontificiæ dignitatis patrocinio semel suscepto, Campulum quendam, & Pascalem impietatis reos extremo supplicio admoturus erat. Sed pontificis rogatu, pœna illis remissa: vtrunque in Galliam relegauit. Bonarum artium studia quum indulgentissime foueret, Parisij diuinæ humanæq; sapientiæ scholam, & item alteram Ticini instituit. Iunioribus orbatus filijs, Pipino Mediolani, Carolo in germania, Ludouicum, quem virilis stirpis vnicum iam habebat, celeberrimototius Galliarum populi conuentu, consortem imperij declarauit. Quumque reliquum vitæ tempus quod dederunt superi, in ocio egisset, febris tandem & lateris doloribus obiit, anno ætatis septuagesimo primo. Aquisgrani sepultus, in templo à se constructo. Monumento eius inscriptum: Caroli magni Christianissimi Romanorū imperatoris corpus, hoc conditum est sepulchro.

DE PRODIGIIS QUAE MOR-

tem eius præcesserint.

Mortem eius præcessit deliquium solis, idem annus quo princeps tantus ex humanis decessit, lunam ter vidit obscuram. Aquisgrani in templo ista fulmine pila concidit. Eodem loco & porticus à palatio ad templum

CHRONICA

templum ducens, corruit. Pons quem idem Carolus Moguntiae aedificauerat, igni totus conflagrauit.

DE STATURA EIVS.

Corpore fuit amplo & robusto, excelsa statura, oculis praegrandibus, ac uegetis, hilarifacie. Incessus illi firmus, & tota corporis habitudo uirilis. Clarior uox, quam ut corpori tanto conueniret, prospera ualeitudo, praeterquam quod proximo ante obitum quadriennio saepius febris conflatus.

DE FACUNDIA ET *studij eius.*

Dicendi facultate multum ualuit ac praestitit, nec latini sermonis peritia contentus, etiam peregrina studia lectatus est. Graeca tamen intelligebat melius quam interlegendum pronuntiabat. Liberalium artium studia indulgentissime fouit, impensissime adamauit, earumque professoribus honoris plurimum exhibuit. In Graecis percipiendis operam dedit Petro pisano cuidam. In caeteris disciplinis, Rhetorica, Dialectica, & Astronomia praepceptore est usus Alcuino Britanno, quem uirum in primis coluit. Mirum fuit in eo uenandi & equitandi studium, exercuit & corpus frequenti natatu.

DE CVRA EIVS CIRCA

liberorum profectum.

Filios doctissimis erudiendos tradidit praepceptoribus, amplissima promittens atque dissoluens salaria. Neque enim ignorabat quousque

BRAB. DVCVM.

8

quisque eruditior esset, eo faciliorem clarioremque doctrinam ministrare, neque parentum nomine dignos iudicabat, qui agros, qui uineas, qui iumenta quoque, pluris facerent quam filios.

DE TEMPERANTIA EIVS

in cibo & potu.

Ibi erat valde temperans, quanquam ieiunia corpori suo noxia querebatur, uinum tam parcus, ut non amplius ter, quater, super coenam aut prandium biberet. In cibo feruam carnem assam maxime appetebat, conuiuia rarius agitare, ac non nisi festis diebus. Traditur & illud, nunquam eum sine docto colloquio aut historica lectione cibum cepisse. Quum semel optasset sibi, ac seculo duodecimo viros Hieronymi & Augustini similes, adstans forte praepceptor Alcuinus: Tu vis, inquit, habere duodecim, quum ipse Christus caeli ac terrae dominus horum similes, ea tempestate plures non habuerit.

DE PIETATE EIVS IN

Deum, & elementa.

Pietatis ac religionis Christianae tam diligens cultor fuit, ut non tantum missis & sacrorum interesset horis, sed & hymnos & psalmos interdum caneret, ceu ex initiatis ac sacris ficis vnus. Tempora diuis erexit, ueram religionem obseruauit etiam in minimis, iniurias illatas ciuili animo rulisse, in hostes raro acerbis saeuisse traditur.

DE

CHRONICA
DE LVDOVICO ET
filij eius.

Carolo patri demortuo successit Ludouicus, tanta vir clementia, ut inde pij cognomen sit adeptus. Aquilgrani post obitum parentis optimi, cum legatis gentium diuersarum, pax noua est ab eo sancita. Filios habuit Otharium, & Pipinum. hunc Aquilgranis, alterum præfecit Bauaris.

DE BELLIS AB EO GESTIS.

Cum Dacis bellum gessit. Vascones opera Gallorum ad imperium retraxit. Britones, qui res nouas moliti, nouum sibi regem creauerant, vicit. In prælio captū Murmanianum (is regis nomen inuaserat) occidi iussit. Hoc imperante, Roma caput gentium à Saracenis obsessa est, vastata, & omnis Iulicia donarijs & sacra veste spoliatum Cassinense monasterium, omnia rapinis & incendio foedata sunt.

DE MORTE ET DE
cretis eius.

Decessit Ludouicus anno imperij xxvij, sepultus Metis, qui tota vita paternam æmulatus pietatem sanxit, ne sacris iniuriatus hominum seruitio se subijceret. Quàm turpe est enim istis aulicis esse à scopis, à matula, à poculis, vel eum mulieri anteambulare, ad cuius verba in sacrificio panis conuertitur, non solum in hominem, sed quod humanum
intelle-

BRAB. DVCVM:

9
Intellectum supergredi videtur, in Deum. Satis & illa, ne sacerdos quæstui sese vlli dederet, quum omnis ipsi ordini turpis esset quæstus. Eodem auctore statutum & illud antiquum celebri conuentu, ne sacerdotes purpura, serico, aut gemmatis annulis vterentur. Abrogauit huic tam pio decreto, vt multis alijs, nimium luxui dedita posteritas.

CVR OMITTANTVR VITÆ
*quorundam ducum, & de Godefrido bar-
bato, & bellis ab eo gestis cum Ar-
nouto Grymbergensi principē.*

Quæ post huius Ludouici principatum gesta sunt, vsque ad tempora Godefridi barbati ducis, qui Brabanticam terram ab Arduennæ principibus occupatam primus recuperauit ea, haudquaquam incorruptis rerum gestarum monimentis tradita, nec affirmare nec refellere statui. Hæc quæ sequuntur & rerum nouitate, & varietate exemplorum, non modo delectare poterunt, sed & prodesse lectori. Godefridus igitur post Brabantiam armis ac viribus recuperatam, bellum indixit Arnouto principi Grymbergano, qui cum esset longe ditissimus, & magno vir animo, Godefridum agnoscere superiorem recusabat. Hinc mucronibus, verutis securibus acerrimè inter eos certatum. Vicit tandem Arnoutus. Post illa quoque dum hostiliter sæpius con-
B gre

CHRONICA

prediuntur, haud vno loco multum sanguinis
humani effusum est.

CVR DICTVS SIT BARBA-
tus, & de amore omnium homi-
num erga eum.

Godefrido principi natu grandiori cogno-
men barbato fuit, promiserat enim patri
se nō ante positurum barbam, quam ade-
ptas recuperasset prouincias, Lothoringiam
& Brabantiam. Hunc principem nobilitas v-
niuersa plurimum dilexit, nec pauci quoq; re-
ges ipsius amicitiam per legatos petiere. Nam
erat & miti vir ingenio, & ab omni flagitio
ac tyrannide abhorrens. Consuluit suorū com-
modis, propria negligens, vigilabat, vt suis
dormire liceret, laborabat vt sui in ocio vitā
agerent, benefaciebat ingratis, etiam non intel-
ligentibus, etiam inuitis.

DE PIETATE EIUS IN
Diuos, & morte.

Magnum fuisse in illo pietatis ac religio-
nis studiū, indicio sunt tot locis ex eius
aere constructa & erecta monasteria. Lo-
uanij quoq; extra muros Percense monasteriū
huius est opus, quod postea patrum studio o-
ptimorū & agro & ædificijs ditatum est. Is qui
nunc in eadem domo & moribus & rebus a-
gendis præest, huc omnes cogitationes, omnia
studia destinat, vt & parata, quæsitāq; a maiori
bus tueatur, & summo iudici rationem exae-
ro

BRAB. DVCVM. IO

ro probetur. Mortuus hic Godefridus, sepeli-
tur Affliginā, quod cœnobium inter Bruxel-
lam & Alostum vrbes visitur, vbi est hodie
fratrum pie sancteq; operantium cœtus.

DE GODEFRIDO BARBATI
filio, & bello eius cum Henrico Lim-
burgie principe.

Post defunctum barbato filius eiusdem
nominis, posteaquam annū rexisset vnum,
est cum valida manu profectus cōtra Hen-
ricum ducem Limburgiæ, qui Lothoringiam
ingressus, late omnia cœdibus & rapinis sœda-
bat. Godefridus diui Trudonis oppidum, cu-
ius ciues ab Henrici partibus stabant, circun-
fedit, ac omni telorum genere sepius oppugna-
tum, postremo in deditionem accepit, oppi-
danis pollicentibus, ne grauiora paterentur se
imperata facturos, quibus & venia data est, &
mutati renouatiq; magistratus, eiēdis Henrici
fautoribus & amicis.

DE PROFECTIONE EIUS
Aquisgranum, de bello Grymberganis
eo, de morte eiusdem.

Hinc citato agmine, dux Aquisgranum
proficiscitur, atque in vrbem admissus,
biduū in Cæsario consedit solio, ciuesq;
compulsi vt secum arma caperēt, ita breui de-
uictis ac profligatis Hærici copijs, Godefridus
cum victore exercitu in Brabantiam redijt. Non
multo post & Grymberganicū gessit bellum,

CHRONICA

sed damno maiore quam fructu. Grymbergani enim principes hic omnia recuperauere, quæ Barbarus illis ademerat. In chronicis quibusdam legi, per hæc tempora in agro Louanienfi, nocte quadam melle rorasse. Moritur inde princeps Godefridus, quum triennio & mensibus aliquot præfuisset. Louanij si pultus in æde apostolorum principi sacra.

DE TERTIO GODEFRIDO SV- perioris filio, in euenis deportato in aciem.

Proximi ducis filius Godefridus, nondum erat annum vitæ primum egressus, quum pater decessit. Itaque Grymbergani principes, qui cum patre & item auo huius grauiâ bella gesserant, infantiam ducis pupilli contemnentes, rebellare cœperunt late vastatus ager Brabanticus. Netelaria arx euersa & solo equata est. Haud longe distabat hæc domus à Viluordia, quæ & ipsa tunc temporis non oppidum, sed pagus iniectis ignibus conflagrauit. Tam atroci iniuria commoti nobiles Brabantix cum validissimo exercitu hostem insequuti, ad pugnam euocauerunt. Priusquam dimicari cœptum est, infans dux in euenis prolatus, & ante aciem positus traditur, vt acrius pugnarent Brabantii. Quum igitur miseratio eos infantis pueri teneret, quem si bello victi forent, captiuum ex duce facturi videbantur, ipsi animis hostem sunt adorti, vt magna cæde

BRAB. DVCVM. II

cæde Grymberganos fuderint. Idem multis retro sæculis fecerant Macedones cum Illyricis dimicaturi.

DE MATRIMONII EIVS & liberis.

Godefridus pupillarem egressus ætatem, in matrimonium recepit Margaritam Henrici Limburgix filiam, ex qua suscipit filios duos, Henricum, qui defuncto patre factus est princeps, Albertum postea antistitem Leodiorum, & filiam vnicam Aleydam, quæ regina facta est Angliæ. Post obitum Margaretx duxit alteram, cuius nomen in chronicis non inuenio, comitis filiam, ex qua natus ille filius nomine Guilielmus.

DE PRODIGIIS ILLIUS TEM- poris, & morte Godefridi.

Huius principis temporibus, non vno loco fame laboratum, multaq; prodigia hominum animos conturbauere. Terra horrende mota locis aliquot, tres lunæ in cælo, ac toridem visi soles. Dux Godefridus, tertio & quadragesimo administrationis anno, in humanis esse desijt. Corpus eius Louanij augustissimo vrbis templo, quod Barionæ est, illatum, ibiq; honorifice sepultum.

DE MATRIMONIO HENRI- ci primi, & liberis eius.

Henricus primus huius nominis, proximi filius Godefridi Brabantix ducis patri

demortuo successit. Vxor ei contigit Machteldis Bolognæ comitis Matchæi filia, ex qua tulit traditur filios duos, Henricum qui postea præfuit, & Godefridum, filias vero quatuor, è quibus natu maxima, cui Mariæ nomen erat, nupsit Othoni quarto Cæsari. Tres aliæ sunt principibus traditæ minoribus.

DE QUIBUSDAM REBUS
gestis huius Henrici.

ANno suæ gubernationis secundo, Henricus euerit arcem quæ vulgo Duras nominabatur. Eandem sexto post anno rursus inchoatam à fundamentis magno sumptu absoluit. Postea circumsessum ab eo, & oppugnatum est diui Trudonis oppidum. Huius causæ belli non traditur satis dilucide ab his, quos in historia scribenda sequimur. Idem cum Merensis vrbis archiepiscopo Hierosolymâ proficiscens, Christianorum aduersus Turcarum gentem princeps declaratur. Huius itaque ductu, Baruth ciuitas opulentissima vi capta est, cæde profligatis Turcis. Nec multo post & hoc iuuante Constantinopolis expugnatur, quibus ita prospere gestis, magnam consecutus celebratē nominis rediit in Brabantiam. Anno principatus sui xvij. cōgressus est cum Florentio, id temporis comite Hollandiæ, & Othone Gelrio, vtrunque cepit eo prælio. Vtrunque post compositam pacem, generum sibi adiunxit.

DE

DE OPPVGNATIONE LEODII,
& seuitiamilitari in ciues.

SVceptæ administrationis anno xxvij. ex tota Brabantia militem stipendio conduxit, cum quo Leodium profectus, vrbem dies aliquor bellicis operibus extra intraq; ferociter oppugnatam cepit. Multi mortales omnis sexus intra muros cæsi ab irato milite, multi non solum natu grandes, verum & pueruli (horreico referēs) in amnem præcipitati. Hinc conuersus hostis ad templorum spoliationes, alacritate quoque tinxit ac foedauit humano sanguine, vt nusquam non extarent eius insanis vestigia. Tongrinum quoq; direptum ac flammis datum, & vastatus ager. Sed reuertentem exercitum, iusta numinis ira felicitas prior de seruit. Cum armata enim manu Leodiensium antistes insequutus & acie congressus, duo Brabantorum milia occidit, qui magna parte Louanienses erant ac Lyrani, multos etiam captiuos abduxit. Henricus & ipse periclitatus, ægre cum paucis effugit.

DE ALTERA VXORE HENRICI,
& obsidione Bruxellæ, per Hollandiæ & Flandriæ comites.

VXorem deinde duxit Mariam Philippi Gallorum regis filiam, quam priorem Machteldem ex morbo amisisset. Non multo post Bruxellæ oppido Brabantia agentem cum graui obsidione sunt adorti comites

B 4 Flans

Flandriæ ac Hollandiæ, & Saelbergo princeps, frater hic erat Anglorum regis. Causam obsidionis inuenio fuisse, ne Henricus locero Gallo, cum quo his bellum gerebatur, auxiliū ferret. Hoc loco maiore aliquanto obsidentū strage pugnantum, & quum dies aliquot vim hostium fortiter sustinuisset Henricus, animo repente mutato Flandrorum comiti promisit nunquam se post illa, nec bellico apparatu, nec pecunia opitulaturum Gallo, atq; ita compositis & pacatis omnibus soluta obsidio est.

DE NVPTIIS OTHONIS QVARTI
*ii imperatoris, & bello indicto Gallorum
 regi. Postremo de morte Henrici.*

ANno ab humanæ salutis exordio, M. cc. xiiiij imperator Otho nominis huius quartus, venit Traiectum ad Mosam, duxitque uxorem Henrici Brabantix principis filiam Mariam, Gallorum regi postea bellum vna cum Flandriæ comite indicit, ad quod gerendum adiumento fuit Henricus. Itaque cum ingentibus copijs egressi, castra fecere non longe à Tornaco. Gallus ubi videret longe se viribus imparem, dicitur sacram ingressus ædem lachrymantibus oculis, in causa iustissima diuinum implorasse auxilium. Sequutus inde cum robore copiarum ad hostem suum pertendit. Hic pugna acerrima pugnata est, regi cælum telis volantibus, equorum strepitu, concursuque, terra horrende mora est.

Innu-

Innumeri hoc prælio cecidere crudelis vbique luctus, vbique pauor, & plurima mortis imago. Galli ad postremum egregie vicere, captis etiam quatuor exercituum ducibus, inter quos Flandriæ comes, Otho imperator, & Hæricus viri impigri, quum strenue aliquandiu resistissent hosti, amissa exercitus parte multo maxima, cū paucis fuga elapsi, consulunt salutis suæ. Non multo post Henricus & fidei hostibus cæsis, principatum suum memorabilē reddidit. Anno proxime insequenti, morbo correptus grauissimo, Colonia Agrippinæ fatalē obiit mortem, quum annos quadraginta octo reuēpositus eilet. Corpus illarum sepulchro Louanij in æde sacra Petro apostolo, visitur erectū medio choro monumentum.

DE HENRICO SECVNDO ET
*liberis eius. Item cœnobium Vallis ducis
 apud Louanium, unde nomen accepit,
 & à quo sit conditum.*

DEfuncto patre, Brabantix principatum tenuit Henricus filius, quem magnanimū video à quibusdam appellatum. Ex Maria uxore quam acceperat, Philippi Romanorum regis filiam, nati huic filius nomine paterno, & filix quatuor. Natu maxima, quæ Machteldis vocata est, nupsit tunc temporis Gallorum regis fratri. Altera in baptismo nominata Maria virū habuit ducem à Beyerem. Tertia Beatrix in matrimonium collocata Thu-

B 5

rin-

CHRONICA

ringiæ Lantgrauio (ea est dignitas apud Germaniæ populos.) Omnium natu minima, cui Margaretæ nomen fuit, monasticâ vitam amplexa, claruit sanctitate in cœnobio Bernardini ordinis, locum nominât Vallem ducis, Lo uanio distantem milis duabus, regione amœnissimam. Condidit hoc monasterium Henricus secundus, de quo nunc agimus, videturq; sumpsisse appellationem ducis à conditore ducis. Post obitum Mariæ duxit aliam vxorẽ nomine Sophiam, clarissimis ortam natalibus. Quæ mulier per omnem vitam pauperibus & egenis multa distribuit. Eadem peperit Henrico filium, qui & ipse à sacro fonte paternum accepit nomen.

DE BELLIS AB EO GESTIS.

Hic princeps ad Rhenum, ad Mosam gessit bella diuersa. Coloniam graui obfidiõne fatigauit, non potuit tamen expugnare. Cum cæde igitur suorum inde reiectus, incensis omnibus villis ac ædificijs, quæ circa urbem viscebantur, abiit. Henrici huius temporibus vixerunt, Albertus cognomento magnus, Thomas Aquinas prædicatorij ordinis, viri ambo insignes. In Colonia Agrippina ille, hic Parisij professus est sacras literas.

QVOMODO ROMANVM IMPERIVM sibi delatum recusauerit, & morte eiusdem.

Inno.

BRAB. DVCVM. 14

Innoentius quartus Pontifex Romanus, ubi Fridericum secundum, hominis (vt quidam scribunt) calliditatem pertæsus, abdicasset imperio, ad Henricum Brabantia ducẽ literis datis, eum rogauit, vt rerum imperij gubernationem susciperet. Quod Henricus fortuna contentus sua recusauit. Guilhelmũ Hollandiæ comitem ac sibi ex forore nepotem Romano principi commendans, quæ commendatio effecit, vt post Henricum Thuringiæ Lantgrauium, qui Friderico successit, Guilhelmus sit Romanus rex declaratus. De cuius cæde apud Phrysiõs dixi in eo libello, quem de Hollandiæ comitibus seorsum ædidi. Henricus de quo agimus hoc loco ingentis animi princeps, vita functus est anno gubernationis Brantiæ vigesimo secundo. Corpus eius sepulchro illatũ in monasterio, quod lingua nostrate Vieler dicitur.

DE HENRICI TERTII VXORE, liberis, & quibusdam alijs.

Henricus tertius, qui patri successus est iunxit sibi matrimonio Aleidem Burgundiæ ducis filiam. Ex qua suscepit filios tres, Henricum, Ioannem, Godefridum, filiam vnã Mariam, quæ postea nupsit Galorum regi Philippo nominis huius tertio.

Præfuit hic princeps vt bonus rector, benignus vir, ac facilis, & ad promerendam omnium gratiã natus. Pacem toto administratio-

nis

nis tempore coluit. Sed optimum ac nobilissimum ducem, nostris hominibus inuidencia, facta è medio sustulerunt, quum animos rexisset tantum tredecim. Vxor postea aliquamdiu sanctissime administrauit, filijs adhuc impuberibus. Vterque sepultus Louanij in cœnobio à se condito Prædicatorum, ad partem dexteræ aræ maximæ.

DE PRINCIPATV IOANNIS,

qui erat secundus Henrici filius, & discordia inter Louanium &

Mechliniam.

ANno ab obitu Henrici octauo, primo res ciuitatū Ioanni secūdo filio principatum Brabantiae deferunt. Nam Henricus natus maximus, ob naturæ vitia quædam, idoneus non erat ad gubernandum. Hic postea consilium secutus Mechliniensium principis, viri prudentis, vitæ dedidit se monasticæ. Vnde maxima est orta discordia, inter Louanenses & Mechliniæ principem. Louanij ciues iniuriam factam Henrico dicebant, qui si parum erat ipse idoneus ac habilis ad gubernandum, per alios rerum peritos viros gubernare potuit. Hæc tum erat sententia Louanienfium. Paulatim res eo processit, vt & portas claudere sint ausi, cum matre Aleyda appropinquanti Ioanni. Per idem tempus exisse traduntur Louanenses in agrum Mechliniensium, ferro flammaq; omnia conculcaturi. Quod cū prin-

cens

ceps loci audisset, confestim egressus cum suis, ad pugnam se expediuit. Certatum est atrociter ac tandem inclinauit eo victoria, vnde plus roboris fuit. Auxiliariibus vrbiū aliarum copijs adiutus Mechliniēsis, Luuaniensem fundit, fugatq;.

DE VXORIBVS AC LIBERIS

Ioannis.

Post hæc Ioannes Louanij quoq; principatum suscepit. Margaretam Philippi Galliciarum regis filiam in matrimonium acceptam, dilexit vnice, quæ postea doloribus partus extincta est. Inde duxit alteram eiusdem nominis, filiam Guidonis Flandriæ comitis. Ex qua tulit filios, Ioannem & Godefridum, quem amisit admodum iuuenem. Natæ filiaë totidem, quartū vni Margaretæ, alteri Mariæ nomen inditum est.

DE BELLO GESTO CVM ARCHIEPISCOPO COLONIENSIVM, & IOANNIS

victoria.

OBierat mortem Henricus Lymburgiae princeps. Quo nuncio ad se perlato, Ioannes dux Brabanticus, eo ad publica negotia componenda proficiscens. (Emerat enim legitime eam terram) Gelriorum comite Raymondō obijciente se cum haud inualida manu, ad exitum perducere non potuit, quid animo conceperat. Magno studio cōtrahebat vndiq; auxiliares copias, Geldrus ad bellum inferendum

dum Brabantō, in socijs erant Colonienſium
 archiepiſcopus, Henricus comes Lucenburgē
 ſium, walranus Valkenburgus princeps. Quæ
 conſpiratio tantum abeſt, vt deterruerit Ioan-
 nem, vt conſeſtim etiam cum armato milite, in
 archiepiſcopi loca tumultuoſe irrupēs, om-
 nia late vaſtauerit. Pax deinde, ſed fruſtra mo-
 ta eſt. Aegerime ferebat dux Ioannes, qđ Tra-
 ieſtū ad Moſam (qui componendæ pacis locus
 fuerat cōſtitutus) Gelriæ princeps venire con-
 templiſſet. Ad hæc nunciabatur, eundē Lucen-
 burgenſiū comiti, accepta ingenti pecunia Gel-
 ricā terram vendidiſſe. Ioannes igitur irarum
 plenus, cum multitudine armis inſtructa, in ter-
 rā Valkenbutgenſium proficiſcitur Colonien-
 ſem (cui maxime inſenſus erat) obſeſſurus. Ille
 vero vbi vidit hoſtē ſibi imminere, fugam cœ-
 pit. Quem dux per montes ac ſylvas inſecutus,
 oēm ipſius terram eſt ſœdiſſime depopulatus.
 Breui poſt Coloniae civium, & principis Iulia-
 cenſis rogatu venit ad obſidendam arcem wo-
 ronc (ita em̄ vulgo dicebatur.) Nam hinc quo-
 tidie ſcleratorū manus excurrans, pecunia ne-
 gociatores, alijsq; mercibus exuebat, quæ res
 multum incommoda fuit circumrectis empo-
 rijs. Ad arcendū ducem, Colonienſis validiſſi-
 mū paucis diebus contraxerat exercitū, & au-
 xilia ab his, qui Ioanni ex cōfeſſo aduerſaban-
 tur. Iam non procul aberat hoſtis ab arce. Quū
 certior factus de eius aduentu Brabantus,
 magno

magno animo proceſſit obuiam, ſuosq; breui
 oratione, vt eo die ſtrenuam ſibi nauarent ope-
 rā, hortatus canentibus ſignis in aduerſam pro-
 currit aciem. Sequuntur miles ferociter dimicat,
 protractaq; in velperam pugna, vicit tandem
 Brabantus. Ceciderunt ex ducibus, qui antiſti-
 ti venerant auxilio, Henricus Lucenburgē-
 ſis princeps, fratres eiustres, & alij plerique il-
 luſtres viri, antiſtes captus, & cum eo tota fere
 nobilitas. Caſæ multitudinis numerus, pauca
 iniri potuit. Satis cōſtat multo plures ex archie-
 piſcopi exercitu quā Brantico cecidiſſe.
 Hanc victoriam adeptus Ioannes, arcē diruit,
 dirutam ſolo æquavit.

DE ANIMADVERſIONE IN
 quendam Petrum, cognomento
 Broſenium.

Biennio poſt, prædiues quidā in Gallia Pe-
 trus cognomento Broſenius, Ioannis huius
 ſororis (quæ Philippo tertio Gallorum re-
 gi nupta erat) amore incenſus, quum illa ſem-
 per congreſſum eius declinante, libidinem ſuū
 explere non poſſet, eam apud regiam maiſtate-
 rem, cui longe chariſſimus erat, criminis detu-
 lit, neſcio quid commentus ſœminam perpe-
 traſſe, tantumq; effecit, vt iuſſu regis in cuſto-
 diam abducta, de vita periclitaretur. Ad quem
 tam atrocem nuncium excitus Ioannes, Pari-
 ſium properat, vbi ſoror cuſtodiebatur, hic re-
 diligenter inueſtigata, & ſororē falſo delatam
 liberat

CHRONICA

liberat, & Petrum delatorem laqueo necat.

DE OBITU ALEYDÆ CON-
iugis Henrici tertij.

ANno qui erat ab ortu Christi, M. cc. lxxxij. moritur illustrissima mulier Aleydis, mater Ioannis ducis & vxor tertij Henrici, sepulta Louanij, vt alio dictum est loco. Hæc mulier in vita multum dilexit & omnibus officijs beneuolentiæ prosequuta est Thomam Aquinatem, prædicatorij nominis virum, (vt ante dixi) ad quem Parisij agentem frequenter scripsit, consulens eum per literas, quibus rationibus in hoc mortalitatis pelagio, cælestem sibi patriam demereri posset. Ioannes in de filiam suam Margaretam virginem egregia forma nuptum dedit Henrico Lucemburgensium comiti, eius Henrici filio, qui in pugna fortiter occubuit, non procul ab arce weronc. Junior hic Henricus, postea factus Romanorum imperator, in Italiam transcendit.

DE NUPTIIS FILIÆ AN-
glorum regis, & morte Ioannis ducis.

HAud multo post celebratæ magno apparatu nuptiæ Anglorum regis filiæ. Ad quas Ioannes quoq; profectus cum pulcherrimo equitatu, incredibili omnium lætitiâ excipitur. Per eos dies, vt in publico gaudio fieri solet, concursus est hastis. In quo certamine dux idem, dextro an leuo brachio incertum est, lætale vulnus accepit, ex quo paucis post die-

BRAB. DVCVM.

17

diebus, vita decessit. Cuius morte vulgata, maior quam credi possit luctus, totam Brabantiam occupauit. Egerat enim clementem, piûm, & beneficum principem. Cuius defuncti corpus ad uestrum Bruxellam sepelitur in æde sacra Minoritanorum, qui per ea tempora viri erant multum Christo dediti, non conuiuantes, non scortantes, neq; miscentes se humanis negotijs.

DE IOANNE SECUNDO, DVCE,
& matrimonio eius.

Patre mortuo, Ioannes secundus principatum adeptus, filiam regis Anglorum Eduardi primi in matrimonium accepit. Huic nomen erat Margaretæ, ex qua genitus illi filius. Luculentum illud in arce Vuerensi deambulatorium (vulgus aulam dicit) huius principis est opus.

DE BELLO REGIS GALLO-
rum aduersus Flandros.

IN hunc principatum incidit atrox bellum quod Philippus huius nominis quartus, rex Galliarum gessit aduersus Flandriæ populos. Causa belli fuit, quod Guido eius terræ princeps filiam Philippam, quam de sacro fonte leuauerat Gallus, filio Eduardi regis Anglorum nuptum dare statuisset. Agebat ea tum in Gallijs apud regem susceptorem suum. Is igitur cum coniuge proceribus, & manu valida ingressus Flandrorum fines, complura oppida expugnat ac paucis inde diebus, totam Flan-

C driam

driam in suam potestatem redegit, capto prius Guidone cum filijs duobus. Flandriæ sic domitæ atque subactæ, præficit comitem Iacobum quendam Simpolium, Cuius tyrannidem per ræsi primum Brugenses, deinde cæteri omnes rebellârunt. Brugas venerat comes, animaduersurus in quosdam, qui grauiter ut illi uidebatur deliquissent, quum subito ad arma confurgens multitudo pene omnes occidit. Comes ægre cum paucis euasit. Nec multo post apud regem questus de vi illata effecit, etiam ut ex toto suo regno ille ad euertendam Flandriam numerosissimum conscripserit exercitum, cui præfecit comitem Arthesiæ, virum acri ingenio et gloria militari florentem. Peruenit is cum omnibus copijs in agrum Cortracinum, sperans fore ut breui omnia eius terræ oppida caperet. Sed ut in cæteris rebus, ita in bello maxime solet variare fortuna, duces exercitus Flandrorum, suos hortati, ut pro se, pro coniugibus, pro liberis, & bonis suis omnibus fortiter dimicarent, cum hoste conflagunt, fit atrox prælium. Flandrica gens pro libertate, pro aris & focis dimicans, aut moriendum putat, aut vincendum, is erat iniunctum, ut initio pugnae fustibus & hastilibus maioribus Gallorum equos occiderent, quod cum strenue faciunt, adepti sunt victoriam, magna vis Gallorum perempta est. Quidam tradunt hic perisse totam fere nobilitatem Gallici regni. Secundum hanc pugnam

Flan-

Flandri multa loca recuperauerunt, quæ antea Gallus ademerat.

DE REDITV GALLORVM IN
Flandriam & prælijs cum eadem
gente.

EST non multo post cum nouis copijs Philippus in Flandriam reuersus, ubi circa insulas oppidum dimicatur, pluresque momento temporis utrinque cæsi sunt. Rursus eodem fere loco à prima luce ad uesperam in acie continuit Flandrum Gallus, ita futurum sperans, ut in medijs caloribus æstatis hostem stando pugnandoque, fessum uinceret. Interim commisso prælio multo atrociori quam pro numero dimicantium, plurimi sunt in utroque exercitu occisi, noctis interuentus pugnam diremit. Inde Flandris alijs alio se recipientibus, ut aquæ potu sedarent contractam labore sitim, Gallus suos in equis manere iussos, nocte concubia eduxit, hic manum unam Flandrorum adortus superior fuit. Cæsus in ea pugna Guilhelmus Iuliacensis, quem Flandri aduersus Gallicas acies sibi ducem elegerant. Hoc successu Philippus elatior factus, obsedit Insulas, adducto secum Guidone comite, quem captiuum habebat. Quamdiu tenuerit obsidio, & quoties oppugnare urbem sit adortus non traditur. Quidam scribunt ea conditione pacem factam, ut Gallus tantisper oppidum Insulense & alia quedam loca sibi seruaret, donec statutum

C 2 effect

esset unde quorānis partem ex Flandria pecunia reciperet. Ita dimissus Guido, suis omnibus rediit multum expectatus, sed brevis hæc fuit letitia. Nā paulo post decessit admodū senex.

DE MOTV CIVILI MECHLINIE & BRUXELLA.

Varijs inde motibus agitata Mechlinia, propter sibi ademptas libertates vendendi salis ac piscium, & quoniā Imperatoris Henrici Lucenburgenſis favore Hantuerpia his ipsis postea frueretur commodis, maximo eius urbis odio Mechliniēſis flagrabat ciuitas. Auxit malum quod Ioanni ad obsidendam Mechliniam, quæ prius portas clauſerat venienti, Hantuerpiēſes tulerint suppetias. Exiit hæc obſidio in aliquod septimanas, per occasionem. Interim egressi Mechliniani subito Hantuerpiensium inuadunt aciem, arriſit; huic fortuna conatui, nam & hostes ceſſi magno numero, & qui exierant, ad oppidū rediere, vix paucis amiſſis. Quum igitur pergerent hunc in modū rebellare, dux edicto prohibuit, ne quis vsq̄ illos cōmearu impartiret, capitale futurū si quis piām hoc tentasset. Sed nec ita quidem subigi potuere, anteq̄ ad fluiuium Schaldam haud longe ab arce Reperamunda cum hoste congressi prælio superantur. Tum demū supplices ipsi, portarum clauſes duci tradunt. Quibus acceptis ille partem murorum diruit, habebatq; in animo totam urbem nudare munimentis. Sed ac

cepta

cepta grandij pecunia destituit. Eisdemq; fere temporibus est & Bruxellæ tumultuatum, sed multo quā Mechliniæ periculosius, fabri, textores, futores, tabernarij, atq; omnis illa fex ciuitatis eo infaniæ prolapsa est, vt quorundā primorum ædes diruerit, non pauci ex ditioribus metu vrbe exceſſerant. Princeps eadem discordia conturbatus, Viluordiē (quod oppidulū distat Bruxella nostratibus milis duabus) se cōtinebat cum præsidio. Effusi quodam die Bruxellenses, venerunt in agrum Viluordiēsem, quod videntes quidam, dicere in hoc venisse, vt a duce veniam pro rebellionē peterent, alijs visi sunt hostilia omnia minari, posteaquē armati & erectis signis venissent. Dux igitur cū paucis obuiam egressus dirigit. Illi subito hostis occurſu vix incepto prælio, in fugam vertuntur, qua percussa Bruxellensium ciuitas deſolationem fecit.

DE MORTE DVCIS IOANNIS.

Hic Ioannes secundus post nouendecim principatus annos perijt Vuere, innato vesicæ calculo. Sepultus Bruxellæ in templo Gudulæ virginis. Nullus principum sic abhorruit à bellis gerendis, quæ tamen si effugere non posset maximo gessit animo.

DE IOANNE TERTIO ET
quibusdam alijs.

Bono patri bonus successit filius tertius Ioannes, natus annos duntaxat duodecim.

Cuius initia principatus multum turbulenta fuere, nam propter æs alienum quod præcessores eius, pater & auus gerendis assidue bellis cõflauerant, detinebantur passim negociatores, quod non modo priuatum, sed & publicum erat incommodum. Repperit tandem huic finilo remediũ humana industria. Sunt enim polliciti mercatores si dux permitteret, se quicquid deberetur adnumeraturos singulis e sua pecunia, quod vbi est factum, licuit statim vni cuique quo vellet citra vllum vitæ aut bonorum discrimen proficisci.

DE PLVUIA DECEM MENSIVM,

& caritate annonæ, & pestilentia,

& cometa.

IN sequenti anno, qui fuit salutis nostræ M. ccc. xv. Brabantia & finitimæ regiones afflitæ sunt maximis malis. Post Calendas Maias orta pluuia, quæ menses durauit plus minus decem. Ex qua intemperie, cum in agris neque frumentum neque alia homini & pecudibus necessaria maturescere possent, summa rerum omnium caritate non vno loco coeptum est laborari, quæ caritas progressu temporis adeo inualuit, vt quidam prodiderint ab homine nato maiorem non fuisse. Mendici in vijs, in portis, pro templorum foribus, inedia efflabant animas. Hanc annonam secuta est tanta pestilentia vastitas, vt quotidie in singulis penne oppidis sexageni, septuageniue homines efferen-

ferentur, quorum alij sexta die, alij tertia, multi secunda, nonnulli statim in ipso morbi aduentu extinguebantur. Multitudo omnis perterrita, in montes, syluas, & loca deuia fugiens, vacuis errabat in agris, alij in templis diuorum aris affixi, diuinam implorabant opem. Hic filios, ille parentem lugebat ademptũ, alius fratrem, alius sororem desiderabat. Explicari oratione non potest, quanta fuerit eius temporis calamitas, qui gemitus, quæ lamentationes nocturnæ diurnæque. Per eadem fere tempora obseruatus est in cælo Cometes diro aspectu, magna luce radios suos emittens. Vulgo putatur hoc prodigij summis principibus exitium, aut bellum, aut pestilentiam aliquam populo prorendere.

DE BELLO ADVERSVS

Valkenburgenses.

IOannes bellum suscepit aduersus Raynoldum Valkenburgensem, ob affectos incommodo Traiectentes ad Mosam, perductoq; in agrum Valkenburgensem exercitu obsedit florentem ac bene munitam urbem Sitterium, huc accolæ omnes pecuniam, aliaq; bona sua, vt in locum tutissimum deportauerant. Et intus præsidium erat militare, ducesque non pœnitendi, quorum opera & virtute semel à iuuenibus repulsus hostis in castra redijt. Ad postremum tamen vrbs dedita est mœnibus, quam

quam deditionem sequuti Harlenses vicini, venere & ipsi in ducis potestatem, his peractis, copiarum in Brabantiam reductæ sunt. Breui post inter Ioannem & Raynoutum pax composita non diu tenuit. Rursus iniuria & damno affectis Traiectensibus, inuenio post longas controuersias Raynoutum Louanij custoditum aliquandiu, sed libera custodia. Vixit hac tēpore vir ingenio & arte medendi eminens Ioannes Mandeuilius, patria Anglus, qui toto fere terrarū orbe peragrato, tribus e linguis peregrinationem conscripsit.

DE BELLO INTER FLANDRIÆ

comitem & Brabantiae ducem.

Lodinus antistes quod iuris habere putabatur in Mechliniensis oppidi principatu, vendiderat Ludouico Flandrorum comiti. Huic cum parere nollent ciues, & legationē misissent ad Brabantiae ducem vna ex parte principem vrbs, Ludouicus occupatus omnibus bonis, quæ Mechliniensium erant in Flandria, bellum Ioanni indixit, qui armis defensus illos videbatur. Cum Flandro conspirauerant quindecim alij principes, qui diuersis locis Brabantiam ingressi, late omnia ferro & igni vastauerunt. Totos decem menses nihil eorum quæ ad corporis alimoniam pertinent importari potuit. Sic omnes clauferat aeditus hostis. Brabantiam vicissim Flandricum agrum incurstantes, vniuersam terram quæ inter
Aloz

Alostum & Tenermondam est, fœde populati sunt, abactis bouum, equorumq; armentis. Contigit postea vt quingenti ex Flandria delecti equites, in Brabantiae fines se receperint Bruxellam, vt dicebatur, obsessuri: quo audituro viginti sex viri nobiles cum armatis ciuibus nocturno tēpore egressi confederunt, qua Flandris iter faciendum erat. Hic bene gerendæ rei occasionem adepti, inuadunt hostium aciem. Fit inde atrox pugna, sed vicit Brabantus: capti centum & quinquaginta Flandri, Bruxellam adducti sunt ad ducem, quos ille partim Vueram, partim Louanium custodien dos misit.

DE INCENDIO MECHLINIÆ,

& pestilentia diuersis locis.

IN hunc principatum incidit oppidi Mechliniensis conflagratio miserabilis. Arserunt insulæ complures, & domus illustrium, & quicquid visendum ac memorabile rum habebat hæc ciuitas. Est inde pluribus locis pestilentia laboratum, qua multa hominum milia absumpta traduntur.

DE FILIIS IOANNIS DV

cis & filia, & morte ducis.

Ioannis huius tres filij, Henricus, Godefridus, & Ioannes maximus natus, omnes sine liberis extincti sunt. Filia eius Ioanna cæteris filiabus annosior, defuncto priore marito suo Guilielmo Hannoniæ atque Hollandiæ

Comite, nupsit Vuenselao Ioannis Bohemiæ regis filio, hoc ita curauerat pater, futurum sperans vt amicitia magnorum principum, quibus sanguine iunctus erat Vuenselaus, longam suis reliqueret pacem, quod nõ ita euenit. Ioannes haud multo post ex humanis decessit, anno principatus quadragesimo tertio, à Christi ortu M. ccc. lv. præcedaneis ferijs diui Nicolai. Nobilitas mœrore affecta, corpus defuncti in monasterio, quod nostra lingua Vileer, sepulchro multis cum lachrymis intulit. Amiserat enim principem modestum, iusti tenacem, & Reipublicæ gerendæ maxime idoneum.

DE VVENSELAO DVCE, ET
motu ciuili apud Louanium.

POST obitum soceri Vuenselaus principatum suscepit, quo imperante Louanium bis in motu fuit. Primum, quia præfectus vr̄bis quendam in vinculis detineret, quem senatus in fontem indicauerat, piscatorio is officio quæstum faciebat, qui quum die quodam piscium vim conueheret, haud longe à Louanio hærentem forte in luto, rhedam educere non potuit, acceptum igitur ex circumiacentibus pascuis equum adiunxit, atque ita eduxit. Post equo dimisso & in pascua reducto, ingressus Louanium, capitur à præfecto, obijcitur ei quod equum illum furto abduxisset. Multum hinc est ortum mali. Pars ciuium sequuti præ-

præfectum (erat illi nomen Petro Coterelio) in domum ciuicam irruentes, parrum primores captos, in arcem quæ loco vr̄bis editissimo visitur ad muros, perduxere. Hinc plebes magistratibus creatis, Petrus fecit pro sua libidine omnia. Plus biennium durauit hic tumultus, quum facta pace & ad regimen oppidi rursus assumptis nobilibus, qui toto eo tempore in arce captiui manserant, duci multa sunt milia ex ærario adnumerata, qui & durante motu haud semel à Coterelio pecunia corruptus fuerat. Nonnulli tradunt huius parte pecuniæ ab eo extructam arcem Viluordianam quæ nunc situ & opere est munitissima: de altero motu ac discordia eiusdem populi suo loco dicitur.

DE BELLO ADVERSUS IULIACENSIS, & captiuitate Vuenselai.

BELLUM gessit postea cum Guiljelmo Iuliacensium marchione, ob exutos pecunia negotiatores Brabantos, qui per terram Iuliacensem iter fecerant. Congressæ igitur acies maximo ardore conflixerunt, initio pugnae confossus iaculo Gelriæ princeps, ex acie deportatur mortuus. Brabanti victores hoste fugato, quum nihil metuerent amplius, cibo ac potu refectis corporibus, somno opprimuntur, oppressos ac altum dormientes subito adorti hostes interficiunt. Dux ipse cum aliquandiu se strenue defendisset, capitur cum plerisque proceribus. Nunciauit hoc fama vxori, quæ nõ dici potest quan-

quantum ex ea re dolorem animo conceperit. Audiuit & Carolus Cæsar huius nominis quartus patrem suum captiuum esse. Quamobrem conuocatis imperij principibus, agere coepit de Guiljelmo, qui captiū tenebat Vuenselaum per iuris sententiam bonis priuando. Quæ re territus Iuliacensis, illum custodia dimisit, retentis adhuc proceribus. Quos ut redimeret princeps, ingentem exegit à suis pecuniā, qua impetrata & cæteris cōpositis rebus in aliquot deinde annos à bellis quieti.

DE CAROLI BOHEMI CÆSARIS
aduentu in Brabantiam.

INterea Carolus Bohemum Cæsarem germanū suum in Brabantiam uenientē, multa læticia & gratulatione Vuenselaus excepit, prandijs ac cœnis exhibuit sumptuosissimus, interim nullo nō ludorum genere in eius honorem ædito. Discedentem post aliquot dies in Galliam vsque deduxit, inter ualedicendum prospera & secunda omnia precatus, Bruxellam rediit.

DE ALIA DISCORDIA
ciuium Louanij.

PEcuniæ exactio cuius mentionem feci, causa fuit motus noui apud Louanium, plebs conspirans aduersus primores, omnem mutauit regiminis formam, ex suo corpore creatis magistratibus. In quo statu prope exacto triennio, Bruxellæ occiditur intestinæ huius

huius discordiæ princeps, qui ad conuentū ab duce indictum eo uenisset, auctor cædis fuit Ioannes Calsterius uir nobilis, qui metu uulgi Louanio profugerat. His igitur accessā multitudo in curiam uenit primores numero sexdecim (ut quidam tradunt) fenestris eiectos, alij foris manentes infestis hastis exceperunt, cæteri sine uenia, sine misericordia, sine respectu interfecti sunt. Hanc sæuitiam pertæsus Vuenselaus, copias Louanio admouit, ut urbe capta ciuilibus motus auctores supplicio afficeret. Post septem uero hebdomadas in urbem quæ expugnare non poterat, cum paucis admissus, principes seditionis in exilium eiecit. Unus clari nominis Ioannes Suarterius, qui & ipse plebem concitauerat, gladio subiectus est.

DE MORTE VVENSELAI, ET
codem casu matris utero.

HINC Bruxellam dux reuersus quum aliquandiu spectaculis, equorum certaminibus, uenatu & pila, qua optime lusisse traditur, atque alijs lusibus se recreasset, Lucemburgum proficiscitur, ubi non multo post obiit: sepultus in Oryualensi monasterio, quod illis in locis antea conditum, ipse quoque prouentibus annuis ditauit. Inuenio hunc casum fuisse matris utero, quæ nec ullum inde accepit corporis incommodum.

De luctu uxoris eius, & bello quod aduersus Gelria ducem gessit post obitum mariti.

Bru.

BRuxellæ agentis Ioannæ renunciatum est de obitu coniugis sui Vuenfelai, quem ut in vita multum amauerat, ita sibi ereptum atque sublatum diu multumque luxit. In tam graui vulnere dolorem haud facile positura, nisi patriæ sua opera & studio opus esse vidisset. Itaque gubernandi onere suscepto, multa prudenter, multaque gnauiter egit. Indictum sibi à principe Gelriæ bellum ita gessit, ut quæ ille congregari non auderet, uictrix abierit. Causa bello prætentâ, quod Buscundensium præfectus quædam ex Gelrij ducis familia parricidij conuictum gladio subiecisset. Fato ac naturæ concessit hæc mulier nobilissima, humanæ salutis anno, M. cccc. vj.

QVOMODO ANTONIVS PHILIPPI Burgundiæ principis filius, ad Brabantie principatum peruenerit.

Nunc videamus qua via & modo, ad Brabantie principatû peruenerit Antonius, qui post obitum Ioannæ administrauit. Ioanna tertij Ioannis Brabantie principis filia, uxor ducis Vuenfelai, sororem habuit Margaretam: quæ nupta comiti Flandriæ Ludouico, filiam illi peperit sui nominis. Hæc unum experta matrimonium, datur postea Philippo audaci Burgundiæ principi filio Ioannis Franciæ regis cognomēto boni. Is igitur Philippus ex hac uxore filios tulit, Ioannem, Antonium, & Philippum. Ioanni utpote natu maximo

Bur-

Burgundiæ principatum reliquit. Antonius qui inter Ioannem & Philippum medius erat filius, curante id patre, sufficitur in Brabantie ducatu magnæ materteræ suæ Ioannæ, quæ sine liberis defuncta erat.

DE HIS QUAE INITIO PRINCIPATUS fecerit Antonius.

ANtonij patre Philippo Burgundionum principe geniti maternum simul ac paternum genus ab regibus ortum. Hic à suscepto Brabantie principatu, acerrimus extitit punitor hominum sceleratorum, præcipue parricidarum, & qui pauperes opprimerent. Floruit, & in optimo statu fuit res Brabantica sub hoc principe tam studioso æquitatis, qua sublata è medio stare non potest hominum societas.

DE MATRIMONIO eius & liberis.

IN matrimonium accepit Ioannam Simpoliam, in qua muliere cum forma excellenti ac generis claritudine, probitas morum ex æquo certauit. Liberos habuit ex hac coniuge Ioannem & Philippum filios & filiam quæ iuuenis decessit. Anno gubernationis Brabantie primo, uxore ex ualitudine amisit, quam quum vnice ac perseveranter uitam dilexisset, etiam defunctam honorificentissime extulit, corpus ueram deportatum atque ibi loci sepultum.

CHRONICA
DE DVOBVS ILLVSTRIBVS
uiris & eximijis Theologis.

Apuđ Parisium eadem tempeſtate clarue-
runt eximij duo Theologiæ profeſſores,
Petrus ab Aliaco, poſtea factus antiſtes
Cameraceniſis & Cardinalis. Alter Ioannes co-
gnomento Gerſon, eius ſcholæ cancellarius,
vtriuſque ſtudioꝝ pie ac vtiliter ædita mo-
numenta ad poſteros manarunt. Per idem tem-
pus apparuit ſtella crinita, inuſitata magnitu-
dine, prodigium id portendit eadem Ludoui-
ci ducis Aurelianenſis, bellum Leodinum, quę
breui poſt ſequuta ſunt mala.

DE MOTV EXORTO
apud Leodinos.

TOta Leodiensium regio maximis de hinc
moribus obnoxia fuit, ob duos electos an-
tiſtites. Traiectum ad Moſam vbi agebat
electus alter bis obſeſſum à Leodinis. Poſte-
rior obſidio hebdomadas ſexdecim tenuit.
Non multo poſt magnorum principum armis
ac viribus adiutus electus qui Traiecti erat,
Ioannes à Beyeris contra Leodinos egreſſus,
magno eos prælio ſuperavit, cæſis quadragin-
ta milibus, & in his Theoderico Perweſio quę
altero deiecto, illi ad epiſcopatus dignitatem
prouehere ſunt conati. Viſtor Ioannes Leo-
dium ingreditur, ſumpto de his ſupplicio qui
partis aduerſæ fuerant.

DE

BRAB. DVCVM. 25
DE MATRIMONIO
eius & dote.

DVxit poſtea Antonius vxorem Elizabe-
tam, & hanc excellentiſſima forma mulie-
rem, Bruxelle pompa & apparatu plane
regali, in ducaria domo celebratę nuptiæ. Do-
tis nomine accepto Lucenburgenſi ducatu. An-
tonius cum valido exercitu agrum eius gentis
ingreſſus, eos qui parere nouo principi recuſa-
rent, breui ad obſequium redegit, partim bom-
bardarum iſtibus diſturbatis caſtellis, partim
armata manu captis, aut igni abſumptis. Item
cæſis magna copia ducibus.

DE VIRTVTIBVS EIVS
*in bello, & Sigismundo rege
Romanorum.*

Hic Antonius vir acer fuit ac strenuus, in
excitando milite ad pugnam, nulli ſecun-
dus, & hoſtium nullis copijs vnquam de-
territus, prælium primus inibat, victis indul-
gens ſi veniam petiſſent, in omni re agenda ſo-
lers, & labore infatigabilis erat. Poſt domitos
atque ſubactos Lucenburgenſes Aquisgranum
venit cum decem milibus equitum, Sigismun-
dus rex Romanus, vbi corona de more dona-
tus, aliquot manſit hebdomadas, Antonij Bra-
bantię principis congreſſum operiens. Qui
quum non veniret (amici enim diſſuadebant)
ex Aquisgrano Coloniam Sigismundus pro-
ficiſcitur, De quo principe illud in primis di-

D gnum

CHRONICA

gnum memoria, quod ipse studio latinæ linguæ deditus, sæpe grauerit accusauerit Germaniæ principes, qui sermonem latinū odissent, aut linguæ pulcherrimæ Gallicum, aut aliud quoduis idioma præferrent.

DE CÆDE ANTONII.

ANno à Christo nato M.cccc.xv. Angli, Anescio quam belli causam aduersus Gal- lum prætendentes, cum valida manu egressi, iuxta Morinum confederunt, nec multo post cum hoste circa Blangium (viculus hic est non longe à Morino disitus) pugnarum utrinque cruento quidem Marte, sed à Gallis mul- romagis. Perijt hoc congressu cum multis alijs nobilissimis viris Antonius Brabantia dux, qui Gallorum regi auxilio venerat, alios in potestatem redactos, victor Anglus crudeliter necauit. Antonij corpus tertio die repertum inter iacentium cadauera, deportatur: exceptū primo honorifice à Tornacensium episcopo, inde Bruxellam delatum, ponitur in templo diuæ Gudulæ sacro. Hic celebratis de more exequijs, non sine grauissimo totius aulici ordi- nis & patriæ dolore ac lachrymis auehitur Vueram, vbi sepulturæ datum est, iuxta mo- numentum prioris coniugis Ioannæ Simpo- liæ, cuius alio fecimus loco mentionem.

DE IOANNE PRINCIPE

Brabantia, & coniugio eius.

Duo

BRAB. DVCVM.

26

DVō superstitēs liberi Antonio fuere, Io- annes natu maior, tamen annos duntaxat natus tredecim, Brabantia principatum adiit. Annumagens sextumdecimum, vxorem accepit Iacobam filiam ducis Guilielmi à Be- yeris, comitis Hannonia & Hollandia. Fuit aliquandiu inter eos mutuus amor. Euenit postea discessio, cuius inuenio causam fuisse, quod proceres qui marito adhuc iuueni præerant, suo arbitrio mutata omni regiminis forma, & summotis, quibus ab ineunte ætate mulier assueuerat, pedissequis, alias illi & igno- ras dederint. Quod, quam iniquo tulerit ani- mo, satis inde colligi potest, quod sub id tem- pus in Angliam trañciens, illic viuo adhuc Io- anne, duci cuidam Gloucestrio nupsit, fratrem eius qui tum in insula regnabat.

DE ADVENTV GLOUCESTRII

cum exercitibus in Hannoniam.

TOr inde sunt orta dissidia, tot sequuta cer- tamina, varioq; euentu depugnata, Glou- cestrius contracto in Anglia exercitu, Ca- letum peruenit cum Iacoba. Inde ad occupan- dam vxoris nomine Hannoniam proficiscitur. Et multa iam loca sibi subiecerat, quum Ioannes dux Brabantia veritus ne simili casu Hollandiam quoque & Selandiam amitteret, vndiq; amicorū principū fide implorata, præ- fecit gubernandæ Brabantia fratrem suum Phi- lippum. In rebus gerendis solertē, & laboribus

D 2 infa-

CHRONICA

infatigabilem virum. Ipse inde profectus ab Hollandiæ, Phrysiæ, & Selandiæ populis ita excipitur, vt tam prompta humanitas & beneuolentia singularis efficere potuerint, vt animo equiore toleraret mala omnia, quibus vno tempore circumuallabatur.

DE INCURSIONE HOSTIVM

in Brabantia aegrum.

Gloucestrius vbi audisset in Brabanti fidem cessisse, Hollandiæ ac Phrysiæ ciuitates illico emisit armatam manum, quæ in Brabanticum agrum tumultuose effusa, in miseros agricolas, nullum fere crudelitatis genus non exercuit, violata templa, per omnem sexum euagata cædes, ad stuprum raptæ virgines. Facti his de rebus certiores, qui primaria potestate in Brabantia gubernabant, ducis permisso Niuellas cum instructo ad hostium motus inhibendos exercitu miserunt principem Vuesmalium, & Ioannem Glimes cognomento, qui strenue defensis finibus, interim sæpius leuia quædam prælia cum hoste commiserunt.

DE VICTORIA ADVERSVS

Gloucestrium apud Brantiam comitis.

Firmauerat Gloucestrius militari præsidio Brantiam Comitis (ita enim vulgo nominant id oppidulum) vnde miles subinde excurrens, Brabanticum agrum ferro flammaq; foedabat. Iraque die quodam, Vuesmalius &

aliquot alij cum suis copijs ad Brantiæ muros accessere. Quod videntes Angli, qui locum præsidio obtinebant, plenis repente portis effunduntur, vix tentato prælio, simulat fugam Brabantus, donec longius ab oppido extractus videt Anglorum aciem, hic circumactis celeriter agmine, in hostem reuertitur, fuitq; id prælium multo prioribus atrocius. Multi quidem Angli cæsi sunt, multi grauitè vulnerati, multi etiam capti. Cæteri in urbem trepidi sese recipiunt.

OBSIDIO BRANTIÆ, ET

eiusdem deductio.

Non multis inde diebus interiectis, tota Brabantia in Anglos arma induit. Ab Traiectensibus ad Mosam, à Philippo Burgundionum principe, qui nepos erat ducis Ioannis, ab Tornacensibus auxiliares copie adfuerunt. Exercitu lustrato, recensita traduntur, præter Burgundi & Tornacensium appendices, milia hominum sexaginta. Cum his viribus ducis frater Philippus, rei bellicæ vir scientificissimus, Brantiam circumfedit, quum omnia prius circa urbem populatione & ignibus afflixisset. Iam complurimos dies obsidio tenuerat, quum propius accedens oppugnare oppidum est adortus, & si opere ac natura egregie munitum, strenue autem se defendentibus Anglis, plurimi è nostris muro deiecti, perire. Noctis interuentus prælium diremit.

Postridie ab his qui intus erant pax frustra tentata est. Recurrere ad arma cupientibus Brabantis. Et iam atrocior fuisset hostem adorta oppugnatio, nisi ultro positis armis se dedisset. Ita redactum in suam potestatem oppidum, Philippus incendio absumpsit. Ex Brantienfibus, qui fuerant defectionis ad Gloucestrium autores, alios laqueo necauit, alios gladio subiecit.

EIECTVS HANNONIA

Gloucestrius.

DElectæ atque euerfæ Branix fama, percussæ Hannonienfium vrbes aliquot, statim mutatis animis, Gloucestrium eiecerunt. Quo facto in gratiam sunt à Brabanto recepti. Post rãm lætam victoriam egreditur cum suis Philippus ad reliqua Hannonix oppida recuperanda. Sed maximo niuium casu, & continenti pluuia repulsus in itinere substitit. A Gloucestrio venit interim legatus, nuncians mox adfuturum illum, vt cum Philippi copijs dimicet, verum expectatus quadriduum totum, non venit. Haud multo post abeuntem Brabantum, insequuta est alia manus Anglorum, vt sic improuisum opprimeret. Non est tamen hoc loco dimicatum, fugientibus Anglis, quum primum vidissent hostem egregie ad pugnam instructum.

IACOBA EX HANNONIA GAN

daum deuecta.

Anno

ANno dominicæ natiuitatis M.cccc.xxv. Ioannes Brabantix dux obsedit Bergas in Hannonia, vbi tunc temporis Iacoba cum suis manebat. Adhuc tenente obsidione Philippus Burgundix princeps venit Duacũ, vbi colloquutus cum Ioanne principe, consiliũ dedit, vt autor & causa belli totius Iacoba in Burgundiam aueretur, donec Rom. Pont. decreto ad maritũ suum ipsa redire cogeretur. Sensit agi inter principes mulier de se traducenda. Veniens igitur in exercitum ducis, Engelbertum Nassauium lachrymantibus oculis rogat, vt is apud Ioannẽ principẽ efficiat, vt sibi in oppido aliquo, aut arce Brabantix liceat manere, quod non impetrauit. Deuecta Gandauũ, Valenfas dux ingressus, magno ciuiũ fauore et officiorũ frequẽtia accipitur. Misit postea Bergas Hannonix duos è proceribus, qui suo nomine & eius vrbs acciperent principatum.

DE PRÆLIO MEMORABILI IN

Zelandia, & quibusdam alijs.

Eodem anno, mense Iulio, allatũ est Gloucestrio ad reparandum bellum, promissa ab Anglis octies centum millia aureorum, ad hæc xx. millia armatorum peditum. Promisisse ferebatur & Scotus auxiliaries copias. Itaque rebus alijs omissis dux Brabantus, Hannonix vrbes & arces, validis firmat præsidijs, simul ad cognatum suum Burgundix principem literas dedit, quibus ille certior factus,

D 4 Glou-

Gloucestrium ducem totis viribus bellum re-
nouare, Ioanni rescripsit adfuturū se cum exer-
citu, si quid Anglus hostile fuisset molitus. Io-
annes quum se videret non sufficere tot guber-
nandis prouincijs, Burgundum Hannoniæ
præfecit & Selandiæ. Per idem tempus Iacoba
clanculum se Gandauo subduxit in Hollan-
diam, vbi quum facile eius terræ nobiles vi-
ros aliquot, & nonnulla etiam oppida ad sui
obsequium retraxisset, intellecta re Glouces-
trius, misit ex Anglia classem, In Hollandiam
ductu principis cuiusdam Filwaterij, qua clas-
se defenderet se & suos Iacoba. Non multo
interiecto tempore, quum dux Burgundiæ
Philippus, quem Ioannes Hollandiæ præfece-
rat, audisset in Selandiam applicuisse naues
Anglorum ad insulam expugnandam, noctes
diesque itinere continuato occurrit cum manu
validissima. Hic totis viribus vterque dux in
aciem descendit. Fuit ab initio anceps certam-
en, ad postremum Burgundus egregie vicit,
cæcis tribus Anglorum milibus, ex omni æta-
tis flore selectis. Commissum est prælium hoc
memorable in agro pagi percelebris, qui no-
strate lingua dicitur Brouwershauen, ad an-
num salutis millesimum, quadringentesimum,
xxv. Paucis post diebus Romæ declaratum
à Cardinalibus, Iacobam sine iusta causa fe-
cisse cum Ioanne diuortium, quo accepto
nuncio, Gloucestrius aliam duxit vxorem.

Iaco-

Iacobam tamen Ioannes non recepit, posteaque
supremi ordinis Antistibus visum est ad pub-
licam quietem conducere, vt illa ad certū tem-
pus seruaretur apud Sabaudiæ ducem cognatū
suum.

CONDITVM LOVANII

Gymnasium.

IOannes tot bellis defunctus, quum esset om-
nis religionis bonarumque artium vir amā-
tissimus, Louanij Gymnasium viris vndique
doctissimis accersitis instituit. Quidam scribit
eum rogatu primorum ciuitatis hoc fecisse, ne
intestinis aliquot certaminibus, diminuto ci-
uium & artificum numero, vrbs in posterum
deserta maneret. A Martino quinto, ea tempe-
state Romano pontifice impetrata priuilegia,
quibus vsque in hodiernum diem vtitur hæc
schola. Initio conditi gymnasij licebat in om-
ni genere disciplinarū profiteri ac docere, præ-
terquam in Theologia, sed postea est impetra-
tum, vt & huius studij professores, in eadem
schola publicitus docerent. Professio inchoa-
ta est Calendis Septembris, aut vt quidam
volunt, pridie natalis deiparæ. Anno incarna-
tionis dominicæ, M. cccc. xxvj.

QVIBVS INCOMMODIS IACO-
ba Hollandiam affecerit.

VNo extincto incendio plerunque nasci-
tur alterum. Manebat Schoonhouiæ op-
pido Hollandiæ Iacoba, quum & solertia qua

D 5 dam

dam pertractis ad se Goudanis ciuibus armato milite non parum affligeret eius terræ ciuitates, quæ aduersæ partis erant. Iacobæ se adiunxerat princeps Seuenberganus, & ipse terra marique Hollando infestus. Quo audito, Burgundus reduxit ea in loca exercitum, ac Seuenberganos arctissime obsedit, pecuniæ interrim haud paruam summam promittens Seuenbergæ principi si bello absisteret. Quod ubi constanter negaret se facturum, & iam propius urbem consideret cum copijs Burgundio, tandem se dedidere Seuenbergani. Princeps, quo inuito hæc facta erat deditio, fugatus est.

DE MORBO IOANNIS,

et morte.

Post hæc Lyræ oppidulo Brabantiaë conuentus principum habitus, ubi confectis rebus, Ioannes cum fratre suo iuniore Philippo comite Simpolio profectus Bruxellam versus pridie palmarum antequam ad locum destinatum peruenire potuit, graui morbo implicatur. Postridie quam redijt Bruxellam, nihil prius habuit, quam accersito ad se medico animæ, de contractis per totam vitam noxijs confessionem facere. Inde ubi, qua par est, veneratione, corpus ac sanguinem dominicum accepisset, paucis diebus mortem obiit ante resurrectionis festum. Anno à Christi regis oru Millesimo, quadringentesimo, vigesimo sexto, ætatis xxiiij. Conditorium op-

timi huius principis visitur Vuere ante aram maximam in æde Ioanni Euangelistæ sacra. Fuit Ioannes in rebus aduersis omnino fortis et infracti animo, iusti & æquitenax, nemo religionis studiosior, nemo dei amatior, nemo affabilior, nemo clementior. Tam munificus in pauperes, ut ij vno ore omnes Ioannē pauperum patrem appellauerint. Ioannis huius temporibus, anno Salutis Millesimo cccc. xxj. Nocte quæ præcessit festum Elizabeth vi tempestatis & aquarum violentia ruptis aggeribus, in Hollandia pagi septuaginta periere. Sunt & in Phrysia, & Zelandia euerse domus ac villæ. Perijt ingens quoque mortalium numerus. Frustra alij loca editiora camporum, alij turres ac tecta petebant. Spumeus annis exiens oppositas euicit gurgite moles, fertur in arua furens, cumulo camposque per omnes cum stabulis armenta trahit.

DE PRIMO PHILIPPO BRABANTIAE PRINCEPE.

Mortuo Ioanne, frater eius Philippus gubernationem suscepit. Antequam id fieret, cupidus visendi sepulchrum domini cum, Romam proficiscitur ut à pontifice maximo impetrata facultate, quæ primum quod in animo erat, conficeret. Pontifex non ignarus periculorum itineris, exarserant enim bella quædam inter Cypri regem, ac Turcam, non est passus

CHRONICA

ducem abire. Sed apud se retentum aliquandiu,
humanissime habuit.

VILVORDIÆ CONVENTVS,
et alia quedam.

Reverfus ex Italia princeps, Viluordiæ in
Brabantia celebrem habuit conventum,
vbi summa cum prudētia leges quasdam
à maioribus statutas, ad vtilitatem communē
suorum, retractandī autor fuit. Ascivitque si-
bi cancellarium Ioannem cognomento Bou-
rium, qui vir erat gravis, prudens, et multis ex-
perimentis eruditus. Secundum hæc pagos, ar-
ces, & quæ alia superiorum culpa principum
ad priuatos deciderant, recuperare studuit. In
hoc à singulis oppidīs certa est pecunię summa
principi adnumerata. Ioanni Boutio adhuc vi-
uo (sed cui, vt opinor, ætas & valetudo suade-
bāt otium) Princeps Louanij in ciuica domo,
præsētibz ciuitatum primoribus, dedit suc-
cessorem Ioannem Gyllaynum, patria Braban-
tum, qui antea fuerat Leodij cancellarius. Vi-
ri huius prudentia ac studio factum, vt pax al-
tissima fuerit inter Philippum, & Leodinorū
antistitem.

BELLVM LEODINORVM
cum Namurcensibus.

SVB id tempus bello petiti Namurcenses à
Leodinis. Qui transportatis in territorium
copijs, multas arces ceperunt, captas solo e-
quarūt, propter ademptos sibi pagos aliquot.
Mox

BRAB. DVCVM. 31

Mox & Bouinia est atrociter oppugnata. Qui
bus auditis Burgundionum dux Philippus, e-
ius ditionis proximushæres, armatos emisit,
qui ex Namurco, velut arce quadam, sæpius
Leodiensem agrum incurfantes, multis eā gen-
tem affecerunt incommodis, Eratq; hic rerum
status, Illis in locis quum Philippus Brantię
princeps, nunc per literas, nunc per legatos ad
pacem finitimos hortaretur, quæ quum nullis
rationibus sarciri posset, mensium aliquot in-
duciaę pactæ. Quibus retinentibus sperabat se
Brabantus ad equas pacis conditiones vtroq;
retracturum.

DE FUTVRA CONIVGE

et morte Philippi.

Misit postea è proceribus Engelbertum E-
dingum, & Boutium principem, cum tre-
centis equitibus, qui accerserent sibi de-
sponsatam filiam Ludouici regis Sicilię, Iolen-
tam nominatam inuenio. Erat ea ventura ad
urbem Remensem, vbi tradita summatibus à
principe missis in Brantiam deduceretur.
Interea Philippus graui morbo correptus, hu-
manis decessit Louanij, quum rerum potitus
esset annos tres, menses totidem. Hoc gubernā-
te Philippo, tam horrende mora & cōcussa est
terra pluribus locis, vt vnquam alias hominū
memoria. In Cathalonia hoc tremore viginti
vrbes sunt euesæ,

Quo-

CHRONICA

QUOMODO BRABANTIAE PRIN-
cipatus ad Philippum Burgundiae ducem
peruenerit, eiusdem uxores &
liberi.

Sine prole iam defunctis Anthonij liberis,
omne ius principatus Brabantici deuolutum
est ad Philippum Ioannis Burgundiae du-
cis filium. Is enim Ioannes Anthonio fratri iu-
niori hac lege ducatum Brantiam cesserat,
vt si vel ipse Anthonius vel eius liberi sine hæ-
redibus necessarijs decederent, ius rediret ad
suum genus. Itaque Philippus patre Ioanne
Burgundo natus, ab initio administrationis
tam singulari vixit modestia, vt plurimum di-
ligeretur ab omnibus, & in magno etiam ho-
nore sit habitus. Obuenerunt ei post cædem
patris prouinciæ: Burgundia, Lothoringia,
Brabantia, Limburgia, Flandria, Arthesia,
Hannonia, Hollandia, Selandia, Phrysia, qui-
bus omnibus summa prudentia præfuit. Uxo-
res duxit omnino tres, vnam Michaelem, Ca-
roli sexti, vt alij septimi, Gallorum regis filia,
virginem, ex qua liberos non tulit, quum maxi-
me cuperet. Hæc defuncta sepelitur Ganda-
ui in coenobio diui Bauonis. Deinde in matri-
monium accepit Laudam quandam & nobi-
lem & egregia forma mulierem, quæ & ipsa
nihil ei peperit liberorum. Postremo coniu-
gem habuit Ysabelam Portugaliae regis filia,
ex qua Anthonium & Iodocum, quos pueros
amisit

BRAB. DVCVM. 32

amisit, postremo Carolum suscepit, qui patri
successit in principatu, de cuius rebus gestis
suo loco dicitur.

CÆDES PATRIS PHILIPPI,
bellum in Gallia gestum à Philippo,
& Anglorum rege.

NONDUM factus Brabantiae dux, bellum
Philippus gessit cum Gallis, vt patris sui
Ioannis indignam cædem vlcisceretur.
Quidam hunc tradunt oppido Galliarum, cui
Monsteriolum nomen est, interemptum. Quo
loco dies principum conuentioni dictus erat.
Cædis authorem fuisse Dalphinum, qui po-
stea rex factus Caroli septimi nomen accepit.
Robertus Gaguinus rerum Gallicarum scri-
ptor, conuentu (inquit) inito quum hinc atq;
hinc permulta de præteritis iniurijs refrica-
rent, subito quidam ex his qui Dalphinum
sequuti eo venerant, ira accensus educto gla-
dio Burgundum obruncat. Innocentiae Ca-
roli Dalphini argumentum fuisse Robertus
tradit, quod ad cædem viri expauerit fa-
ciem à percussoribus auertens, Patre occiso
Philippus cum Anglorum rege Henrico Gal-
lici nominis hoste foedus & amicitiam iungit.
Ab his duobus ea tempestate Galli sunt armis
inclementer vexati, adempta oppida, vici
concremati, solo æquatae sunt arces. In quo
statu exactis aliquot annis, Gallorum rex Ca-
rolus septimus, omnia quæ ademerat hosti s
recupe-

recuperavit, puellæ cuiusdam auxilio. Hæc dicta Ioanna viginti annos nata, regem adiens ideo se venisse constanter affirmavit, vt eum in regnum restitueret, deum ita decreuisse, vt se duce, Aurelianenses quos tum arcta premebant obsidione Anglorum exercitus, liberaretur, & Anglis tota Gallia expulsis, ipsa Remos Carolum perduceret, vbi more maiorū inungeretur, de quibus omnibus oracula diuinitus accepisse se dicebat. Hæc & alia pleraque Gaguinus. Ego ad ea venio, quæ post Brabantia susceptum principatum memoratu digna Philippus gesserit.

DE OBSIDIONE CALETI.

ANno dominicæ incarnationis Milleesimo quadringentesimo tricesimo septimo (ita enim inuenio) Philippus quum non bene conueniret inter eum & Anglorum regem, Caletum in Flandriæ finibus situm oppidum (quod tum Anglo parebat) valida manu obsedit. Nullum hic inuenio memorabile facinus æditum, & antequam vrbs tentari cœpta, obsidio soluta est, causam eius rei diximus in libello de Hollandiæ omnium principum rebus gestis. Lego hac obsidione irritatos Anglos in fines Brugenium excurrisse populabundos magis quam iusti more belli. Quos adorti Brugenses, fugant, & prope duo milia cædunt.

DE REBELLIONE BRUGENSIUM, ADVERSUS PHILIPPUM.

Hanc

HAnc victoriam sequuta est Brugenium rebellio ob adempta priuilegia, quam eo progressam inuenio furoris, vt contra ipsum etiam principem non solum arma sumpturint, verum etiam gladio subiecerint eos, qui Philippum vrbi exitum minantem iuuissent. In commentarijs rerum nostratum lego Principem, vbi Brugas obsidere constituisset, simulasse se cum exercitu profecturum aduersus Hollandos, vt eam gentem aliquanto faceret obsequentiorem. Idq; vt facilius vulgo persuaderet, mille, & quingentos armatos præmisit Antuerpiam, qui inde statim in Hollandiam traecturi videbantur. Interea ipse cum cetera manu in Brugensem agrum egressus, vbi appropinquare oppido cœpisset, adæquanti sibi principi Lillidamo bellicosissimo viro, dixisse fertur: Hæc est illa Hollandia quam subigere constitui, Brugas digito commonstrans: Quod simul atq; Lillidamus intellexisset, animo exhorrescens, domine mi inquit, superi prohibeant, nolim te quicquam tale incipere, & nostrum omnium malo experiri tumultuantis vulgi iracundiam, si tamen ita fixum immotumq; sedet animo, nullum equidem pro tua, hoc est, principis mei salute periculum effugero. Hæc ille. Philippus tanquam cum suo milite in Hollandiam profecturus, intra urbem à Brugenibus qui nihil suspicabantur mali recipitur. Verum non multo post vbi animaduersum esset omnia minus agi

E lynchē

fyncere, Brugenses clam arreptis armis vrbe media sese intra domos occuluerunt, certi nihil incipere, nihil mouere priusquam ducis miles hostilem ostenderet animum. Erant enim inuentum circa forum dispositi armati cum ingentibus machinis, qui in primum clamorem hostium omnem principis exercitū solo bombardarum sonitu in fugam egerunt. Ipse dux periculo proximus, opera cuiuspiam fabri, qui à tergo portarum fores effregit, vix elapsus est. Postea vero ne propter vnus rebellionem vrbis nimium effunderetur humani sanguinis, alia via rebellem populum domare ac subigere cogitabat. Veruit igitur omnibus suis prouincijs recipi Brugenses, & pro hostibus haberi voluit. Vnde factum, vt qui antea Brugi negociatores velut emporio nostri orbis versari consueuerant, vrbe relicta alio habitatum concesserint. Hoc videntes Brugani ciues, rabie tandem posita, pacem petunt. Quam his legibus impetrasse dicitur, vt octo decim viris, quibus authoribus rebellatum fuerat, supplicio admotis tota ciuitas ad vnam ferme milam extra vrbe nudatis plantis duci supplex occurreret. Quod cum ira factum esset, dux oppidum ingressus, haud aliter atque numen quoddam cœlo demissum excipitur.

DE EXPVGNATO PER EVM

Lucenburgo.

Non

NO multo post adfertur Lucenburgenſiū principem Elizabetam e vita excessisse sine liberis. Igitur Philippus ad quem lege redisse putabatur hæreditas, cum satis numeroſo exercitu profectus, irrequieto ductu, Lucenburgum eius regionis primam vrbe venit, quam totos quindecim dies perpetua fatigata obſidione, tandem cœpit opera Cornelij nothi sui bellicosissimi viri, qui schalis in tempeſta nocte admotis muroſ conſcendit, & captum oppidum patri aperuit.

CONSTANTINOPOLIS expugnationo.

HVius principatu anno quinquageſimo ſecundo vt Sabellicus, vt Gaguinus tradit, tertio, ſupra milleſimū & quadringentefimum noſtræ ſalutis, à Turcarum rege Machmete capta direptaque eſt Conſtantinopolis. Cuius vrbe alienatio, vniuerſæ Chriſtianorū genti grauis, Genuſibus vero ac Venetis longe fuit grauiffima. Quibus cum erepta Conſtantinopoli in Pontum & Scythiam nauigandi omnis adempta facultas videbatur.

DE EXACTIONE FACTA IN

Hollandia.

EOdem fere tēpore Philippus, neſcio quo prætextu ingentem ab Hollandis pecuniā exegit. Quæ primum negata à waterlandis (ſunt ij populi Hollandiæ) magnos iterum tumultus excitauit. Reſpondētibz enim waterlandis non ita florere ſua oppidula, vt

cæterarum Hollandiæ urbium munificentia respondere possent. Illico missi sunt à principe legati, qui vel inuitos ac renitentes eos ad id pecuniæ persoluendum traherent, quumq; nec eo modo quicquam proficissent, iussu principis eo immitti armati opulentissimos quosque abduxerunt Hagam comitis. Qua violentia tantum pecuniæ extortum est, ut præter eam quæ exigentium & recipientium sitim exple-re potuit, multum etiam superfuerit ad luxum ac delicias aulicorum. Et vti nam à superiorum principum consiliarijs omnino pestilens indus-trium exemplum hodie non tanto studio imi-tarentur omnes.

DE EXACTIONE IN GANDA;

uenses, & rebellionem eiusdem populi.

Sexennio post Philippus quum esset adhuc animo satis infenso in Gandauenses propter solutam nuper horum ambitione obsidionem Calyxia, grauissimis exactionibus eos di-uexare statuit. Proinde quum nihil impetrasset eorum quæ petierat, armis vtrinque agi ce-prum est. Princeps apprehendere & in custo-diam ac vincula conijcere Gandauenses ac ho-rum fautores. Eduerso illi omnes qui Philippi partibus fauebant, indignis modis tractare sine ausu. Est præterea sæpius inter eos collatis ve-xillis acie decertatum, nunc his, nunc illis victori-bus, obsessum viribus Gandauensium Audenar-dum, sed frustra obsessum. Prius enim quàm in tan-

to apparatu gestum est quicquam memoria di-gnum, Gandauenses in fugam conuersi multos è suis amisere. Ad Philippum interim defece-runt omnia pene Flandriæ oppida, quæ rerum mutatio tantum abest, ut Gandauensibus fero-ci hominum generi quicquam animi ademerit, ut non multis post diebus etiam Teneramundam Flandriæ satis munitum oppidum sit ab his tentatum, sed infeliciter (ut exitus docuit rei) tetatum. Illic enim hostilibus oppressi insidijs multi occisi sunt qui pugne superfuerunt, non postea cum Teneramundanis iterum congressi, prospere dimicauerunt cæsis hostibus. Nec multum inde dierum intercessit, quum vtrinque; no-uo coacto exercitu, iterum infestis signis con-cursum est. Quo prælio Cornelius Philippi nothus (cuius alio loco meminimus) occubuit, se-pulchro illatus postea Bruxellæ in templo D. Gudulæ. Pater huius tam strenui filij præma-tura morte vehementer commotus, Hollandorum implorauit opem. A quibus Philippo mis-sus exercitus, primo contemptus fuit ac ludibrio Gandauensibus. Cæterum ubi serio agi coepit est, Hollandi superiores fuere. Quibus ob stre-nue nauatam in ea pugna operam, gratijs actis, Philippus ad expugnandas tres Gandauensium arces concessit, quæ natura & opere multo erant munitissime. Captis breui spatio duabus, tertiam ad oritur. Quod ubi esset Gandavi re-nunciatum, continuo egressis illis, cum florens-

tissimo exercitu, princeps improuisus occurrit. Certamen fuit vtrinque cruentum. Sed Philippus egregie vicit sexdecim. vt inuenio, Gandauorum milibus occisis. Hac demum clade fracti & consternati Gandauenfes pacem supplices petunt, qua data, Princeps vrbem in gressus maxima cum veneratione excipitur, Gandauiana magnificentia tractatur, sanctissima fide dimittitur.

DE PHILIPPI FILIO DAVID
*inaugurato Traiectensium episcopatu,
 & obsidione Dauentriae.*

Post hæc Philippus omnibus modis egregius princeps de filio suo David episcopatu Traiecten. inaugurando cogitare cœpit. Qua re intellecta Traiecten. qui Gisberto tum electo magis fauebant, certis argumentis ostendere cœperunt, haud placere sibi quod ageret Philippus. Causabantur enim non esse idoneum Burgundi filium, quod constaret eum ex concubina æditum. Quibus cū Philippus respondisset se habere apostolicam super ea re dispensationem (vt vocant) nec sic quidem placare eos potuit. Igitur fit via vi, & armis tētari res cœpta, breui eo deducta est, vt quæ canonici elegerant maximis allectus promissis, Burgundo episcopatum cesserit, atq; ita Traiecti pacatis & cōpositis rebus oēs belli reliquiae in Dauentrienses conuersæ, qui noui antistitis imperium aperte detrectabant. In hos Philippus educta non contem-

temptibili manu rotas octo hebdomadas vrbe eorum frustra obsedit, pluuio enim cœlo dies cōplures luculentus exercitus circa fossas & paludes nihil agere insigne potuit. Interea Ioannes dux Cliuensium nihil prætermittens eorum, quæ ad pacem inter principem & Dauentrios componendam attinerent, eo rem deduxit, vt impetrata pace, nouum reciperet Episcopum. Id quod haud grauate fecerunt, iam incommodis longe obsidionis edocti, inscitiam esse aduersus stimulum calcitrare. Itaq; abductis inde militibus suis, Philippus in Brabantiam reuertitur circa festum diem Archangeli Michaelis.

DE FVGA LVDOVICI DELPHINI
*è Gallijs ad Philippum Burgundum
 & eiusdem Ludouici in Gallias
 reductione.*

Vix iam redierat, vix iam resperare cœperat à bellicis curis, atque negotijs princeps, quum Ludouicus Delphinus, cui cum patre Carolo Galliarum rege inimicitiae erant, nostra loca ingressus, ad eum se contulit fretus affinitate, quæ cum illo intercedebat arctissima. Nepotem igitur destitutum fauore suorum Philippus ea veneratione, eo exceperat affectu, vt facile declararit se in affinem gerere animum parentis propitij. Itaq; exacto quinquennio in comitatu Burgundi, vsq; ad patris obitum, cum ingenti exercitu à Philippo in Gallias reductus, fratre natu minore, cui pater

ter moriens Ludouici odio, regnum Galliarū
gestamēto reliquerat, vltro annis ac ætati cedē
te, rex inungitur. Sabellicus Antonius, qui in
parte operis sui postrema rerū à Philippo ge-
starum cōmeminit author est, apud quosdam
in suspicionem venisse, Ludouicū veneno ne-
cati fratris iunioris. Quæ quidem res illi & in
aidiam cōflauerit, & bellum pepererit, in quo
tam infestum habuerit hostē Philippum Bur-
gundum, quàm antea senserit amicum.

DE EXPEDITIONE EIVS

in Turcas.

ANno salutis nostræ quarto & sexagesi-
mo supra millelimum & quatercentesi-
mum Pontifex Pius secundus, quum nuntios
& literas per omnē Europam misisset, quibus
ad bellum Turcis inferendum, reges ac popu-
li inuitabantur, Philippo quoque Burgundo
pontificiæ literæ sunt redditæ, quibus rogaba-
tur, vt ad tam pium, quàm necessarium bellum
sefe pararet, paratus in tempora, adesset vna
cum cæteris principibus Christianis quàm pri-
mum transmissurus in ea loca, quæ per id tem-
pus fidei hostis nostrorum ignauia principum
occupauerat. Acceptis his literis, optimus prin-
ceps non distulit, quantum potuit militum ex
omnibus suis prouincijs conuocare, cum in-
structo exercitu ipse haud dubie profecturus,
nisi partim senio præpeditus, partim alijs
implicitus malis, domi manere coactus fuisset.

set. Emisit igitur Antonium nothum suum in-
genti animo ac fortitudine virum qui copias
duceret. Is ex Brabantia profectus, quum in
Gallias venisset, longius procedere non est au-
sus, propter ostensas sibi literas, quibus inerat,
iussisse patrem Philippum, vt interficeretur.
Hæ literæ vt postea compertū est, non à patre
(cui unice charus erat Antonius) sed ab huius
consiliarijs aliquot, scriptæ fuerant in gratiam
Ludouici Gallorum regis, cui soli cum Ponti-
fice parum conueniebat.

DE NOVA DISCORDIA

apud Hollandos.

ANno post Christum in terris natum, M.
cccc. xliiij. initium cepisse discordia tra-
ditur, quæ per longum tempus fuit inter
eos qui ab hamo, & alios qui à pisce a fello no-
minati sunt.

DE MORTE ET MORI

bus eius.

OBijt Philippus ætatis anno septuagesimo
tertio, regni tricesimo septimo, Domini-
cæ natiuitatis millesimo quadringentesi-
mo sexagesimo septimo, ad xvij. Calen. Iulij.
Fuit hic princeps, quod non paucis incredibi-
le videatur, pacis ac belli ex æquo studiosus,
insignite pius, in omnes beneficus, humanus vt
superiorum principum nullus. In re bellicæ
fortior ne an felicior extiterit, nescias. Mode-
rationem & clementiam toto administrati onis

tempore mirabilem exhibuit, nouitq; iram ple-
runque dissimulare ac vincere. Gemmarum,
signorum, tabularum, & poculorum ex auro
atque argento studiosissimum fuisse legimus,
in quibus comparandis ipsum prope supera-
uit Iulium Cæsarem, ditauitq; huiusmodi re-
rum artifices vndique ad se accersitos. Princi-
pes viros, ac nobiles matronas coluit, & ab his
vicissim ipse in honore est habitus.

CAROLVS BVRGVNDVS.

DE NATIVITATE CAROLI,
et parentibus eius.

Natus est Carolus Digij, oppido Burgun-
diæ, anno partus Virginei iij, & xxx. su-
pra quadringentesimum & millesimum.
iij. idus Nouembres. Patrem habuit Philip-
pum, de quo proxime dixi, virum longe opti-
mum: Matrem vero Ysabelam, quæ marito
suo præter Carolum, duos alios filios genu-
erat, quorum vnus adhuc infans, alter iam pue-
rascens extinctus est.

DE STVDIIS EIVS
in pueritia.

Carolus annos ferme duodecim, opti-
mis moribus & liberalibus disciplinis tra-
ditur instituendus, vt qui in spem succes-
sionis tot prouinciarum aleretur, eoq; breui
peruenit meditando, exercendoq; vt natu
grandior, & Latine loqueretur, & scriptores
veteres

veteres, etiam citra interpretem intelligeret.
Quod certe tam rarum est in principibus no-
stris, vt plurimum etiam placere nobis & cri-
stas erigere possimus de qualicumque ad sum-
mas eius virtutes, accessione doctrinæ. Imbu-
tus est & musicis, olim apud antiquos hone-
stissimo studio, quod hodieq; suam retinet
laudem apud qualdam nationes. Doctos viros
plurimum amauit. Et occasione data proue-
xit, maior haud dubie futurus ingeniorū Me-
cœnas, ni bellicis districtus curis, mentem om-
nem & cogitationē ad arma conuertisset. Ego
in cōmentarijs rerum Hollandicarū inuenio,
religionem adeo curę fuisse adhuc pene imber-
bi, vt preces horarias quæ canonicæ vocantur,
legerit, nec vnq̄ omiserit nisi multum occupa-
tus. His filij progressibus, intantū est gauisus
pater Philippus, vt sæpius dixerit plurimū se
omniū bonorū largitori Christo debere, q̄ ta-
lẽ esset illius benignitate successorẽ relicturus.

DE DISSIDIO INTER
eum et patrem.

Carolus iam primas adolescētiæ metas in-
gressus, accepit à patre comitatum Cadra-
lesij & quædam alia loca, è quibus annuū
reciperet prouentum. Accidit non multo post
vt Ioannes quidam Coesteynius à consilijs Phi-
lippo patri cogitare cœperit, quomodo Caro-
lum principis filium veneno necaret, erat e-
nim hic illi inuisus. Vt vero rescituit Carolus,
illico

Illico ad patrem venit & non sine lachrymis, exponens quod ægre esset, iussu parentis Coesteynium apprehendit, apprehensum & nepharii sceleris conuictum supplicio admouit. Ex hac tam iusta & salutarî animaduersione Carolo inexpriabilis cõflata est inuidia apud eos, sine quorum consilio, neque priuatum neque publice quicquam agebatur. Itaque his conantibus factum, vt breui pater à filio alienatus, primum omnibus bonis eum exuerit, mox etiam veterit edicto, ne quis illustrium virorum aut illi conuiueret, aut prodeuntem honoris causa sequeretur. Hoc in statu cum res patris Philippi reperisset Antonius nothus, è galliâ tum reuersus cum exercitu, posthabitis rebus omnibus, nihil non tentauit, nihil non fecit quod ad fratrem Carolum patri reconciliandum pertineret. Philippus autem rogatus à multis & magnis principibus, vt nihil commeritum filium in gratiam reciperet, secum cogitans vnicum esse illum hæredem suum, ad se ex Hollandiâ quo is durante patris ira profugerat, reuocatum, amplexus in pristinam dignitatem restituit.

DE PRIMA EIVS

expeditione.

Primam expeditionem vltro suscepit in Ludouicum regem Gallorum, quem ad montem Henrici magno prælio deuicit. Is locus distat ab vrbe Parisio septem Gallicis milis.

milis. Carolus in ea pugna periclitatus est, nempe in collo graui vulnere accepto. Rex autem Ludouicus abiectis armis trepidus in arcem quandam se recepit. Deinde Parisium regiam vrbem ingressus, plures dies intra muros se continuit. Interim ad Carolum victorem sæpius missi legati, qui pacem peterent, qui omnia videntur regem facturum dicerent, quæ victor Carolus petuisset. Igitur his legibus tandem pax impetratur, vt omnes eas terras Burgundionum principi Gallus redderet, quas antea vi tenuisset, his adiectæ tres ciuitatulae, inter quas Pyrona. Carolus victor Bruxellam reuersus, ingenti patris Philippi, deinde totius gaudio ciuitatis est exceptus, in eo enim congressu omnia spe, votisq; maiora contigerant.

DE MORTE VXORIS

eius Ysabela.

Quum adhuc in Galliis Carolus abesset, vxor Ysabela mariti sui longe amantissima, Gorici oppidulo Hollandiæ, in morbum incidit, contractum (vt quidam putant) nimio Caroli desiderio. Igitur conuocati peritissimi medici, suaserunt, vt relicta Hollandiâ Gandauum veheretur, fore sperantes vt filiolegæ (quæ in eadem vrbe per id tempus educabatur) iucundissimo conspectu recreata, breui conualesceret. Vbi vero Antuerpiam peruentum, mulieri adeo morbus inualecere coepit, vt in diui Michaelis conuicium deportata, paucis

paucis post diebus expiravit. Sepulta inibi magnifice ante aram maximam. Fuit hæc mulier Christo deditissima. Struunt aliæ magnificas ædes in quibus omni deliciarum genere fruuntur, Ysabela pauperibus impendit omnia. Legitur sæpius paucis comitibus, in opum circuitu se ruguria, quibus illorum subleuandæ egestati occulte pecuniam intulerit, eximio prorsus atque omni ævo memorabili exemplo.

DE EVERSIONE OPPIDII
di Dionantensis.

ANNO salutis humanæ M. quadringentesimo sexagesimo sexto, Dionantenses (horum oppidum Dionantū visitur ad Mosæ ripas) adiuti Leodinorum viribus late Brabantiam, Hannoniam, Namurcum, fœdis populationibus deuastrabant. Multa interim contemptim loquentes de Philippo principe, cui per id tempus aduersa valetudine impedito non licebat patrios tueri fines. Carolus igitur filius iniuriam nõ ferens, ex Arthesia (vbi tum erat magnis implicitus negotijs) Bruxellam rediit, atq; ibi conscripto statim exercitu profectus in Dionantenses, eorum urbem valide munitam cepit, captamque euertit. Iuxta Dionantum & Bouiniam ad Mosam Pouluagium oppidulum, tunc etiam deletum & solo æquatum est. Visuntur hodie domus aliquot reliquæ euersæ vrbeculæ, visitur & puteus insignis. Eodem temporis spacio erat Leodinos quoq;

quoq; magno armorum apparatu inuasurus, nisi vicinæ vrbis euersione perterriti illi, supplices veniam petissent, quibus pro ingenita sibi clementia Carolus noxam cõdonauit, acceptis ab eisdem quin quaginta obsidibus, qui Louanium profecti, tantisper ibi manerent, quoad Philippo patri (cui fuerat inflata iniuria) omni ex parte satisfactum esset.

DE MORTE PATRIS EIVS.

NON multo post Philippus pater, ablegato in Angliam Antonio notho suo, qui ab rege Eduardo quarto peteret, vti sororem suam Margaretam, Carolo daret uxorem, Brugis eodem anno ægrotare cœpit. A proceribus qui tum aderant illic, fore sperantibus vt breui reualeceret Carolo filio qui id temporis Gandavi erat, nihil significatum proximo triduo. Verum postea magis magisque inualecente morbo, quõ non procul abesse à morte videretur, accersitur filius, qui nocte dieq; cõtinuato itinere profectus, iam quidem grauiter affectum, sed tamen spirantem adhuc patrem inuenit, mansitque cum eo. Defunctū vero tam pijs est lachrymis prosequutus, vt astantibus ipse lachrymas excusserit. Astantium quoque procerum & foeminarum illustrium ad principis casum tanta est orta commiseratio, vt præ nimio dolore parum animi compotes, alij clamorem extollerent, alij propemodum exanimati conciderent.

Post-

Postquam vero mors optimi principis fama ac nuncijs vulgata est, maximus repente luctus omnium occupauit animos qui Burgundicæ ditionis fuerunt. Annus, quo tam inclytus perijt princeps, fuit (si commentarij quos sequimur, recte colligunt) millesimus quadringentesimus lxxij. humanæ salutis. Corpus eius insepultum aliquandiu seruatum est in eadem vrbe. Decreuerat enim filius illud primo quoque tempore, in Burgundiam sepeliendum auerere. Quod postea factum esse suo loco dicitur. Ysabela mater cum paucis annis charissimo coniugi superuixisset, mortem obiit Arris, non longe ab oppido sancti Odomari. Cuius etiam corpus in Burgundiam est auectum.

QVOMODO FLANDRIÆ ET

Brabantie principatum acceperit.

Post summum patris diem, Carolus cum ornatissimo procerum suorum agmine Gandauum properat. Quod vbi esset intellectum, occurritur ei ab vrbis primoribus, qui nouo & optatissimo principi aduentum gratulati, eundem introducunt, estque tunc impunitas concessa plus octingentis maleficis, qui cum principe Gandauum sunt ingressi. Exceptus igitur omni spectaculorum genere, & vocibus vndiquaq; aggratulantium ciuium, principatui Flandriæ inauguratur. Sed pompam illam, sed gaudia illa atque tripudia inopinatus luctus inquinauit. Nam tumultus inaugu-
ratio.

rationem sequutus est, petentibus Gandauis omnia priuilegia sibi restitui, quæ Philippus pater illis ademerat. Estque populi furor eo grassatus, vt ibi Carolus fuerit coactus facere, quæ illi vellent. Sub hæc profectus Teneramundam, missis Gandauum legatis, omnia rescidit, quæ paulo ante illis metu potius quam voluntate concesserat. Venit postea Louanium, primam Brabantie urbem, vbi cum simili solennitate eius regionis principatum suscepit, tanto omnium gaudio, vt beatos sese clamarint, quibus tot animi doribus excellentissimus princeps contigisset. Louanio Bruxellam profectus: in ea quoque vrbe singulari fauore excipitur, ac festo die Margarete miro consensu ciuium in verba noui principis iuratum est. Huc ad eum reuersis Gandauis, qui paulo ante per tumultum insurrexerant, veniam petentibus ignotum est.

DE COMPOSITO PER EVM

tumultu Mechlinie.

Eodem fere tempore Mechliniæ exortus tumultus, qui velut incendium alia atque alia corripuens, eo serpsit, vt furore vulgi expulsi, qui rempublicam administrabant, præfetti domus solo æquata, bonaque eius direpta sint. Qua violentia princeps vehementer commotus, incredibili celeritate eo contendit urbem deleturus, nisi orantibus multis nobilibus viris, vt sanè parceret multitudini, hæc
F lege

lege ignouisset admissum, ut quicquid priuatarum ædium antea vulgus per furorem euerterat, suo sumptu instauraret, numeratis triginta millibus aureorum præfecto, cuius hæcna diripuerat. Illud etiam inuenio, multa tum ciuibus adempta ob rebellionem priuilegia.

DE SVBACTIS LEODIENSIBVS.

His peractis, Carolus iterum bello adortus Leodienses, multas eorum arces vj cepit, oppidum sancti Trudonis, (ita enim hodie vocatur) obsedit aliquot diebus. Cuius subacti muros dirui iussit, ut ita rebellandi materiam in perpetuum eis adimeret. Postremo Leodienses quoq; obsessi, videntes non posse se viribus Caroli resistere, omnes inermes cum singulis vestimentis egrediuntur, adq; ducis genua prouoluti, multis tandem precibus obtinere, ne vix excidio dederetur, quæ imperata facere non recusaret. Princeps vero utcumq; placatus, domitam atq; subactam urbem non est ingressus, nisi quicquid intus erat armorum ad se deportatum, in sua potestate haberet.

DE NVPTIIS EIVS.

Defunctus hoc bello princeps, uxorem duxit Margaretam sororem Eduardi quarti Anglorum regis. Hæ nuptiæ Brugis, oppido Flandriæ celebratæ sunt tanto apparatu, ut nihil à condito æuo sol viderit splendidius. Primum omnium ad celebrandas nuptias domus à fundamentis extructa incredibili sumptu

ptu ac celeritate, cuius parietes, conclauia, atq; cubicula omnia tapetibus preciosissimis confertuntur. Triclinium in quo princeps die nuptiarum conuiuio adhibiturus erat nobilissimos quosq; ita magnifice ornatum est ut cætera omnia quanquam preciosissima, nihil tam fuerint conferenda cum his, quæ ibi visebantur. Erectus eo loco fuit abacus, in quo pulcherrima vasa omnis generis exposita vidisset. Hic erant ex auro purissimo emunctoria, candelabra, maluua, pelues, vascula potoria, disci, salina, œnophora, paropsides, gabata, vox meticius defecerit, quàm nomina tantum dixerim eorum, quæ ad illius magnificentiam conuiuij absoluendam parata erant. Foris quoque nihil cessatum est. Omnes vici, omnes domus quæ erat ventura sponsa, pulcherrimis auleis plateis floribus omnifariam, quos dabat anni tempus vestiuntur. Sunt & nobilissimi artifices vndique accersiti, ad excogitanda ea, quæ ingredientium & prætereuntium oculos detinere possent. Iam parata & magno conquisita erant pleraque omnia quum dies appeteret nuptiarum. Brugas igitur cum trecentis plus minus equitibus princeps egressus, Damam venit. Huc enim non multo ante ex patrio solo appulerat sponsa, in hac urbecula celebrato nuptiali fœdere, ilico Brugas reditum, Margaretam ciuium lætis excepta vocibus, gratissima mirum atq; omnibus optatissima adueniebat.

Nunc prætereo ædita toto oppido spectacula
 omnis generis. Prætereo exhibitos ludos tota
 vrbe regionatim, & quidem per doctissimos
 histriones. Taceo omnium pene Burgundicæ
 ditionis oppidorum gratulationes, in lignum
 ingressus antistitum. Denique celebrerrimâ ho-
 minum frequentiam. Nuptiarum die in tricli-
 nio, ubi cum sponsa & illustrioribus viris di-
 scumbat princeps, quatuordecim partim ar-
 genteis, partim aureis natibus, quarum singu-
 læ quatuor scaphulas habebant, cibus in men-
 sam illatus est. Quid missus dicam ferculorum
 quos fuisse legitur numero circiter quadra-
 ginta. Quibus verbis efferam vinum odora-
 tissimum, quod conuiuiis appositum est. Se-
 cundæ mensæ tragemata, ex saccharo, poma, nu-
 ces, lautitias omne genus habuere. Quæ omnia
 dum fixi, suspensiq; præ stupore conuiuæ de-
 gustant, à pueris interea in cupidinum speciem
 figuratis, longe suauissimi ad mensas adolen-
 tur odores. Nihil ad hanc magnificentiam e-
 gregius alioqui Antonij & Cleopatrarum appa-
 ratus. Nihil Helio gabali sexcenta strutionum
 capita vna cœna apposita. Vt semel finiam,
 quicquid de dubijs ac pollucibilibus loquitur
 cœnis antiquitas, hac Burgundia inferius est.
 Postquam vero exempta fames epulis, men-
 sæque remotæ, oculorum varia sunt exhibita
 oblectamenta, ex quibus prope innumeris,
 pauca referam. Illati sunt in triclinium pau-
 nes

nes flammioni, in quibus tantum artificij, tan-
 tum operæ insuperatum est, vt à veris interno-
 sci vix potuerint. Introductus est leo, cui exi-
 mia pulchritudine virgo insidebat, gestans ma-
 nu insignia principis Caroli. Ad ostendendam
 magnificentiam magis quàm oblectandi gra-
 tia illatæ sunt argenteæ turres numero trigin-
 ta, quibus arces totidem significabantur, qua-
 rum ea tempestate dominus ac possessor erat
 Carolus. Postremo introductum est animal
 (Dromedarium quidam putant fuisse) cuius
 dorso impositæ sportulæ, vnde omnis generis
 euolantis auiculæ, haud aliter cantu demulce-
 bant omnium aures conuiuarum, quàm vere
 nouo ramis arborum instrepitantes vario con-
 centu prætereuntem detinent viatorem. Secun-
 dum hæc sinambuli, Panthomimi, Arethalogi,
 saltationes, illustrium choreæ fœminarum,
 & quicquid præterea animi gratia potuit ex-
 cogitari, exhibebatur. Quod reliquum erat
 temporis ante cœnam, varijs est lusibus impen-
 sum. Carolus autem, quum hæc nuptiæ fie-
 rent, annum ætatis agebat tricesimum quin-
 tum: primo, secundo, ac item tertio diebus pro-
 xime insequentibus ludi sunt exhibiti, & ce-
 lebrati magnificentissimo apparatu in argu-
 mentum publicæ lætitiæ, quos Georgius Ba-
 denus, Episcopus Metensis, Ioannes Burgun-
 dus Cameracensium antistes, David Burgun-
 dus Traiectinorū in Hollandia præsul, Guido

CHRONICA

Tornacensis ecclesie summus pastor, cum plerisque alijs multo nobilissimis viris, Carolo principi & sponsae admirationem vsque formosae assidentes spectarunt.

DE SVSCEPTO PER EVM
principatu Hollandiae &
Selandiae.

His celebratis nuptijs, cum uniuerso pro-
pemodum flore procerum Burgundiae
in Hollandiam venit, vbi rursus ad sin-
gularum urbium ingressum renouata laetitia,
instauratis triumphis, & passim aeditis ma-
gnificentijs, splendoreque visendis ostenta-
culis, apud Hagam comitis pridie feriorum
diuae Magdalenae, principatus eius regionis
iniciatur.

DE VLTIMA OBSI-
dione Leodij, & eius
euerfione.

Svb id tempus rebellatum est à Leodiensi-
bus, qui nocturno tempore ingressi Ton-
grinum (olim haec vrbs Octauia dicta est)
Ludouicum antistitem suum, Caroli princi-
pis nepotem captum abduxerunt Leodium.
Huius rei indignitate permotus Carolus vn-
dique magno studio contractis copijs, mouit
in Leodinos. Erat tunc temporis eorum vrbs
non solum magna & egregie munita, verum
etiam florentissima & caput eius gentis. Ma-
gnitu-

gnitudinis argumentum fuit quod in ea tum
visabantur templa numero triginta duo, nos
vulgo dicimus ecclesias parochiales. Ad
hanc igitur urbem castra Burgundus exerci-
tumque partitus, eam non vno loco circum-
fedit, posttridie vt sperabat expugnaturus, nisi
pluuio caelo impeditus fuisset. Auxilia ad
eius expugnationem oppidi misit Gallorum
rex Ludouicus, qui & ipse magna ex parte
gerendis rebus interfuit. Carolus paucis die-
bus obsessum Leodium, valideque interea ab
incolis defensum, nouissime vi cepit, captum
diripuit, direptum euertit, multis prius ac
varijs saeuitiae exemplis à milite ipsius aedi-
tis. Antonius Sabellicus in opere cui titu-
lum praetulit Zapfodiae historiarum author
est, Burgundum summo id bellum odio sus-
cepisse. Nam expeditionis eius ducibus ab
eo mandatum est, vt vna manu exertum gla-
dium, altera gestarent facem ardentem, ijs
nimirum rebus miserae genti exitium minitan-
tes. Captam urbem Gallus cum Burgundo
ingressus pectore non rectam, sed Andreae cru-
cem habuisse dicitur, vt hoc facto innueret om-
nem eius belli gloriam ad Carolum perti-
nere. Incidit autem hoc excidium inclytæ vr-
bis in tertium Calend. Nouembres, anni do-
minicæ incarnationis, millesimi, qua-
dringentesimi, sexagesi-
mi octauis.

CHRONICA
DE AQUISGRANI INCOLIS
à Carolo ueniam petentibus.

L Eodinos iam obsessos Aquisgrani ciues & incolæ commeatibus iuuerant. Quod vrbe capta iniquiore animo ferens Burgundus cum lectissima manu Traiectum ad Mosam proficiscitur, inde quamprimum in Aquisgranos educturus. Aquisgrani hoc audito, non arma parant, non urbem muniunt, non ea quæ ad resistendum erant necessaria circumspiciunt, sed metu & immodico pauore consternati, primores suos Traiectum miserunt. Vbi ad Caroli principis conspectum humiliter prouoluci, statim & vltro portarum clauibus traditis, oppidi totius imperium illi permiserunt. Gratum fuit Burgundo obsequium, grata humilitas. Proinde venia data, sed hac conditione, vt propter adiutum hostem octoginta florenorum millia, duci intra statutum tempus adnumerarentur.

DE ANIMADVERSIONE
in quosdam.

SECUNDUM hæc Bruxellam, vbi ducaria sedes erat, reuersus Carolus, & gratiam omnibus retulit qui superiore Leodiensi bello strenuam operam nauassent, & in eos animaduertit, qui vrbe capta è sacris locis quippiam sustulissent. Egregius princeps hoc facto ostendit, nullum esse tam iustum bellum in quo nõ sit à diuorum templis atque aris temperandũ.

DE

BRAB. DVCVM. 45
DE REDITV PROFVGORVM
Leodiensium ad suam urbem.

Eodem tempore Leodinis, qui Caroli victoris metu profugi incertis sedibus vagabantur permissum est, vt ad sua loca redirent instauraturi, si vellent ea quæ paulo ante militum rabies, deformauerat. Vndiq; igitur in urbem omni prope desertam humano cultu immigratur. Nec sine lachrymis immigratum præsertim quum incendio miserabili, prope modum solo æquata ædificia præterirent, in quibus aliquando lætos dies inter sanguine cõiunctos exegissent.

DE SEVERITATE EIUS
in iure dicendo.

IVS dixit postea in omnibus suis prouincijs, haud minore seueritate quàm diligentia non est passus vlla grauiora scelera impune fieri. Nullus vnquam principum in iure dicendo minus dedit amicitia, pecuniæ, sanguini. Quibus rebus nimium solent quidam commoueri, neque interim esse memores, iustitiæ primum munus esse, ius suum vnicuique tribuere.

DE PHRYSIIS QVÆDAM, ET
motu sequuto expulsionem Eduardi Anglorum regis qui socer Caroli.

PAUCIS post annis Phrysiæ orientales populi, quum Burgundionum ducis imperium detrectarent, missi sunt hinc inde legati per

F 5 quos

quos de pace & parendi conditionibus ageretur, quanquam libertatis gens amantior, nullas nisi multo æquissimas condiciones admissura videbatur. Carolus animaduersa gentis pertinacia, terribili armorum apparatu mox erat fines eorum ingressurus, nisi ad tempus dissimulandum ratus, alio mëtem conuertisset. Circa eadem tempora maximus armorum motus in Britannijs extitit, pulso & eiecto nobilium coniuratione Eduardo rege, Caroli Burgundi socero. Neque resedit hic motus citra humanum cruorem. Ante Calisium & alia quædam loca ingenti ædita cæde. Cuius rei nobis est author Sabellicus, veteris ac recētis historiæ scrutator, meo iudicio non indiligens.

DE STELLA COMATA VISA
Caroli temporibus.

ANNO dominici natalis, Millesimo, quadringentesimo, septuagesimo secundo, mense Ianuario sub festum diem Agnetis exorta est crinita stella, quæ maximo horrore mortalium, visa, fultit per continuos tres menses. Multa hunc cometam sequuta bella, atque ingens hominum cædes & pestilentia, quæ pluribus locis atrociter sæuijt.

DE ARNOLDO GELRIÆ PRINCIPIS
carcere educto, & Adolphi filij huius per Carolum apprehensione, & de bello Gelrio.

Per

PER idem fere tempus opera & studio Burgundi custodia dimissus est Arnoldus Gelriæ princeps, quem filius Adolphus septennium totum in vinculis detinuerat. Quam causam huic in parentem violentiæ prætenderit non tradunt, quibus curæ fuit nostratium principum res gestas conscribere. Illud reperio Adolphum postea accersitum ad Carolum principem vri de communibus rebus inter se commentarentur. Sed quum impius ille multa eo congressu se digna Caroloque indigna locutus esset, primo diebus aliquot seruare iussus, mox Viluordiam (& hoc Brabantiae oppidum) abducitur, vbi custodiæ traditus mansit vsque ad obitum Caroli. Duplex deinde fama est, quomodo accesserit Burgundo Gelriæ principatus. Quidam eum emisse scribunt à duce Iuliacensi, qui tum verus esse credebatur hæres eius terræ. Alij tradunt Arnoldum paulo antequam vita decederet Adolpho filio infensum, exhæredato eo principatum cecidisse Burgundionum duci Carolo, qui defuncto iam Arnolde misit illico ad singula pene eius regionis oppida legatos, qui monerentur, vt si rebus suis consultum vellent, Caroli imperium reciperent. Quod si facere recusarent, haud dubie futurum, vt egregius princeps armis repeteret suam terram. Legatis superbe responsum neminem esse tota Gelria qui magnopere Caroli minas pertimesceret, si acie

si acie certare vellet, non defuturos qui patriam defenderent. Hæc ubi renunciaſſent legati, ſtatim cum exercitu profectus in Gelriam Carolus, primum à Ruremondanis recipitur, atque his iniurijs perterriti vicini, vltro deditione facta, in gratiam ſunt accepti. Oppidum Venlo diebus aliquot obſeſſum eſt, ac nouiſſime, aper-
tis principi portis, omnia ſunt illi in manum tradita. Poſtea & Nouiomagum clariffimæ Gelriæ oppidum, viginti quinque diebus varie oppugnatum ad dediti-
onem compellitur. A cuius ciuibus ingenti lætiti-
a introductus Carolus totius Gelriæ principatum ſuſcepit. In eadem vrbe ad ſe adductos mortui Arnoldi ex filio nepotes, primum eſt oſculatus, deinde è conſpectu ſummotus iuſſit auehi Gandauum ad vxorem ſuam Margaretam, ſic reperio apud quorſdam. Alij dicunt pueros illos non Gandauum miſſos, ſed vna cum principe auctos eſſe in Brabantiam, vbi ſunt plures annos honorifice habiti. Nouiomagi principatu Gelriæ (vt dixi) ſuſcepto, à cæteris quoque eius terræ oppidis Burgundus recipitur, ac poſtremo comitarij (vt vocant) Sutphanæ, ſolemnibus etiam cæremonijs initiatur. Aeſtas qua ſubacta eſt à Caroli armis Gelria, fuit citra omnem hominum memoriam calida, diuerſis locis & homines & bruta animantia intolerandis perire caloribus.

DE

DE CONGRESSV DVORVM
principum potentiſſimorum Friderici
imperatoris, & Caroli ducis.

ANNI huius autumno Fridericus imperator pulcherrimo comitatu, in quo multi egregij præſules, multi inſignes duces, ac illuſtres erant optimates, venit Treuiros (eſt hæc ciuitas ad Moſellam fluuium ſita) vt cum Carolo Burgundionum principe de multis ac varijs rebus coram loqueretur. Carolus vero vt veniſſe audiuit imperatorem, compositis in Gelria rebus, eo conſeſſim eſt profectus, longe pulcherrima comitante pompa. Inuenio principi nõ longe diſſito à Treuiris obuiam itum ab imperatore, tum vrbem tubis, alijsque id genus circumſonantibus inſtrumentis paſſim ingreſſi, diebus aliquot vna fuerunt. Interim Carolus nihil non opum, nihil non ſplendoris effudit, ad decorandum imperatoris aduentum. Conuiuium, cui per eos dies imperator eſt à Carolo adhibitus eiufmodi fuit, vt prope modum nuptias illas (de quibus alio loco diximus) apparatus, & magnificentia æquauerit. De hoc Friderici imperatoris, & ducis Caroli congreſſu extat, & circumfertur pulcherrima epiſtola, eximie docti viri Rodolphi Agricola.

DE PARLAMENTO MECHLI
niæ per Carolum ducem inſtituto, & ſer-
pultura parentum eius.

Re-

Reuersus ab imperatore Carolus, Mechliniæ curam instituit, quæ non erat alia in orbe Christiano celebrior futura, si foeliciter inchoatum à Carolo principè concilium infrequentes duces parî curâ fouere, ornare, atque ampliare studuissent. Hæc curia prælata cæteris, constituta erat: usarum omnî generis iusta ac legitima disceptatrix, omni adempta prouocandi potestate litigantibus. Consiliarij numerum tricessimum explebant omnes viri docti, perspicaces, circumspècti, acri iudicio, iusti & sobrij. Dixisses Arcopagitarum cõcilium illud esse, ea grauitate, doctrina, prudentiaque lites dirimebant, suum cuique reddentes. Ad locum audiendis controuersijs destinatum equites ibant, aliter enim nõ licebat Curiam ingressis, paratum erat sacrum. In hoc precabatur sacerdos, vri optimus deus eiusmodi suis mentem daret, vr eo die concilio prodesse alijs & possent & vellent. Sacro facto, locum tractandis reipublicæ negotijs constitutum ingrediebantur. Vnde post horas aliquot sub meridiem egressus eos excipiebat. Iterum sacrificus alterum facturum sacrum, in quo deum precaretur, vr eius diei consilia, commodo esse vellet reipublicæ. Ad hæc honoris ademptio: nem his fuerat interminatus Carolus, si quid per socordiam præterissent, quod ad reipublicæ commodum pertinere videretur. Adeo nihil hic princeps, nisi de publico cogitabat.

His

His itaque sic ordinatis, ad parentum suorum sepulturam animum adiecit. Vtriusque igitur patris matrisque corpus, longis itineribus in Burgundiam deportatum, sepelitur in Carthulienfium monasterio, quod extra Digium urbem visitur, non in celeberr. Singulis pene oppidis, qua erat iter faciendum, celebratæ exequiæ, nullo adhibito honoribus modo.

DE OBSIDIONE NOVESII,
vulgo Nutia dicitur.

PER id tempus Ruperus Beyeren Coloniensium Archiepiscopus, multum est apud Carolum Burgundum cognatum suum quæstus, magno conatu obtare Colonienses, & oppida circumiecta, quo mirus ipse debitos sibi annuos prouentus ex locis illis reciperet. Quo audito Burgundus, vr Rupero (as in habent Roberto) præter cognitionis vinculum, etiam charissimo subueniret, conscripto ingenti equitum ac peditum exercitu, fines ditionis suæ egressus, ad bellum Coloniensium, & finitimis inferendum properat. Nouesium Coloniae vicinum (dicitur vulgo Nutia) coeptum est obsideri medijs Iulij caloribus. Aduexerat secum princeps immensæ molis bombardas, quibus non vno loco disiecta murorum parte multum & urbis ædificijs damni illatum, & magna incolarum facta strages. Lego urbem multa vi oppugnatam, ali-

aliquanto etiam maiore praesidio à ciuibus defensam. Erat praesidij praefectus Hermannus quidam comitis Helsenj frater, cuius virtute oppidum incolume manlit, inter maximos terrores. Nam vt caetera obsidionis mala praeteream, ab his etiam qui intus erant fame ac rerum omnium tanta inopia laboratum est, vt equi, instrumenta militiae, pluribus victui fuerint. Apud quosdam inuenio, paucis diebus in alimoriam ciuium absumptos cccc. equos. Hic nihil dico de prelijs quae durante obsidione inter obsessos & Burgundū fuere. Ex multis em̄ duntaxat insignia consector. Assidebāt nostri homines Nouesii, quum imperator Frideric⁹ Agrippinā venisset, vt cum Burgundo vel cōfugeret, vel obsidione Nouesii liberaret. Hoc audito Carolus, tantum abfuit, vt fugā circumspexerit, aut de soluenda obsidione cogitarit, vt instructos suos etiam produxerit. auidus certaminis. Verum continuit sese intra septa Fridericus imperator, vel non ausus dimicare, vel quia speraret futurum, vt imperatoris aduentu perterritus Burgundus, inde subito discederet. Quum nihil tale post dies aliquot euenisset, videreturque dux in incepto bello perseveraturus, est inter eum ac imperatorium militem satis atrociter pugnatum, vicitque Burgundus tanto gloria maiore, quanto bellicosiore fuderat hostem. Et hanc victoriam potius virtuti quam fortunae debuit, nam & aciem peritissime

sime instruxerat, & promptissime omnes pugnauerant. Non est post eum diem Romanus princeps ausus cum Carolo manum conferre. Itaque de pace agi coeptum per summi pontificis legatum Alexandrum antistitem Foroliuensem, qui noctes diesque principes hortari, vt arma exuerent, Burgundus Nouesio discederet, quoad de re maturius cognosceretur, essetque pontificis maximi ea cognitio. His vtrinque acceptis, pax sancita est, quam excepit Gallicum bellum.

DE BELLO ADVERSVS GAL-
lorum regem.

NAm Ludouicus rex Gallorum Arthesiam & Picardiam ingressus, plurima Caroli ducis oppida vi capta, diripuit. Quo successu elatus, de Atrebatō etiam oppugnando cogitauit. Verum huc tempestiue missum praesidium, Galli conatus irritos fecit. Prius tamen quam Ludouicus ex his locis militem abduceret, pugnatum lego inter eum, ac duces, quos miserat Carolus ad tuendum Atrebatum. Vicit Gallus, qui vt erat numero militū superior, ita cum longius abesset Carolus, multo etiam plus animi secum attulerat.

DE ADVENTV EDVARDI
regis Angliæ ad Carolum ducem,
& de inducijs cum Gallo.

SVB hanc pugnam, ab Nouesii longa obsidione domum reuerso Carolo nunciatur,

appulisse Calissiam Eduardum Anglorum regem, cui eius tam laboriosi itineris causa fuit, ut cum Carolo, qui rursus ingentem contraxerat exercitum, suas copias iungeret. Ita enim prius inter eos cōuenerat. Vna igitur Galliam ingressi, tantum terroris Ludouico incusserūt, ut is repente conuocatis regni primoribus, eos veluti in re trepida anxius consuluerint, quo pacto esset infestissimo hosti resistendum. Placuitque tum legatos mitti, qui pacem peterent. Auditi legati, non pacem, sed nouem annorum inducias impetrarunt. Hic tam insperatus rei exitus, ut incredibili Gallum lætitia affectit, ita Anglorum principes male habuit, quibus immodica vastandæ Galliæ cupiditas incesserat.

DE BELLO GESTO IN LOTHORINGIA.

Edwardus vndecim hebdomadibus in Caroli prouincijs cōmoratus, ad suos transiit sit mense Septembri, quo tempore, & Carolus Namurcum venit: vnde cum ingenti militum numero ante exitum eius mensis in Lothoringiam, ob fœdera sibi non seruata, profectus, impetu primo vrbeculas aliquot vicepit, captas, præsidio muniuit. Quo successu ducis perterritus Renuus eius terræ princeps, annos natus circiter viginti, cum aliquot nobilioribus viris in Galliam fugit, ne viuus in hostiū pote-

potestatem veniret. Fuga principis adeo fracti sunt omnium animi, ut effusus Caroli exercitus, paucis diebus loca plurima occuparit. Nouissime obsessum Nantium longe munitissimum oppidum, tenuit obsidio illa nouem hebdomadas. Vrbs interea multū sit reue defensa, tandem fame domatur. Itaque facta deditio, ciues vita donati, præter duos tresque, qui ultimo sunt affecti supplicio. Animaduersionis huius causa nō traditur à scriptoribus. Urbem deditam Carolus præsidio firmavit, atque inde digressus, totam Lothoringiam breui ad obsequium redegit. Fuit hæc vltima eius victoria. Vulgo creditum est, omni fauore numinis destitutum eum, postea nunquam foeliciter pugnasse cum hoste, quod eodem tempore multo grauissimis exactionibus clerum onerasset, quanquam expedit nonnunquam quosdam ad frugalitatem vocare, modo satis iustè ad id faciendum rationes accesserint.

DE BELLO EIVS CONTRA Heluetios.

Suactis Lothoringis non diu in ocio fuit Carolus, sed bellicam gloriam augendi cupidior, trāsiit inde bellum in Heluetios, quod hi populi nō multo ante Sabaudiam (ubi præerat neptis eius) tumultuose ingressi omnia terroris ac prædæ compleuerant. Itaque primum sunt missi ab Heluetijs legati, quos princeps Carolus vix auditos iussit confestim

CHRONICA

abscedere, atque ipse eodem tempore sequutus in vrbe Granonia, quam nonnulli dicunt ab eo tum expugnatam, plures Heluetios in cruce[m] sustulit. Quo facto comota & irritata ges pugnator, contracto exercitu hostem Burgundum adoritur certa spe aut occidendi eius aut fugandi, Heluetiorum impetu degrauatus Caroli miles primo auertitur, inde fufus fugatusq; multa cum cede dissipatur. Fuisset in eo praelio captus princeps, nisi relictis suis loco discessisset fugienti similis. Sunt qui scribant hic perijisse opes Caroli ducis, tantum vasorum aureorum argenteorumque ac vestium omnis generis ab hoste deportatum, amissus & omnis bellicus apparatus.

DE IISDEM.

EXprimi verbis non potest quantum ex hac inimicæ gentis victoria dolorem animo conceperit victus Burgundio, qui vincere semper antea consueuerat. Vir alto spiritu ac nimium quietis impatiens, neque die, neq; noctu somnium capere potuit. Itaq; reparato exercitu, iterum Heluetios adoritur, cum quibus in foelicissime nuper dimicauerat. Hic quoq; uicit ac superior fuit Heluetius, quippe qui numero militum præstabat. Pars multo maxima Burgundionum aut capta aut cæsa, nullus fere clari nominis fuit ex nostris, qui non illic ceciderit præter ipsum ducem, qui re perdita ac profligata cum paucis fugæ comitibus, fuga serua-

BRAB. DVCVM.

51

seruatus est. Ioanni baptista dies fuit quo Heluetij & Burgundiones tanta animorum pertinacia conflixere, qui huic proximus dies illuxit facile declarauit, quam tetra sit ibi loci ædificædes, numerata ei sunt à quibusdam, xxv. M. occisorum.

DE RECVPERATO NANTIO
per renatum, & eiusdem urbis obsidio-
ne per Carolum ducem.

HAC clade suorum consternatus Carolus in maximum luctum ac mœrorē incidit, nunc secum reputans quatum hominum proximis duobus praelijs, sua temeritate orco demisset, nunc existimans nihil esse turpius, quam uinci eum ducem, qui toties ipse fortissimos populos ad obsequium redegisset. Cæterum Caroli malis & tam nobili Heluetiorum victoria erecti plures populi consociatis viribus ut vnum hominem extinguant. Ad arma concurrunt, ac ductu renati principis Lothoringiæ, Nantium ubi à Carolo præsidium fuerat relictum obsidione cingunt, nec multis interpositis diebus idem oppidum prius expugnât, quam Burgundus eo cum suis copijs accurrere potuit. Expectabat enim ex Brabantia, & finitimis locis nouum exercitum, quo accepto properans in Lothoringiam, Nantium iterum obsedit. His locis ab hoste (quod minime futurum verebatur) circumclusus, tanta rerum omnium inopia laborauit, ut in eius exercitu plures fa-

me sint extincti. Itaque indignantium militum voces passim exaudita, satius fuisse dictantium, in patria manere, ubi coniugibus suis ac liberis assidentes, nulla interim neque cibi neque potus inopia praemerentur. Abductos se in ea loca quibus aut procul a patriae conspectu moriendum sit, aut quod morte miserius est ac tristius in seruitute viuendum. Hæ militum querelæ non dubium est, quin principem suorum amantissimum commouerint, verum in eo statu res erat, ut mederi tantis malis non potuerit.

DE PRÆLIO ANTE NANTIUM,
et cede Caroli ducis.

HAud multo post Lothoringus ad pugnam euocat Burgundum, qui una parte copiarum in oblidione relicta, statim venit ad locum certamini constitutum, acie dimicaturus cum paucis aduersus tam multos. Hic suos perterritos hortatus dicitur ut alacres irent & gloriam à maioribus acceptam posteris relinquerent, adeo non esse formidandum hostem. Heluetium qui pauore Burgundici agminis haud sua virtute bis foeliciter antea dimicasset, numero militum vincere Heluetium, sed non raro modicis copijs præpotens fufos esse exercitus. In hanc sententiã ubi pauca nequicquam dixisset, canentibus signis Renati miles cum tanto fremitu & clamore in hostem procurrit, ut statim turbatum eum loco summouerit. Neque difficile admodum erat, pugna

gnabant enim cum recentibus & integris, debiles macie confecti. Primum igitur facta fuga, deinde innumeri caesi ac primo impetu obruti ex nostris. Quistam beata rerum ac verborum copia instructus ut cladem eius multiplicem, deuictorum foedissimam fugam, caedem nunc singulorum, nunc vniuersum merito deploret? Vidisses alios qua breuissimum patebat via trepidos fugere, alios per præcipitia nunc faxis aspera, nunc obducta sentibus, loca petere, quæ hostibus ignota putarent. Fatigata, siti propemodum enecta & saucia passim corpora iacebant. E proximis vero locis, virorum clamor & foeminarum vlulatus audiebatur. Hac pugna Carolus ipse qui eo die & sepe alias maiore animo quàm consilio dimicauerat, tribus plagis media iacentium strage confossus interiit, pridie Epiphaniæ. Hic finis fuit principis omnium qui ea tempestate fuerunt bellicosissimi. Annus ille, quo dux tam nobilis ante Nantium caesus est, fuit humanæ salutis M. cccc. lxxvj. ita colligit Sabellicus. Alij duos adijciunt, rursus alij quinque subtrahunt annos. Varietatem hanc demiror in re adhuc recenti, cum Sabellico vulgus consentit, consentiunt natu grandes, quorum memoria res accidit.

DE CAROLI SEPULTURA, ET
sermone qui de eo iam mortuo fuerit.

AB illa pugna exacto iam triduo, Caroli corpus certissimis signis agnitum sepelitur

Nantij in æde S. Georgij. Quum sepeliretur inuentibus qui ex clade illa supererant, obortæ lachrymæ, nō erant enim ignari qualem patria ducem amisisset. Obuersabatur oculis multa viri virtus, hærebat fixus in pectoribus adstantium vultus militem in prælium educentis. Occurrebat quo animo vrbes oppugnare, muros conscendere, hostem loco summouere consueuisset. Cæterum proximo septennio quod est viri cædem insequutum, omnibus locis multus & varius de illo iactatus est sermo, affirmantibus quibusdam viuere eum Bruxellæ oppidulo Sueuiæ. Alijs contradicentibus, non interemptum ante Nantium, sed captum & abductum in Gallias, ibi in conspectu regis Ludouici gladio admotum perijisse. Spes de Caroli vita quæ postea vanissima comperta est, in causa fuit vt paucissimis locis celebratæ sint eius exequiæ.

DE TRISTITIA ET LÆTITIA

in morte eius.

Morte principis huius, plurimi tristati, quidam lætati sunt. Oderant n̄ impediō pugnacem. Oderant ob assidua bella pecuniæ exactorem. Defuncto tamen eo, in Brabantia & Flandria exorti & sequuti maiores motus fecere, vt reuiuiscere Carolū omnes cupierint. Adeo stolidum vulgus non nihil mutatis rebus ea probat, quæ antea damnauit.

DE FILIA, ET EIVS VXORE.

Filiam

Filiam reliquit hæredem Mariam, excellenti forma virginem. Quæ illi ex Ysabela, coniuge secunda (tres enim duxerat) suscepta, nuplit postea Maximiliano, Friderici imperatoris filio. Vltima eius vxor Margareta defuncto marito, pluribus annis superuixit. Certe multorum bono, suis enim facultatibus interim præclara fouit ingenia, studiuq̄ue modis omnibus partim culpa temporum, partim principum negligentia ac vitio iacentes literas præcipue sacras excitare. Nulli vnquam attribuit sacerdotium, nisi prius & eruditionem, & vitam inspexisset. Quod vtinam & hodie facerent principes, non tam multos passim videremus idiotas in ecclesia dei, quos fortasse præstaret defricandis principum matulis, quàm hominum conscientijs præesse. Mechliniæ sepulta est hæc nobilissima fœmina, in cœnobio Minoritanorum. Ex qua Carolus nihil liberorū tulit. Vnde miror, quidnam Raphaeli Volaterrano in mentem venire potuerit, vt referret in literas Mariam (de qua diximus) huius filiā Margaretæ fuisse. Non debuit, meo iudicio, vir tantus, & is Italus, in rebus nostratibus conscribēdis, potius hominum sermonibus, quàm libris credere.

DE PRÆLIORVM ASS

sumptione.

Hactenus de gestis Caroli ducis. Nunç summam exponam quæ de ingenio

CHRONICA

& moribus eius habeo comperta. Prælia multa sic assumpsit, vt militem sæpius nihil tale cogitantem, iusserit acceptis armis in hostem ire, pluuio interdum coelo, & grauissimis tempestatibus, quum minimæ educturus putaretur. Et quod mirum videri potest nec prouector quidem, ad conferendas cum hoste manus cunctatior factus, quo sapius victor abisset, hoc magis incertum pugnae euentum experitundum opinabatur. Nullo vnquam prælio vicit, quo non statim sit fugientem hostem insequutus. Adeo nihil spatij datum ab eo, perterritis.

DE PROBITATE ET DISCIPLINA
eius in milites.

INter milites suos, neq; morum, neq; fortunarum, sed virium respectu alium alij præferebat, & erat in his tractandis nunc seuerus, nunc facilis. Haud enim omni loco ac tempore, sed quum non procul abesset hostis, coercere eos & comprimere solebat. Ita factum, vt nunciato in prælium exeundi tempore semper eos & paratos & intentos haberet.

DE COERCIONE MILITVM
eius, ex amore in eosdem.

Desertorem ac furacem militem acerrime puniebat, cætera plerunque dissimulans. Quendam patibulo suffixit, qui aniculae gallinam subtraxerat. Amabat etiam suos vsque adeo, vt nullo non beneuolentiæ officio prosequeretur. Aduersa valetudine laboran-

ran-

BRAB. DVCVM. 54
rantes, & saucios medicis committebat fidelissimis.

QVOMODO NON SIT PARS
sus militem luxuria diffluere.

IN hoc Cæsarem illum dictatorem aut Africanum, Scipionem, aut Metellum præclarum ducem referebat, quod in suo exercitu nihil eorum passus est esse, quibus corrupti & effœminati militum animi à studio rei militaris auerterentur. Aberant enim adipata obsonia & bellaria. Exulabat commestatio. Exulabant reliqua omnia, ad luxuriam pertinentia. Vulgari cibo contenti, procul à fame seruabantur, adque obeunda militaria officia hoc pacto expeditiores ibant.

QVANTVS FVERIT ÆMVLVS
ius Alexandri Magni.

Carolus rebus gerendis natus, iam inde ab obitu patris sui Philippi, tantum se præbuit Alexandri Magni æmulum, vt pene ille ipse sit factus. Nihil audire libentius, nihil maiore animi voluptate solebat legere, quam authores qui de Alexandro quippiam scripserunt. Vnde factum est, vt omnia illius egregia & laudabilia facinora, memoriæ mandauerit, oblataque occasione, nunquam non studuerit imitari.

D'E CONSILIO EIVS
præferoci.

Vnum

VNum erat in quo merito culpari potuit, præcipitatum consilium. Nam & bella quædam suscepit, nullo prudentiũ (quos secum habebat) in consilium adhibito.

DE CELERITATE EIUS IN FACIENDO ITINERE, & PATIENTIA IN LABORE.

HVnc tam præcipiti, ac præferoci consilio virũ, in castris Hannibalem, in conficiendis itineribus Iulium, aut Alexandrum quendam dixisses. Algoris enim, & solis iuxta patiens fuit. Tot illi frigidæ hyemes ac torridæ sub pellibus actæ æstates. Itinera vero tanta celeritate confecit, vt sæpius de suo adventu, præmissis nuncijs, anteuertit, sæpius hostem de improviso oppresserit.

PATRI MORTVO SVCCES-
DIT FILIA MARIA.

Postquam Carolus in humanis esse desisset, Brabantia, Flandria, Hollandia, aliarumq; regionum finitimarum principatus in Mariam filiam eius vnica recidit. Quæ Gandavi agebat, quum tristissimũ de cede parentis acciperet nuntium. Venerunt illuc haud multo post illustres viri cõplures, partim consolaturi fœminã, quæ parentis obitum, vt par fuit, grauiter molesteq; ferebat. Partim cũ ea de reipub. administratione colloquuturi. In his erant Ludouicus Borbonius, Leodinorum tunc tẽporis Antistes, David Burgundio Tra-

iectensium in Hollandia episcopus, Mariae patruus. Hic enim Caroli frater, sed nothus erat, Ioannes dux Chiuentium, & Adolphus Rauesteynius fratres, Vuolphardus Veriensis princeps, Ludouicus comes Vuintesteynius, Hollandia, Selandia ac Phrysia præfectus, Gualrauus Brerodius. Quibus Gandauum ingressis, statim in eadem vrbe Maria principatum Flandriae suscepit, ac priuilegia ciuibus reddidit omnia, quæ pater ob excitationem se præsentem tumultum illis ademerat.

LEGATI IN GALLIAM MISSI,
& MAGNI ALIQUOT VIRI SUPPLICIO ADMOTI.

Secundum hæc, Maria ad regem Galliarum Ludouicum legatos misit: Guolphardum Veriensem, Ludouicum Gruythusium, & Guilielmum Hugonetum, qui cancellarius fuerat Caroli, vt hi suo nomine regi præstarent Homagium: vulgari vtor voce, vt nemo non intelligat. Legatos priusquam à se dimitteret Ludouicus, duo ab his Mariae cognote suæ renunciari voluit: vt orbata parente, se tutorem illa rerum suarum acciperet, eademq; filio suo Carolo, qui tum annos natus erat duntaxat septem, nuberet. Ad principem suam reuersi legati, hæc ita vt iussi fuerant renuntiauerunt. Prius nihil respondit Maria. Patris interea mortui cancellarius suadere vt id faceret, ad postremum etiam dicere, minime eam rebus suis confulere, vt quæ has nuptias, & illum tam potentem,

tem, & sanguine iunctum principem tutorem recularer. Quodam igitur die sub vesperam, ad se ingresso Adolpho Rauesteynio principi, multis cum lachrymis queritur, nimis sibi molestum esse Hugonetum, qui non desisteret instare, vt quę rex Ludouicus proxima legatione petisset, ea faceret, quando quidem haud alia via pacem ab illo impetratura videretur. Exierāt enim inducię. His auditis, Adolphus paucis eam, vt potuit, consolatus, abiit: ac re cū tribunis populi Gandauen. cōmunicata, effecit vt statim apprehenderetur Hugonetus, & cum eo Prothonotarius quidam Pontificius. Quanoctē hęc acciderūt, clanculum fugit princeps Humbercurtius. Is cum dies aliquot latuisset in Cartusiaco extra Gandauum cōnobia, apprehensus & ipse in oppidū retrahitur: Ita his tribus viris in vincula cōiectis, populus aliquandiu in armis fuit. Hugonetus quęstioni admotus, tandem confessus, traditur à se suppressas literas Caroli principis, quas ille ante Nantium inopia rerum omnium laborans, quę ad bellum gerendū necessarię essent, ad suos conscripserat hoc argumento: Nisi pecunia & cōmeatus, belli subsidia mitterētur, actū de se ac suo exercitu esse. Rabies igit ac vulgi furor inuito magistratu, inuita etiā principe, Hugonetū, Humbercurtiū, & Ioannē mel cognomēto, equitē au ratū gladio subiecit. Prothonotari⁹ in carcerē cōiectus, vbi post annos aliq̄t exspirasse credit.

MAXIMILIANO DESPONSAMARIA, Gallus Atrebatum obsidet. Alia quedam occupat loca. In his & Burgundiam, Flandri educunt in agrum

Tornacensem.

TReuiris in Germania Friderici imperatoris filio, Maximiliano filiam vnicam Mariam desponderat Carolus, anno salutis humanę, Millesimo, quadringentesimo, septuagesimo quinto. Nec multo post ante Nantium cęsus princeps nobilissimus. Gallorum itaque rex Ludouicus quum audisset futurum, vt Maximiliano Friderici filio nuberet Maria, plenus irarum subito contractis viribus Atrebatum venit, quam urbem dies aliquot assiduis bombardarum ictibus oppugnatam, ad postremum in deditiōnem accepit, pluribus eiectis, quibusdam etiam occisis qui Marię fauebant. Ingressus Arthesiam vi cepit oppida quę Burundo cesserant, quo tempore pugnatum est ad montem Henrici, vt alio diximus loco. Sub idem tempus & Burgundiam nostratibus ademit, existimans eam iure hęreditario mulieri accedere non posse, nam virilem stirpem nullam reliquerat Carolus. Videbantur galli & alia occupaturi loca, nisi resisteretur. Itaq; conscripus exercitus mittitur Auennas in Hannoniā. Huc cum armata manu accurrens hostis, oppidulum expugnat. Capti duces copiarum nobiles ac generosi viri omnes magno sunt

sunt postea redempti. Tornacum eodem tempore à Gallis præsidio firmatum, vnde quotidianis prope incurfionibus factis in Flandricū agrum irritati Flandri copias contrahunt. Copiarum imperium defertur Adolpho principi Gelriæ, qui per id tempus attentè custodiebatur in arce Cortraci. Hunc virum custodia e ductum, sequuti milites, vastato latissime Tornacensium agro, ad ipsa vsque mœnia vrbis accessere. Amisso duce, Flandri retro abiere, vbi nullo adhuc memorabili ædito facinore, dux Adolphus in viridi quodam pratulo, ab his qui se portis effuderant, occiditur, frustra eum defendente Ioanne Grachio, qui & ipse loco eodem confossus est. Mortui ducis corpus auectum, honorifice funeratur apud Tornacenses. De hac victoria suorum factus certior Ludouicus, venit in spem totius propediem in suam potestatem redigendæ Flandriæ.

DEFICIENT GELRII A MARIA,
in Buscoducenses educunt, Brabanticum agrum late vastant.

Occiso ante Tornacū Adolpho, descierunt & Gelrij à Maria, Cuius authores defectionis fuisse traduntur Nouiomagenses & Sutphanij. Catharinæ sorori nuper cæsi Adolphi tradita administratione, Gelrij ex nostris ceperunt claris ornatos natalibus viros, Fridericum Iselteynium, & Guilielmum Egmondanum, cum parte familiæ vtriusq; . Hos
Nouio-

Nouiomagum perductos, triennium perpetuum vinctos seruarunt. Postea suarum imperium copiarum Frederico Bruunwecensium principi in Gelriā accersito, decreuerunt. Quo duce freti, in agrum Busciducensem incurfionem fecere. Sed hi resistentes, multo plus damni Gelrio intulerunt, quam antea accepissent ipsi. Obsiderunt & Grauiam oppidulum. Hic omnibus clausis itineribus, qua commeatus ad obsessos inferri potuisset, breui ad deditonem compulsi ciues Gelrij. Sub id tempus & in Brabanticum agrum & Cliuenssem tumultuosius euecti, pluribus locis atroci excitato incendio, multos ex vtraque gente captiuos abduxerunt.

TVMVLTVS CIVIVM BRV;
xellæ. Ex plebe creati magistratus.

NOuis postea motibus, discordiaque per Brabantia & Flandriæ oppida laboratum est. Bruxellæ, vulgus quum impetrasset, vt summotis magistratu, qui ex illustribus aliquot familijs complures annos summæ rerum præfuerant, sibi liceret quotannis ex corpore ciuitatis totius renouare senatum, auxit hunc tumultum noua creatio. Creati xv. viri ex eodem corpore, quorum studio ac diligentia breui temporis spacio factū, vt grande æs alienū dissoluerint, & vrbem pristino restituerint vigori. Post aliquot inde annos mutatis

H in

in diuersum rebus, permiffa est iterum admini-
stratio familijs magna certe iactura reipub.

CONSPIRATIO PLEBIS ADVER-

*fus primores Louanij, apprehensus oppidi
præfectus conspirationis dux, Paulus
wel luenken in Selandia
decollatur.*

PER eadem tempora fuit & Louanium in
motu conspirante plebe aduersus Senatam
ac primores ciuitatis, qui Gallorum regi,
cum quo tum acre disfidium erat, fauere dice-
bantur. Conspirationis dux erat Ianus quil-
pian Paulus cognomento Luenken, vir non
pessimus omnino, sed lingua promptus. Hic
apprehensum oppidi præfectum Ludouicum
Pinnoc, & principes ciuitatis aliquot gladio,
vt cupiebat, subijcere non potuit, quod licto-
rem non haberet. Thenensium qui vicini sunt
populi, accersitus licitor non venit. Et Louanij
in tanto vulgi tumultuantis aduersus magistra-
rum odio, nemo tamen reperiri potuit, qui li-
ctoris fungi ministerio veller. Durauit hoc ma-
lum quoad Nassauus princeps, cum armato
milite in Louaniensem agrum ad comprimen-
dos motus irrupit. Hic veriti autores tumultus
futurum, vt si urbem expugnasset, capitali sup-
plicio afficerentur, alijs alio clam dilapsis, Pau-
lus omnium princeps in Selandiam applicuit,
vbi Cruningæ, qui pagus est eiusdem insulæ,
apprehensus decollatur. Urbis enim præfectus
Ludo-

Ludouicus, quem durante motu captiuum ha-
buerat vulgus, ad singulorum pene magistra-
tus locorum insignium scripserat de Pauli
fuga.

MAXIMILIANI ADVENTVS EX

*Germania superiore, quanto idem gaudio sit
exceptus Gandau, in qua urbe du-
xit uxorem Mariam.*

Ciuiles in Brabantia & Flandria tumultus,
nam per singulas pene vrbes ea pestis va-
gata est: conquieuerunt aliqua ex parte
aduentu Maximiliani archiducis Austriæ, quæ
pater Fridericus imperator miserat in hæc lo-
ca, vt uxorem duceret Mariam, Caroli nuper
ante Nantium cæsi ducis filiam vnicam. Hæc
agebat id temporis Gandau, quo per Loua-
nium & Bruxellam Brabantię oppida cum or-
natissimo agmine procerum Germanorum,
quos illi proceritate insignes, vestituque ele-
ganti, auroque exornatos, equis atque lanceis
conspicuos parens Fridericus adiunxerat, pro-
ficiscitur. Iam Teneramundam venerat, quum
Gandauum allatus est nunciis aduentare prin-
cipem. Senatus statim vniuersus, multi que a-
lij eiusdem vrbis clari ciues, ad portam Bauo-
nis occurrentes, felicem Archiduci aduentum
gratulati sunt. Ad ingressum noui principis
vndique procurrere pueri, profiliere adolescen-
tes, effudere sese iuuenes, promoliri senes, gra-
tulari, applaudere, omnes sublatis in cælum

manibus immortalī Deo gratias agere. Ducalem aulam ingressum, nobilis illa virgo Maria sponsum optatissimum obuijs ulnis excepit, ac lachrymis gaudio manantibus est exosculata. Accedens deinde Tornacensium artifices, præsentibus & aulicæ nobilitatis, & ecclesiasticæ dignitatis summatis, stabili eos iungit connubio. Fuit hic annus, quo Archiduci Maximiliano nupsit Maria, millesimus, quadringentesimus, septuagesimus nonus, ab eo, qui primus exordium dedit nostræ salutis.

TRAIECTENSES BELLVM HOLLANDIS inferunt. *Hollandi pagum Eminissam incendunt. Traiecti ciues cum Hollando pugnant, & vincuntur.*

AB Hollandis bello postea Traiectensibus indicto: Selandos inuenio rogatos vt socijs Hollandis adiungerent sese, negato auxilio, medios ac velut Tragœdiæ huius spectatores sedisse. Multum est vtrinque acceptum incommodi. Euerse sunt arces, incensi pagi. Alia nefanda perpetrata. Nardinum Hollandiæ oppidulum à Traiectensibus captum atq; direptum est. Quam iniuriam dimicaturi Hollandi cum exercitu haud contemptibili equitum pariter ac peditum profecti, venere ad Eminissam. Hic pagus & amplissimus & munitissimus erat. Huc abegerant pecus omne suum finitimi, omnes accolę, & alia pleraque lectos, vestem,

vestem, aurum huc importauerant. Hos adorti Hollandi, quum aliquandiu oppugnassent, vicerunt, victos, ad vnum omnes trucidarunt. Postremo direptis omnibus ædificia & publica & priuata incendio consumpta sunt. Lego in commentarijs quibusdam rerum Hollandicarum nostrate lingua conscriptis, hunc pagum fuisse militarij vnius longitudine. Hollandi post victoriam Eminissentem longius euecti, festo die prothomartyris Stephani incenderunt pagum Vuestbruuc, credo, vt sic ad pugnam Traiectinos euocarent, qui è portis ac munitio nibus suis conspecto incendio, arreptis armis, cum Hollando temere congressi, magna suorum strage fusi fugatiq;e sunt. Fugientem hostem insequuti Hollandi, parum abfuit, quin & urbem ipsam ceperint. In hac pugna cæsus est Consuluum alter eius anni, multiq;e alij & probi & opulenti ciues, quos non spes prædæ, sed patriæ amor ad arma concitauerat.

MAXIMILIANVS IN ARTHESIAM cum exercitu proficiscitur. Idem ante Morinum à Gallo victus, apud Lucemburgos vincit. Per Cardinalem Ostiensem pax frustra tentata est.

ANNO à Christi incarnatione, Millesimo, quadringentesimo, octuagesimo primo, venit Maximilianus in Arthesiam bello

recuperaturus oppida, quæ Gallus occupa-
 rar, Subsedit exercitus apud Lentium, id enim
 nomen loco. Inde nec procul aberant Gallorū
 copiæ. Sed nec vllan̄ tentauit Archidux ob-
 sidionem, nec se loco mouit Gallus. Inuenio de
 inducijs aliquot annorum inter eos conuenis-
 se. Eodem fere tempore laboratum est nostris
 in locis maxima annonæ caritate, quæ multos
 durauit annos. Sub exitum induciarum Ma-
 ximilianus Arthesiæ contra hostium incur-
 siones tuendæ præfecit comitem Romontensem,
 Cuius solertia Ducis Cameracum eodem tem-
 pore est occupatum. Flandriæ gubernatio tra-
 dita Petro Comiti Brianio, quanquam poda-
 gra fere perpetuo laboranti. Vir enim erat pru-
 dentia singulari, qua nihil est magis in bello
 necessarium, quā omnia prius consilio, quā
 armis experiri oporteat. Ita ordinatis rebus,
 Archidux ipse cum ingenti armatorum ma-
 nu, ad obsidendum Morinum est egressus, fe-
 citque castra non longe ab oppido. Hic cer-
 tior factus de hostium aduentu, obuiam pro-
 cecit, aciem disposuit, subsidia locauit. Sed
 Gallorum qui numero præstabant, tam celi-
 ri incurfu atque impetu, nostrorum signa tur-
 bata, cædes ædita, & amissæ machinæ, sed
 pauca. Eodem momento per occasionem e-
 rumpens Morino præsidium Flandrorum mu-
 nitiones adoritur, vbi cæsis, quos inuenis-
 sent multa, vestes (credo) sericas, aurea &
 argen-

argentea vasa, quæ Archiduci magno constite-
 rant, secum deportarunt. Pertraxit eo spes præ-
 dæ & aliam Gallorum manum, quos insequu-
 tus Archidux ad quinque milia, traditur occi-
 disse. Inde Aream se recepit Arthesiæ oppidū.
 Quæ res eum à Morini obsidione retraxerit,
 non reperio in commentarijs. Comes Romon-
 tensis postea missus ad oppugnandam arcem
 Malonnoy, paucis diebus eam cepit. Præfectū
 arcis nobilem virum ad se perductum, Maxi-
 milianus laqueo necari iussit, quinquaginta
 alijs, sed ignobilibus adiunctis. Qua de re
 quum certior factus esset Gallus, vt indignam
 tanti uiri, sibi que charissimi necem vlciscere-
 tur, ex Burgundis quos à prælio ante Mori-
 num captiuos habebat, complures eodem gene-
 re supplicij è medio sustulit. Per eadem tem-
 pora Flandris atque Hollandis plurimæ sunt
 ademptæ naues, totum mare infestantibus Gal-
 lis. Idem postea Lucenburgensem agrum
 incurfantes, ferro & igni vastarunt. Cuius
 fama belli excitus Archidux Brabantia edu-
 cit exercitum. Acie congressus cum hoste pri-
 mum infeliciter pugnat, donec opem feren-
 tibus Alemannis, Gallorum agmen terga da-
 ret. Non multis post diebus iterum agi de in-
 ducijs coeptum, quas inuenio vtrinque pactus
 in Calendas Apriles proxime sequentes. E-
 rat autem Mensis Augustus, quum hæc a-
 gerentur. Octobri proximo agitarum de

farcienda pace inter Gallum & Archiducem, maxime adnitente Iuliano Cardinale Ostiensis, qui nostra memoria pontifex Apostatae fugiens appellationem, duabus extritis è nomine suo literis, Iulium vocari se iussit, Iulij dictatoris illius nomenclatura delectatus. Cuius & mores cum in quibusdam retulisse accepimus. Is inquam Ostiensis in hoc Tornacum venerat, vt principes inter quos acere diffidium erat, in gratiam redigeret. Verum vt nihil se vidit proficere, in Gallias primum, inde Romam est reuersus.

INDUCIÆ INTER PRINCIPES.

Quædam de Ioanne Burgundo, et Henrico à Bergis, Cameracensium episcopis.

Tenentibus inducijs neuter alterum infestauit. Calendæ Apriles quum iam adessent, prolatum est tempus induciarum vsque in Iulij mensis initium. Hoc Aprili Mechliniæ diem obiit Ioannes Burgundus Antistes Cameracensis. Deus hominum sceleribus iratus, tales dare solet ouium pastores, hoc est libidini comessationibus & avaritiæ deditos, nonnunquam etiam pueros moribus & ætate. Qui susceptus est Ioanni Henricus à Bergis vir fuit nulli optimorum antistitum pietate aut alio virtutis genere secundus. Victum impartiebat egenis, succurrebat laborantibus, orabat frequenter. Docebat etiam. Quod enim docendi genus salubrius, ac optimo illi & vni

Deo

Deo gratius quàm aberrantes recte monendo concionandoque ad viam reducere virtutis, quod ille strenue faciebat. Adijciam quod & studia coluit, studiosos amauit, fouit, prouexit. Multorum qui ad communem vtilitatem aliquid conscriberent portus, sinus, præmium, ipsius denique latinæ rei tunc temporis ruinosæ & nutantis reductor ac reformator.

MAXIMILIANI IN HOLLANDIAM nauigatio ad extinguenda mala, quibus tum, ea regio, laborabat.

MAximilianus eodem mense nauigat in Hollandiam, extincturus perniciosissimam illam dissentionem, quæ populum in duas factiones diuiserat. Alteri ab hamo, alteri à pisce asello inditum erat nomen. Ciuitati cum ciuitate non cõueniebat, frater fratri minabatur exitiũ, filius patrem suis manibus extinctum cupiebat. Vtrinque cædes, vtrinque innumera sunt edita latrocinia. Sæuunt multos annos tota Hollandia hoc malum longe terribilissimum, ac nescio an etiamnum reliquix restent pestis huius.

MISSI LEGATI AD PROROGANDAS inducias. Edictum Gandauensium ob rei frumentariæ inopiam.

Appetebat iam mensis Iulius, quo tempore missi sunt aliquot è proceribus, Atrebatum vbi cum regijs legatis egerunt, vt rursus in annum vnum induciæ fierent, laboraba-

H 5 tur

tur fame diuersis locis. Edicto imperatū Gandau & Brugis, ne quis frumentum pluris venderet, quam itatūisset Senatus. Qui domi habebant plura modiorum milia, in publicum ferre ac vendere sunt compulsi.

MARIÆ CASVS EX EQVO.

Eiusdem obitus. Et proles.

AGens in Flandria coniunx Archiducis, quum die quodam leuandi animi gratia venatum exisset (venandi enim studio te nebarur) ibi vel equo in præceps abeunte, vel alio casu, certum enim non traditur, ad terram excidit. Grauius læsa, Brugas defertur. A deā curandam accersiti vndique medicæ artis scien tissimi viri, sed malo artem superante, haud multis post diebus vita decessit, quum annos nondum quinque Archiduci nupta fuisset, gubernasset autem quinquennium, hebdomadas xj. & dies quatuor. Ita colligit, qui nostrate composuit sermone nostratium rerum commentarios, Vulgato Mariæ obitu incredibilis omnium luctus occupauit. Defuncta fato tam nobilis, tam probata, inculpata vitæ mulier, magnum sui desiderium reliquit omnibus eius ætatis hominibus. Liberos ex ea tulit Maximilianus, Philippum de quo principe dicendum est alio loco. Deinde Margaretam, cuius nutu ac voluntate femina, nostratium quinque provinciarum respUBLICÆ gubernantur. Digna prorsus hæc mulier est quam inter

prifcas

prifcas illas Heroidas omnis referat posteritas. Franciscus vltimo loco natus infans extinguitur.

MAXIMILIANVS VXORE DE

functæ liberis suis tutor dari cupit.

Post excessum charissimæ coniugis, archidux modis omnibus operam dedit vt liberis suis nondum puberibus, ipse tutor daretur patriâ defensor armis aduersus Galium, qui ab obitu Mariæ Flandrorum fines ingressus, omnia cede & incendio fœdabat. Conuocati sunt igitur Gandauum postridie Calendas Maias eodem anno primores omnium ciuitatum. Hic placuit non permittere Maximiliano gubernationem, nisi ad certum tēpus, & vt ipse iusiurandum daret se nihil statutorum nisi prudentum iudicio comprobaturum. Erat enim iuuenis ipse, & nimium his tribuebat qui aliorum incommodo suis consulere rationibus.

QVOS IVSSERAT OCCIDI

innoxios Archidux.

NON multo post, ex Louanio, Bruxella, Antuerpia ciues aliquot, viri prudentes Mechliniam missi, vt hic liberius inter se consultarent his de rebus, quas Louanij paulo ante conuentu primorum indicto, Maximilianus proposuerat, vt liberis suis qui nondum pubertatis annos attigerant, quod modo diximus, tutor daretur. Itaq; Mechliniæ trium primo-

primo-

primores urbium consultantes, Archidux quorundam, qui sibi non patriæ commodis studebant, sequutus consilium, apprehendi, apprehensos in arce Viluordiæ loco munitissimo custodiri iussit. Obiectum eis, quod clam principe suo Mechliniæ modo, Alusti alias cum Flandris colloquuti, res novas molirentur. Qui apud ducem erant homines inexplebili avaritia, consuluerunt, ut de his supplicium sumeret, ita futurum rati, ut exemplo deterritæ vrbes, liberorum tutelæ administrationem patri deferrent, ipsique tunc omnia pro sua libidine administrarent. Princeps iuuenis huic consilio accedens, fere omnes gladio subiecit. In quibus fuit Nicolaus Heeueldius, cuius viri & multum illustri & oprimi & egregie prudentis mortem plurimi desleuerunt.

L I B E R O R U M T V T E L A M A X I M I L I A N O D E F E R T U R .

Post longas urbium consultationes tandem suorum factus tutor Archidux apud Louanium inauguratur, sed his legibus, ut non diutius præsit, quàm id visum fuerit ciuitatum primoribus expedire. Plena erat hominum rapacium aula principis: si non dicendis exactio nibus ditionem præmebant. Miles, cui stipendia soluta non erant, omnia in agris absumere. Plures hoc pacto ad mendicitatem adacti agrestes. Non paucos furta & latrocinia tentare coegit egestas. Quo rerum pessimo statu ob crebras

bras ventorum tempestates, fulmina, tonitrus, pluuias, calores & frigora intempestiua, nec seges in agris maturescere potuit. Credo has minas fuisse numinis irati sceleribus hominum.

L E O D I E N S I V M E P I S C O P I L V S

Ludouici Borbonij indigna cedes, atque inde sequuta mala.

PER eadem fere tempora non vulgaris exemplum sæuitiæ Leodij est æditum circa loci antistitem. Guilielmus Arenburgus homo insolens, ambitiosus, & ut paucis dicam, eo ingenio, ut quicumque ipsum ad crudelitatem, ad scelera patranda exacuebant, rabiè innatam quasi signo dato prouocarent, is inquam talis in Ludouici Borbonij antistitis caput coniurauerat. Ob id exul postea declaratus, cum sceleratorum manu, qui numero leguntur fuisse duo milia, venit in agrum Leodiensem, oppugnaturus Ludouicum Burgundicorum partium hominem. Contra Arenburgum educitur Antistes, priusquam egredi urbem potuit, occiditur, angustias forte quasdam ingressus, ubi adorti sunt eum scelerati aliquot latrones, quos ad facinus perpetrandum ab hoste conductos fuisse, vero simile est. Secundum hæc Arenburgus Leodium hostiliter occupatum totius Burgundiæ familiæ odio grauius afflixit. Cæsi Ludouici amicos & fautores bonis ac fortunis omnibus exutos, eiecit oppido. Quosdam etiam occidit. Huius rei fama statim

sim ad Brabantos finitimam gentem serpsit. Qui metuētes ne Gallorum rex, occiso iam antistite, Leodiensem agrum ingressus, Brabantia quoque loca vastaret. Simul ut tam indignā episcopi cædem vindicarent, arma sumptere. Primi omnium Louaniēses, posthabita etiam annua supplicatione sua, quæ in primos dies mensis Septembris incidere solet, egressi cum armata manu, insequentibus statim & alijs opidum sancti Trudonis adorti, in deditionem acceperunt. Captum postea eodem calore Hasterum, trucidato militari præsidio, quod illuc ad tuendum locum Aremburgus miserat. Tongri quoque se dediderunt. Iam Brabanti ad Leodium etiam obsidendum magnis copijs excurrebant. Vnde Aremburgus, videns imminere sibi, ac suis periculum, si urbem hostis expugnasset, Brabanti ducē exercitus ad colloquium pertraxit. Atque ita cum eo loquutus est, ut subito mutatis rebus, iussi sint domū redire nostrates. Apud quosdā scriptores inuenio promissa Nassauo penes quem fuit copia rum imperium aliquot aureorum milia, si domum reduxisset exercitus. Occiso Borbonio, per electionem primum, deinde Romani Pontificis accedente confirmatione, fit Leodijs episcopus Ioannes Hornius, principis Hornij frater. Ut hunc excluderet Aremburgus (nam in locum cæsi antistitis, filium eligi & surrogari suum volebat) Tongrorum urbem occupat,

cie-

electis inde Brabantis. Nouum hinc exarsit bellum. Gens Brabantica largo stipendio contractis copijs eo redijt. Cum hoste totis viribus descensum est in aciem, fuitque prælium ingens. Vicit tandem Brabantus, cæsaque sunt ad tria milia hominum. Nec multo post Aremburgus die quodam sancti Trudonis opidum egressus, dubium laxandi animi causa an ob alia negotia, capitur à Friderico, qui Ioanni Hornio antistiti frater erat. Inde Traiectum ad Mosam perductus, gladio subijcitur, vniuersa id vidente ciuitate, luitque meritas sue pœnas insaniam. Hanc eius mortem postea ut vindicarent amici, & noui Antistitem & Traiectinos vehementer afflixerunt, euerfis eorum castellis, agro late vastato, incensis pagis, trucidatis colonis.

MAXIMILIANVS REX RO.
manorum declaratur. Idem cum
patre in Brabantiam
redijt.

ANNO partus Deiparæ M. cccc. lxxxv. Francfordiæ nobili emporio superioris Germaniæ, Maximilianus Friderici imperatoris filius, rex Romanus declaratur, permittente id patre. Hermolaus vnde Barbarus in oratione quadam ad Fridericum. Hunc tamen, inquit, opinione nostra, fructum antea cæta vitæ tuæ maximū cepisti, quod filium generosissimum, qui nobilissimas gētes, ferocissi

mos

mos populos, bellicosissimas nationes non minus armis, quam sapientia vicisset, regem Romanum, te viuo renunciari permiseris. Hactenus ille. Non multo post Fridericus vna cum filio Brabatos & Flandrenses inuisit, à quibus exquisitissimis est acceptus honoribus. Redeu-tem in Germaniam Fridericum patrem comitatur Maximilianus. Vnde postea cum satis numerofo exercitu, ad hæc loca reuersus, mouit in Picardiam aliquot eius terræ vrbe- culas oppugnaturus, quæ Gallo cesserant. Quidam scribunt ab eo, qui per id tempus Gallicis præerat copijs, pecunia & largitione corrupti militem, detractasse pugnam. Itaque rex pudefactus, nullo hic ædito memorabili facinore, abiit.

BRUGIS TVMVLTV EXORTO

*Maximilianus capitur. Pontifex Innocentius a-
nathematis fulmen authoribus facti mi-
natur. Fridericus imperator cum exer-
citu uenit, iratus in Gandas
uenses educit. Flandris
cus ager late uasta-
tur.*

IAm Brugis & Gandau duarum in Flan-
dria maximarum urbium ciues detrecta-
bant imperium Romani. Non quod huius
maiestatē contemnerent, sed in causa erant cōsi-
liarij, multa inclementer extorquentes à bonis
ac principi suo impensissime deditis ciuibus.

Præ-

Præter cæteros multum erat suspectus quidam
Petrus cognomento Longocollius regi à the-
sauris factus. Igitur his de rebus certior Maxi-
milianus cum omni procerum ordine & con-
silio Brugas venit, vt à se alienatos, ad imperiū
retraheret. Verum euenit longe aliter. Sena-
tus Brugenfium regij concilij postulationes re-
iecit, reiecit & populus. Vnde confestim no-
uis moribus vrbs exerceri cœpta est. Medio tu
multu rex ipse, & Longocollius cum aliquot
alijs apprehensi, custodiæ traduntur. In tantis
malis ad pontificem Innocentium huius nomis
nis octauum datæ literæ, quibus significabatur
captiuum esse Brugis Romanum regem. Pon-
tifex re intellecta nihil cunctatus, scripsit Colo-
niensium Archiepiscopo, vt Brugenfes, Gan-
dauos, cum Iprensibus, nam & hi populi tam
audacis facinoris authoribus iunxerant sese, a-
nathematis fulmine defigeret, nisi mandato ob-
temperantes, intra certum tempus custodia Ro-
manum emitterent. Secundum hæc venerunt
Brugas vndique primores oppidorum de pa-
ce acturi cum rege. Cui multa sunt aureorum
promissa milia à Flandrensibus, si noxiam cō-
donaret. Priusquam exiret custodia Roma-
nus, obliterata superioris iniuriæ memoria,
cum Brugenfibus ac cæteris captiuitatis autho-
ribus stabilem & mansuram pacem sanxiffe
traditur. Cæterum præter obsides datos, etiam
creati nobiles viri aliquot qui omnia quæ Flan-

l

drice

Arice ditionis essent, iure armisque defendere ac tuerentur, donec Philippus Romani regis filius per ætatem admoueri gubernaculis posset. Rex ita dimissus incolumis abiit Mechliniam ad patrem suum Fridericum. Qui paucis ante diebus eo ex Alemania venerat cum exercitu, factam ulturus iniuriam filio. Hic Maximilianus & gratias egisse patri, & supplicorasse dicitur, ut omnem vim bellicam à Bruzgensibus abstineret. Sed ira accensus Fridericus, reiectis filij precibus, hostiliter Flandriam vexare est adortus. Gandauenses venientem velut hostem, non hospitem, suis mœnibus excluderunt. Videbatur venisse Fridericus, ut urbem caperet, sed ingenti eius magnitudine, territus & telorum multitudine, quæ è muris in appropinquantem coniecta est, vim inhibuit. Ita exclusus indeque repulsus Germanus, omnem circumiectam vrbi regionem hostiliter incurrauit. Tam subito in agricolas nihil meritos versa est omnis illa in Gandauensium inuidiam, armorum tempestas.

BELLVM CIVILE IN
*Brabantia. Pestilentia ingens
 Bruxella & Louanij.*

Reuersus postea in Alemaniã Friderico & Maximiliano, populus in diuersas uoluntates ire cœpit. Nam erant, qui ductore Philippo Cliuensi, Brugis cum Maximiliano

fanci-

fancitam pacẽ tam diu ratam habere, sancteque custodire uellent, quo ad sua sociorumque salus pateretur. Contra nitentur alij, qui se iurauerant Alberto Saxonie duci. Hunc Fridericus & Maximilianus abituri Philippo Brabantie principi adhuc impuberi custodem, & nofiratum constituerant gubernatorem prouinciarum Louanium, Bruxella, Thenæ, atque alia quædam oppidula cum Philippo Cliuensi, Flandrorum defensore fœdus percusserant. Buscoducenses medijs, & neutrius partis esse maluerunt. Ceteræ maiores vrbes Antuerpia, Mechlinia, Lyra, sequuntur Albertum leguntur. Hoc ciuili & intestino bello, non dicenda sunt utrinque data & accepta mala. Bruxellensis miles Viluordiam aduersæ factionis oppidulum cepit, captum, incendio deleuit. Saxo Louaniensibus ademit Arschotum. Hic priuatis ædificijs, non ab hoste, sed alio casu iniectus ignis, adco peruagatus est longe lateque, ut & loci templum sit incendio consumptum. Postea rursus erectum, aliquanto magnificentius. Ab eodem duce Alberto sunt & Thenæ occupatæ. Huc multi mortales bona sua, ut in locum tutiorem initio belli conuexerant, quæ omnia direpta penitus à militibus, & alijs facinorosis, qui rapiendi studio, ut fit, armatis se immiscuerant. Per hos motus pestilentie morbus locis aliquot sic atrociter

seuſſe, vt raro alias hominum memoria ſit atrocius laboratum hoc malo. Bruxellæ xxxij. apud Louanium xx. hominum milia extincta loquuntur natu grandes viri, quorum memoria hoc geſtum eſt bellum. His igitur locis vehementius ſæuientem peſtilentiam, conſciundæ pacis cauſam fuiſſe exiſtimo. Louaniens enim & Bruxellens diurnis nocturniſq; ſuorum funeribus exhausti fractiq; , legatos ad Albertum miſerunt. Quibus Romani regis nomine pax data eſt his legibus, vt ingentem pecuniæ ſummam Duci adnumerarent. Hæc ſub feſtum aſſumptæ virginis in meſe Auguſto geſta ſunt, Anno poſt Chriſtum in terris natum milleſimo, quadringenteſimo, lxxxix. quum annum vnum & plus eo duraffet hic motus ciuiliſ.

CONFLAGRATIO INSIGNIS
monaſterij Præmonſtratenſiſ, Middelburgi in Selandia. Laus Abbatiſ eiufdem loci.

Circa annum M. quadringenteſimum, xcij. Middelburgi in Selandia cõflagrauit Præmonſtratenſiſ ordinis monaſterium. Quo incendio abſumpta eſt etiam bibliotheca libris omnifariam referta. Viſitur hodie domus eadem multo magnificentius inſtaurata. Diceret palatium aut Regiam eſſe quampiam. Illic nũc præeſt vir, vt clariffimiſ optimiſq; maioribus, ita optimiſ moribus ac multa eruditione & facultia

cundia præditus Maximilianus à Burgundia. Quem iuuenē quidem, ſed tot naturæ dotibus eximium Abbatem gratulor Selandiæ terræ mihi natali.

PHILIPPVS BRABANTIÆ PRINCIPATUI INAUGURATUR. *Carolus Gandau naſcitur.*

POST aliquot annos, defuncto in Almania Friderico, reuiſit noſtratia loca Maximilianus, vna cum coniuge ſua, quam recens cum xerat filiam ducis Mediolanenſium. Hiſc du multis aulicæ nobilitatiſ primatiſ, Traieſiũ ad Moſam ingreſſum Philippus, & Margareta florentes ætatibus liberi ſalutatum venerẽ, & foelicem optimo patri aduentum gratulati, abeuntem inde Louanium comitatur. Hiſc præſente patre, Philippus annũ agens ætatiſ ſextum decimum, Brabantiaſ principatui inaugurat. In cuiuſ verba tanto conſenſu ac ſtudio ab vniuerſa multitudine iurati, vt nunquam alias maiore. Fuit hic annuſ humanæ redemptioniſ milleſimus, quadringenteſimus, nonageſimus quartuſ. Anno poſtea quingenteſimo, ſub exitum Februarii menſiſ, Gandau opido Flandriaſ, natus eſt duci filiſ: Cui ad ſanctum Ioannem baptiſmo in eadem vrbe admo to, Caroli nomen eſt inditum à ſuſceptorib; uſ. Vidi ego puer, hoc nato puero Gandau (in qua tum vrbe Latinas diſcebam literas apud virum doctiſſimum) ad omneſ ciuitatiſ angu-

los, ad omnia compita parari spectaculorum
miracula.

HARDERVVICI CONFLAGRATIO
*miserabilis, & terræmotus in
Brabantia.*

IN annum Seruatoris nostri Millesimum,
quingentesimum tertium, incidit miserabi-
lis conflagratio oppido Geriæ quod Har-
derwicum nominatur. Pridie Calendas Au-
gusti spatio trium horarum templa, cœnobîa,
& priuata, publicæque ædificia, multis ardu-
isque tabularis ædita omnia conflagrarunt.
Hic res accidit miseratione digna. Multi ho-
mines ruina tectorum oppressi, in penarijs mul-
ti fumo enecti, ad quæ loca ut tutiora metu
ignis se receperant. Hic postridie pueri bimii,
trimi, infantes quoque cum matribus reperti ex-
animæ. Tam late hoc est euagatum incendium,
ut toto oppido vix quinque aut sex priuatæ
domus reliquæ manserint. Eodem fere tẽpore
Gorici oppidulo Hollædiæ subito igni ducen-
tæ, & pago quodam Vuestilandriæ, domus qua-
dringentæ arserunt. Anno insequenti post con-
flagrationem Harderwicam, Dauentriæ mu-
lier quædam innixa est filias duas ventre vno,
& corporis medio à pectore coniunctas. Cæ-
terum capitibus duobus, brachijs quatuor, ac
pedibus totidem. Eodem anno in Brabantia
& locis finitimis vesperi sub horam decimam,
pridie Bartholomæi accidit morus terræ, qui
tamen

tamen populis nostratibus nullam cladem at-
tulit. Nemo extra domos vitæ periculum ad-
didit. Nusquam radicitus euulsæ arbores. Nus-
quam corruerunt ædificia. Nemo oblatfus ne-
mo oppressus tectorum ruinis.

PHILIPPVS IN HISPANIAM
proficiscitur. Eiusdem mors.

Philippus nostra memoria bis adijt Hispa-
niam, Semel itinere terrestri per Gal-
lias, iam primum huius ditionis limen in-
gresso, Ludouicus Picardiæ præfectus, vir cla-
rissimus vna cum proceribus eius regionis ob-
uiam procedens, regijs verbis salutem imper-
tuit, & foelicem aduentum gratulatus est ho-
spiti optatissimo. Parisij non ut hospes, ve-
rum ut numen quoddam cœlo demissum ex-
cipitur. Nullum vnquam suorum regum re-
galibus accepit Gallia, quàm Philippum hospi-
tem. Magnificentissimi sunt in vrbe exhibitij
ludi. Occurrit venienti Senatus. Occurrit scho-
læ princeps & rector. Occurrit totius ecclesiasti-
cus ordo. Et ut omnia essent vbiq; in Philippi
aduentu gaudiorum plena, impunitas concessa
est maleficis. In eius gratiã aperti carceres. Tota
Gallia venia donata fontibus. Quicq; rex man-
dasset, ut Philippum nihilo secius quàm semet
exciperent, plusq; iussi fuerant, faciẽtes studio
hunc illi prætulerunt. Ipse rex eundẽ summã
cum veneratione excepit in regia sua Blesensi.

morales fuerunt, qui nō eiusmodi nunciū multis lachrymis exceperint. Erat enim omnium bono natus princeps. Omnibus prospicere, omnibus consulere huic vnum erat studium. Patriæ commodum, suum ducebat esse lucrum. Libertate ciuium delectabatur. Nihil æque studebat, quàm pacem publicam reddere perpetuam, & recte. Nam ex bello semel omnia reipub. mala proficiscuntur. Mortem Philippi stella crinita præcessit. Quæ mense Augusto per dies ferme octodecim visa est. Ego fabulosum esse existimo, quod quidam scripsit per idem tempus accidisse apud Hollandos in puero, qui materno adhuc conclusus vterō, dies plus duodecim fleuit. Quo prodigio demonstrata sint mala, quibus Hollandiæ postea Gelrus afflixit.

PHILIPPI EXPEDITIO
in Gelros.

Idem princeps antequam iterum in Hispaniam abiret, consilium sequutus procerum suorū statuit armis repetere Gelriam, haud ignarus per eam accessiōnem hostium opes vbiq; suis impares fore. Cum florentissima igitur equitum, peditumque manu profectus Arnhemum Gelriæ oppidum subita vi adoritur, cuius incolæ ad postremum meru subasti, portas Burgundo patefecerūt. Qui ingressus præstitit fidem deditis, neminē violans, nihil cuiquā adimens, neminē suis fortunis despolians.
Quæ

Quæ res effecit vt continuo alia pleraque oppida ad Philippum defecerint. Videbatur paucis diebus vniuersam Gelriā subasturus, nihil in Hispaniā redire cupiens, pacē cum Gelro fecisset. Ea traditur his prope cōditionibus data, vt quæ in deditiōne Philippus accepisset, ipse sibi haberet. Et Carolus Gelriæ princeps vnā cum Burgundo in Hispaniā proficisceret. Verū hoc ad iter iam accincto, Gelrus mente mutata, excusauit nescio quas occupationes. Vnde factū, vt quæ pollicitus fuerat, non præstitit. Sub hoc tempus fato celsit eximius Antistes Leodiorum Ioannes Hornius, cui Galliarum regis opera ac studio successit Erardus à Marca, nunc Cardinalis, & Carolo Cæsari à consilijs, vir & consilio & facundia maximus.

GELRI CAMPANIAM NOSTRAM
*tem uastant, Thebas capiunt, iidem cadunt
tur apud Arduennam.*

Defuncto iam, vt dixi, in Hispania Philippo, Carolus Gelriæ princeps non seruata, quam prius cum Burgundo fecerat, pace, nostratis Campaniæ fines cum prædabundo exercitu ingressus, Turnoutum peruenit eiusdem Campaniæ insignem pagum. Hic offensus miles virorum fuga, correptas fœminas in prædam abducit. Anno proxime insequenti, hic septimus erat salutis humanæ supra millesimum, quingentesimum, Septembri mense, idem Carolus & Robertus à Marca, nunc Leodi-

Leodinorum episcopi frater in Brabantiam venire Diestensium urbem oppressuri, à cuius mœnibus Nassauj principis & ciuium virtute repulsi, aliò signa contulerunt. Hala oppidulo incenso, Thenæ obsessæ sunt & captæ, festo die Michaelis. Quam urbem hostis ingressus, ita diripuit, vt nec templis quidem, nec sacris locis temperatum sit. Multi præterea omnis sexus & ætatis, sine discrimine, partim contrucidati, partim Ruremondam Gelriæ oppidum abducti sunt in omne genus malorum. Quod mirum videri potest, ita in totam illam regionem grassanti per dies complures, hosti nullæ sunt obiectæ ex Brabantia copiæ. Louanium, quod tribus inde miliarijs distat, præsidio firmatum fuit. Quam urbem nulla extraria ope adiutam, antea facile cepisset Gelrus, si tentasset. Sub finem Octobris urbem Thenensium captam, hostis reliquit. Sexcenti equites Galli ei nominis, aut plus eo in sylua Arduenna, instante nocte confederunt, quos itinere fessos, præda onustos, & somno vinoque sepultos, viri Namurcenses aliquot, prius neci datis vigilibus, adorti partim trucidant, partim in fugam vertunt. Quingenti equi in prædam abducti Namurcum, publice sunt diuenditi.

LEGATI AD MAXIMILIANVM

*missi. Oppidum Venlo Margaretae
iussu obsessum.*

Gelro

Gelro nunc in Hollandos, nunc Brabantos grassante, missos in Germaniam superiorem legatos, inuenio qui Romano Cæsari Maximiliano Brabantæ, & aliarum regionum finitimarum administrationem deferrēt. Erat enim Carolus Philippi filius puer adhuc annum agens ætatis fortasse octauum. Cæsar igitur quum statim accurrere propter imperij varia & ardua negotia non posset, filiam Margaretam præfecit, donec ipse in hæc loca reuerius, principatū susciperet. Verum ante aduentum principis ex Almaniam, bello repetiti sunt Gelri, quum eius terræ dux, Antuerpiensium negotiatores Francfordiam ad mercatum euntes apprehendisset, iussu Margaretae principis conscriptus atque e ductus exercitus, oppidum Venlo in Gelrijs obsidione cinxit. Verum strenue agens, quæ intus erat, multitudo, irritos reddidit omnes nostrorum conatus. Tenuerat aliquot hebdomadas obsidio, quum noster exercitus haud sine magna inertia ac desidia nota retro abiit. Gelrus vbi finibus suis excessisse hostem videret, ouanti similis cum paratissimis copijs Mosam transgressus, Buscoducensium ciues, qui & ipsi cum armata manu exierant, captiuos abduxit, magna etiam pecunia multauit. Postea in Hollandos vertens omnem belli imperum, grauissimis eam gentem incursionibus infestauit.

MA:

CHRONICA
MAXIMILIANI EX ALMA
nare dicitur.

QUum talis esset noſtratum rerum ſtatus, redijt ex Almania Cæſar Maximilianus, qui Louanij Brabantix gubernatione ſuſcepta, Bruxellam conuocat vrbium primores. Hic prætextu Gelrici belli rurfus ingenti pecunia plebs mulctatur. Buſci Iucentes à Gelro hoſtiliter antea vexatos, maximisq̃ue affectos incommodis, literis tantum ſterilibus conſolatus, opemq̃ue pollicitus, Cæſar Coloniã ad conuentum Germaniã procerum recurrit. Abſente Cæſare, latrocinantium magis quã belligerantium more in Buſciducenſem agrum reuerſi Gelrij, ad ipſas vſque portas vrbis omnia focde vaſtarunt, incenſis etiã ligneis illis, & verſatilibus ædificijs, quæ vulgus molendinas appellat.

ANGLORVM REX CALETVM
*uenit cum exercitibus Morinum occu-
pauit, & Tornacum.*

ANno à virginis partu, milleſimo, quingentefimo, decimotertio, Henricus Octauus Angliã rex cum valida bellatorum manu Caletum in Flandriã fines traiecit, bello adorturus Galliã populos. Huc argento & auro, quod ingens ſecum aduexerat, nõ modo Cefarem Maximilianum, ſed omnem quoque Brabantix, Flandriã & Hollandiã nobilitatem ad ſe iuuandum pertraxit. Lectiſſimũ equi-

equitatum ac pedites complures è Gallia miſſos, qui Morinum, quod obſeſſurus hoſtis putabatur, cõmeatu leuarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam compulſit, ex quibus trecenti l. capti. Inter quos & nobiles aliquot regni Gallorum fuerũt. Signa bellica nouem amiſſa. Currus onerarij centum quinquaginta abducti. Poſt hæc Romanus & Anglus magnanimi principes duo, Morinum, quod præſidio firmauerat Galliã rex Ludouicus, omni armorum genere oppugnare adorti, murorum partem deiecere. Atque hinc quum ingens terror ciuitatem inuaſiſſet, facta deditio eſt hac lege, vt miles vi abſtineret. Ingreſſus Cæſar, Anglo ceſſit vrbis imperium. Poſtea deditum eſt & Tornacum. Huius oppidi ciues permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogerẽtur, nouas ſedes in Flandria & Brabantia quæſiuere. Hæricus & huius vrbis à Cæſare imperio ſibi relicto, incredibili ſumptu arcem intra muros extruxit, multis incluſis ædificijs. Hic præſidium habuit perpetuum, donec poſt aliquot annos Gallo vrbis reddita eſt. Quæ nunc paret Carolo Cæſari, adempta iterum Gallo per noſtrates exercitus.

SCOTI IN ANGLIA
caduntur.

QVO tempore Morinum & Tornacum vrbes in hoſtium poteſtatem venere, Scotorum rex Iacobus, infeſtis copijs Angliã
fines

fines inuasit, futurum sperans, vt rege absente, totam insulam paucis diebus subigeret. Vbi vero id nuntiatiū reginæ est, mulier animumq; gerens, curamq; virilem mira celeritate contracto exercitu, infestis hastis, clypeis, armiscū hoste concurrat, fuitque hac pugna superior ipsa, Scoti fusi fugatiq; sunt. Multi ex his cæsi. Perijt hoc in prælio rex ipse Iacobus adhuc ætate florens, & cum eo nobiles plurimi. Tradunt quidam venisse in Angliæ fines Scottum, vt in nostris locis aduersus Gallos belligerantem Henricum auerteret, adque regni sui defensionem reuocaret, hoc pacto Gallorum regi Ludouico gratificaturus.

CAROLI EDVCATIO.

Quia nullum tam feliciter natum est ingenium, quod peruersa non corrumpat educatio, & nihil referat filium genuisse imperio, nisi eundem cures educandum imperio, vt pijs & integris nutricibus committeretur, Gandauī natus filiulus, pater Philippus curauerat. Quo in Hispanijs mortuo, Cæsar auus magna cura dispicere cœpit, quibus viris primam nepotis mellitissimi ætatem, principē dignis moribus & literis instituendam traderet. Ex vniuersa patria delecti sunt Guilielmus Cæterius princeps, & Adrianus Florentius, qui tunc erat Louaniensis scholæ cancellarius,ambo viri & sapientes & incorrupti, quos in recte instituendo adolescente, frequenter fidelem audiui

audiui ac strenuam nauasse operam, nec priuatum emolumentum, sed patriæ spectasse utilitatem.

CAROLVS BRABANTIÆ PRINCIPATVM SUSCIPIT.

Sic educatus, sic institutus noster Carolus, Anno ætatis quintodecimo, Louanij quemadmodum pater, auus, & proauus fecerant, Brabantiae principatum suscepit, non vnius tantum vr̄bis, sed & omnium nostratum prouinciarum gaudio incredibili. Carolo enim conspecto, & in administratione imperij, iam solenni ritu inaugurato, non Traianum dico vel Antonij pium, vel Epaminundam, quos ita fuisse bonos existimo, vt tamen vitijs magnis non caruerint. Sed qualem Deus ipse in libro Deuteronomij describit, hoc est, optimum & sanctissimum principem sibi omnes homines pollicebantur, sub quo quasi fatali sydere afflari, ad meliorem se frugem conuerterent. Creditum est enim nullam Cometam, fatalem vim nullam sic res mortalium afficere, vt vitæ principis rapi ac transformari mores & animos ciuium. Incidit hæc inauguratio in eum humanæ salutis annum, qui fuit quintusdecimus supra millesimum quingentesimum.

CAROLO MIDDELBURGI APUD
Selandos agente, Gelrij Hollandiæ
die oppida quadam capta
diripuerunt.

Bienno post, durante adhuc bello Gelrico,
 Felix comes incensis Gelriorum nauibus,
 arcem quandam munitissimam vi cepit,
 Vnde nostratibus hostis multum antea incom
 modauerat. Sub idem tempus, Carolo princi
 pe agente Middelburgi in Selandia, vt inde
 secundo vento in Hispaniam traiceret, Gelrij
 cum equitatu validissimo, pedestribus etiam
 copijs Hollandiam ingressi, oppidum Medel
 blicum vi captum, diripuerunt hostiliter. Pro
 cessum est inde Alcmariam. Qua vrbe occupa
 ta, immensum argenti pondus & auri, vestes
 preciosas, aliaq; permulta secum auexerunt.
 Hinc Sprendamum, hinc & alia quedam lo
 ca sunt incendio absumpta. Postremo ad oppi
 dum Asperam ductus exercitus, moenia ter con
 scendit, toties repulsus à ciuibus. Mille iam &
 quingenti in Gelriorum copijs desiderabatur;
 quū occupata & vi capta vrbe vltima viros cum
 vxoribus, & liberis, alios ferro super alios con
 fecit hostica rabies. Sunt & templa diuorum
 ad quæ plerique confugerant humano scedata
 sanguine. Pueruli in scholis reperti suis, crude
 liter necati. Quibus æditis in oppidanos crude
 litatis generibus, infeliciter natas virgines mu
 lieresq; etiam in propatulo constuprauerunt.
 Hic te rogo Carole Egmondane, cuius hæc
 iussu & mandato fecisse militem constat, num
 te postea flagitiorum poenituerit. Si magnani
 mus haberi volebat, non ita sæuire debuisti in
 victos.

victos. Aliena est ab officio magnanimi crude
 litas. Omnino fortis anitus & magnus, parce
 re multitudini innoxij. In omni fortuna, recta
 atque honesta retinere solet.

CAROLI IN HISPANIAM

profectio.

Carolus quum egisset ferme tres menses in
 Vualachria Selandiæ insula, tandem flan
 tibus ventis, nauem ascendit, ac mare in
 gressus, horrendū vidit spectaculum, ante suos
 oculos pereuntem nauim vnam incendio. In
 qua combusti & homines & equi complures
 singulari forma ac magnitudine. Post dies in
 de octenos gaudio ineffabili conspectus Hi
 spanis, & singulis pene oppidis summa cum
 veneratione faustis acclamationibus exceptus,
 totque pulcherrimis ac florentissimis regnis est
 inauguratus, populus quoquo se contulisset,
 studium in eum propensum, atque egregiam
 voluntatem pollicentibus.

CÆSARIS MAXIMILIANI OBI

*tus, & quedam alia de eodem memos
 ratu digna.*

Anno salutis nostræ M. D. xix. mense Ia
 nuario, Cæsar Maximilianus fatalem diē
 obiit in Germania superiore, quū esset in
 gressus annū ætatis lxxij. Quod vt palam factū
 est hac nostra inferiore Germania, luctus ingēs
 atq; moestitia per oēs fuit ciuitates. Quibus ob
 clementiam, placabilitatem, voluptatū omniū

CHRONICA

abſtinentiam, virtutesq; alias fuerat longe chariſſimus hic princeps. Cuius vt vitæ, velut ſummam partem proponam, cōtinuos nouem annos in caſtris agens, difficillima quinq; bella proſtigauit, Gallicum, Eburonicum, Sicambricum, Barauicum, Morinicum. Hic nobiliſſimæ gentes, hic ſcientiſſimi bellicæ rei populi, hic vrbes opulentiffimæ ad deditiōem & pœnitentiā ab eo compulſæ ſunt. Quale nihil ſocer Carolus, nihil proſocer Philippus excellentiſſimi duces vnquam conſequi poterunt. Quot hyemes cum cætero milite ſub pelilibus egit? Quot ſudauit æſtates? Quis vnquam eo ſolertius caſtris locum cepit? commeatus expediuit? hoſtem ludificatus eſt? Nullum huic Caſtrenſe munus ſorduit. Quoties pro ſignis ipſe ſterit? Quoties egit ſorte excubias? Quoties vallum tulit? Quoties ſpeculatum egreſſus eſt? Neque vero poſtremum inter huius laudes viri ponendū, quod literas & ingenia tam impenſe dilexerit, quodq; bonas artes non fouerit modo, ſed aluerit, atque promouerit. Iuuentutem nemo religioſius, nemo innocentius, nemo vnquam ſanctius exegit. Nemo fuit vnquam patri obſequentior filius. Auxit huius mortui deſiderium principis, atrocitas infequentium temporum.

CAROLVS ROMANORVM REX

eligitur. Eiuſdem in Germaniã proſectio.

Hæreſis Lutheraniã damnatio.

Lu

IN Maximiliani locum Carolus huius nepos, principum ſuffragio Imperium adipsiſcitur. Agebat is tum in Hiſpaniis. Vnde per legationem euocatus, anno redempti orbis M.D.xxx. in Flandriam applicuit ſub Calendis Apriles. Partim hic, partim Bruxellæ, & Mechliniæ exacta æſtate, cum omni fortunæ ſuæ ſtrepitu, menſe Octobri Louanium venit. Qua in vrbe dies circiter viginti commoratus, Aquisgranum proficiſcitur. Vbi exquiſitiſſimis honoribus acceptus, & imperij donatus inſignibus, Colonia, inde Vuormatiæ Vangionum ſe contulit. Nullus vnquam principum ſtudio maiori, & ciuitatum luxu cultus eſt. Nulli plura exhibita ſunt ſpectacula. Vuormaciæ celebri conuentu Germaniæ principum, qui ad eius edictum huc conuenerant, damnata eſt Lutherana hæreſis. Teſtaturq; id eiufdem principis edictum imperiale. Quod impreſſum ante hac, piorum aliquot rogatu virorum hiſce chronicis noſtris inſeruiſimus, eadem qua principio æditum & euulgatum eſt, obſeruata verborum forma.

CAROLVS Quintus, diuina fauente clementia, electus Romanorum imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hiſpaniarum, vtriuſq; Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Daſmatia, Croatia, &c. Rex. Archidux Auſtriæ. Dux Burgundiæ, Brabantia, Styriæ, Carinthiæ, Carniole. Comes Habsbur

gi, Flandriæ, & Tirolis, &c. Vniuersis & singulis Sacri Romani imperij electoribus, alijsq; principibus, tam ecclesiasticis, quam sæcularibus: Archiepiscopis, Episcopis, Prælatibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, Præfectis, Præsidibus, Iudicibus, Sculreis, Burgimagistris, Consulibus, Scabinis, ciuitatum, oppidorum, villarum, terrarū, & quorumuis aliorum locorum Communitatibus. Nec nõ vniuersitatum, Studiorum siue Gymnasiorum rectoribus, & locum tenentibus, seu officialibus eorundem, ac cæteris quibuscunque Nobis tam iure sacri Imperij, quam hæreditario, aut alio quocunque modo subiectis & fidelibus dilectis, cuiuscunque status, gradus, aut conditionis sint, & ad quos presentes vel earundẽ exemplum, nostro, vel alicuius Prælati ecclesiastici sigillo, siue etiam publici Notarij manus subscriptione communitum peruenerit, Gratiam Cæsaream, & omne bonum.

Ad veri Romanorum Imperatoris officium pertinet, non solum fines huius sacri Imperij, quod præcessores nostri Germaniæ principes, ob defensionem Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Ecclesię, suo suorūq; sapius effuso sanguine, per diuinam gratiam sibi quæsierunt, ad orthodoxam viam adductis vel expulsis infidelibus propagare. Verum etiam ne qua hæreseos labes, aut suspicio in iam sibi subditis nationi-

tionibus sacrosanctam religionẽ nostram commaculet, summo studio prouidere. Aut si quæ iam oriri cœperit, eam omni ope, omniq; cura, iuxta normam à Sancta Romana Ecclesia hætenus obseruatam delere penitus, & extinguere. Quod si quis alius è maioribus nostris, tanto nos magis præstare debemus, quanto dei Opt. Max. immensa benignitas Nobis plura regna & dominia, pluresq; & magis bellicosos populos, maioresq; vires, quam iam multis sæculis alicui principi, qui hisce titulis sit potitus, ad suæ sanctæ fidei tutelam, & incrementum elargiri dignata est. Accedit quod quum ex paterno genere è Christianissimis Imperatoribus, & Archiducibus Austriæ, Ducibusq; Burgundiæ: ex materno vero, Catholicis Hispaniarum Siciliæ, & Hierusalem Regibus sumus orti, quorum omnium pro fide Christiana res præclare gestas, nulla vnquam deleuit obliuio, non sine graui conscientiæ nostræ onere, & perpetua nominis nota, quadamq; veluti nebula foelicibus ineuntis Principatus nostri auspicijs offusa factum creditur, si quæ iam ab hinc triennium pullulare in Germania cœperunt, nouas quasdam hæreses, imo verius iam sæpe olim per cõcilia, & Summorum Pontificum Decreta approbante ecclesia damnatas, & nunc denuo veluti ab inferis erutas, altiores iacere radices vlla nostrã negligentia passi esse videamur,

Sane vestrum neminem ignorare existimus, quibus erroribus & hæresibus ab orthodoxa fide longe alienis, quidam frater Martinus Lutherus, ordinis sancti Augustini, religionem Christianam in hac præsertim inclyta Germanica natione omnis infidelitatis, & hæresum perpetua oppugnatrice, ita inficere conetur, vt nisi mature occurratur, tota hæc natio, & deinde serpente contagione vniuersa Christiana respublica in abominandum schisma & bonorum morum, pacisque, ac tandem detestandam sui perniciem prolapsura videatur.

Quapropter non immerito commotus sanctissimus in Christo pater Dominus Leo x. Sacrosanctæ Romanæ & vniuersalis Ecclesiæ Summus Pontifex, ad quem fidem catholicam, & ecclesiæ sacramenta curare spectat prædictum Martinum à principio clementer & paterner monuit, & hortatus est, vt à nefandis huiusmodi inceptis desisteret, & iam sparsos errores reuocaret. Quod quum ille neglexisset, & peiora semper prioribus adderet, idem beatissimus Pater ad opportuna, neque tamen insueta remedia procedere statuit. Itaque conuocatis sæpius Reuerendissimis sanctæ Rom. ecclesiæ Cardinalibus, Episcopis, ac alijs Prælatibus, nec non regularium ordinum Prioribus, seu ministris generalibus, accersitisq; pluribus, scientia & probitate præstantibus viris, & in omni doctrin-

doctrinarum & linguarum genere eruditis, ac diuersarum nationum doctoribus & magistris, prædicto tamen Martino prius vocato, ac citato, & in contumacia persistente, ipsius scriptam Alemanico, quam Latino sermone ædita & ædenda, vt pernitiōsa, & fidei vnitatiq; ecclesiæ contraria auctoritate sua Apostolica, præfatorumq; ad hoc accedente Cardinalium consilio & assensu, ac Episcoporum, & Prælatorum, doctorumq; & magistrorum matura deliberatione damnauit, & vbique locorum comburenda prorsusq; abolenda censuit, & decreuit, Martinum verò ipsum nisi infra certum expressum terminum à publicatione decreti sanctitatis suæ mutata sententiâ se errores suos reuocasse, & ad poenitentiam rediisse docuisset, vt inobediētiam & iniquitatis filium vt schismaticum, & hæreticum ab omnibus inuitandum, & prout iura postulant, puniendum declarauit, sub poenis & censuris, quæ in Apostolicis literis bulla plumbea communitis, & super hac re æditis latius continentur. Quas ad nos, vtpote Christianæ fidei verum & supremum propugnatores, & sedis Apostolicæ, sanctæque Romanæ & vniuersalis ecclesiæ primarium filium, & aduocatum per suum & dictæ Sedis specialem nuncium, & Oratorem honorabilem virum nobis dilectum Hieronymum Alexandrum eiusdem Sedis Prothonotarium, & Apostolicæ bibliothecæ præfectum, dedita ad hoc

opera misit, petens atque requirens, ut pro officio ac debito Imperialis dignitatis in vniuerso primum Romanorū imperio, deinde (quod Catholicum regem & Christianum principē decet) in cæteris etiā regnis, dominijs, & prouincijs nostris, & præsertim in Germania, præstito in auxilium fidei Catholicæ brachio seculari omnia & singula in iā dijs literis Apostolicis contenta inuiolabiliter obseruari, & executioni mandari iuberemus. Post quas quidem prædicto Martino factus à summo Pontifice monitionem, vocationem, citationem, & ipsius tandem condemnationem, nec non præsentatas nobis eiusdem beatissimi patris literas, bullamque Apostolicam per varia & diuersa Germaniæ loca publicatā, & nostro iussu & mandato non solum Louanij in inferioribus dominijs nostris, verum & Coloniae, Treuiris, Moguntiae, Leodij executioni demandatam, tantum abfuit, vt idem Martinus resipisceret, errataque sua reuocaret, & petita absolutiōnis venia, in gratiam cum summo Pontifice, & sancta ecclesia redire procuraret, vt etiam detestabiliores peruersi ingenij sui fructus in dies æderet, & perinde ac in manifestam ecclesiae perniciem furens rueret, complures aceruatim libros non modo nouarum, sed etiam à sacris concilijs olim condemnatarum hæresium plenos: nec solum Latino, verum etiam, vt facilius vulgus peruerteret, Alemanico sermone à se

à se compositos, vel saltem suo nomine æditos fere quotidie diuulgaret. In quibus obseruatū ab ecclesia iam tot sæculis septem Sacramentorum numerum, ordinem vium dissipat, cōfundit, deturpat. Inuolatas matrimoni leges miris modis foedissime inficit. Extremam vñtionem cum Vuiglesso fictionem dicit. Communicandæ sacratissimæ Eucharistiæ ritū ad damnata Boemorum reuocat instituta. At saluberrimā contaminatis peccato mentibus confessiōnem, primum ita inuoluit, vt cōfusiōnem eam ē confessiōne fecerit, mox etiam magna in parte cōuellit, postremo adhuc peiora se de ea scripturum minatur. Vnde nonnulli iam, sumptā hinc occasione de confessiōnis instituto & modo cœperint subdubitare. Alij mutilatam & truncam fecerint, Alij vero (pro scelus) & cōfiteri ipsi destiterint, & nequaquam esse confitendum publice asserere sunt ausi. Porro sacerdotalem ordinem, & per quod sacrosanctū Christi corpus, sanguisque conficitur, diuinum illud munus, clauisq; cœlestium potestatem nō solum villissimi pendit Lutherus, & laicis, puerisq; atq; adeo foeminis ipsis communia facit, sed & eosdem laicos ad lauandas sibi in sacerdotum sanguine manus incitat. Ipsum vero summum nostræ religionis sacerdotem, Diui Petri successorem, & verum in terris Christi vicarium, non nisi infamibus & probrois nominat verbis, & frequentissimis atq; inauditis inue-

inuestiuis, contumelijs & blasphemijs infectatur. Liberum arbitriū prorsus nullum esse, sed omnia certa lege stare ex Manichei quidem & Vuigleffi penu depromit, sed tāquam irrefragabili argumento, ethnicorum poetarum carminibus confirmat. Missæ venerabile sacramentum neq; defunctis neque viuis alijs, quàm soli celebranti suffragari scribit, Ieiuniorum, & orationum institutionem & consuetudinem ab Ecclesia obseruatam inuertit & corrumpit. De purgatorio, & animarum, quę in eo expiatur, statu, de quę diuini sacrificij & veniarum suffragijs, quę à nobis fideles defuncti expectant, cum Vualdenibus & Vuigleffitis contra ecclesiam sentit. De Ecclesia vero ipsa militante cum Pelagianis & Hussitis. At sanctorū patrum autoritates & scripta ab ecclesia recepta, pro nihilo habet, est vbi etiam sæpe deridet, debitum quę illis cultum, & deuotionem deterit & diminuit. Obedientiam & regimen omne prorsus tollit, vnde populū ad defectionem & rebellionem à suis tam spiritalibus, quàm temporalibus dominis faciendam ad rapinas, cædes, incendia, cum magno & manifesto Christianæ reipublicæ discrimine prouocentur. Quinimo cum vitam quandam solutā licentiosam, atque ab omni lege explicitam, et vere ferinam inducere conetur, ita exlex homo leges ipsas omnes damnat & contemnit, vt Decreta sanctorum patrum, & sacros canones pub-

publico igni comburere non formidauerit, facturus peiora Ciuili iure, si non magis sæculi gladium, quàm Pontificis excommunicationes & censuras metuisset. Iam verò sacrosanctis concilijs palam contradicere, & pro suo arbitratu detrahare non erubescit. E quibus potissimum Constantiense illud, quod cum perpetua inclytæ Germanicæ nationis gloria pacem & tranquillitatem dissideti ecclesię dedit, ita vbique mordet, & impuro, sceleratoq; ore lacerat, vt in magnum vniuersalis ecclesię dedecus, & offendiculum, sed Germanicæ præsertim nationis opprobrium & ignominiam, Conciliū ipsum nunc pessime omnium errasse scribat, nunc synagogam Sathanæ, quique in eo conuenerant, & Ioannem Hussitam hęc sarcham comburi iusserant, Sigismūdum vtique felicē recordationis imperatorem, & sacri imperij principes, Antichristum & suos Apostolos, homicidas quę & Phariseos vocet. Quicquid damnata in eodem concilio omnia Ioannis Hussitę errata, Euangelica & Christiana esse, & se recipere probaturum quę profiteatur. Approbatos vero eiusdem Hussitæ articulos nequaquam admittit. In tantam quę prorupit mentis vefaniā, vt si semel Ioannes Hussita fuerit hæreticus, se plus decies hæreticum Martinus gloriatur, homo vsque adeo nouarū rerum, ac potius perditionis humanę cupidus, vt nihil fere scripserit, vel saltem suo nomine di-

diuulgari, cui non aliqua peccatis, aliquis lacta-
 lis inficit aculeus, præter illos libros, ne nominari
 dos quidem, ob execrandam eorum materiam
 ipsius tamen titulo æditos, & ab eo cum reli-
 quis vt suos agnitos, quorum singula verba,
 singula venena merito quis dicat. Et ne om-
 nia, quæ innumerabilia sunt, Lutheri errata sin-
 gulatim percenseantur, tanquam si hic vnus
 non homo sed diabolus ipse, sub hominis spe-
 cie ad perniciem humani generis adsumpta
 monachi cuculla, quam plurimorum hæretico-
 rû damnatissimas hæreses, iam diu sepultas in
 vnam sentinam congesterit, & aliquas etiam
 nouissime de suo excogitauerit, sub simulata
 prædicatione fidei, quam ad prætexendos suos
 dolos, tam sæpe, tantoque opere obijcit, Fi-
 dem uerã prorsus destruit: sub libertatis, quam
 promittit, specie, diaboli iugum & seruitutem
 inducit. Et sub Euangelicæ professionis nomi-
 ne, omnem Euangelicam pacem & charitatẽ,
 omnemque rerum ordinem, & pulcherrimam
 denique totius ecclesiæ faciem inuertere, labefa-
 ctare, & penitus pessundare molitur. Quibus o-
 mnibus per Nos, & cõsilia nostra nationũ om-
 niũ nobis subditarum sæpius, & diligenter at-
 tentis et consideratis, & præsertim in hac parte
 ab eodem Beatissimo patre requisiti, absque infi-
 gni macula nostra, atque orthodoxæ religio-
 nis iniuria et detrimento, rem tanti ponderis
 negligere nequaquam potuimus, ut etiam non
 debui-

debuimus, neque voluimus. Sed potius præde-
 cessorum nostrorum Rom. Imperatorum ue-
 stigijs insistentes, eorumque pro libertate Catho-
 licæ & Apostolicę ecclesię perpetuo laudabilia
 facta, ac pias et sanctas super puniendis & exter-
 minandis hæreticis constitutiones obseruantes,
 cõuocatis sæpius ad præsentiam nostram propter
 hoc præcipue Electoribus, nec nõ vniuersis Sa-
 cri Romani imperij Ordinibus, & Statibus in
 hoc Vuormatiensi conuentu congregatis, de
 eorum omnium & singulorum vnanimi consi-
 lio, matura deliberatione & consensu, in hanc
 tandem deuenimus sententiam & conclusionẽ:
 Vt quamuis hominem ita à summo Pontifice,
 & sede Apostolica condẽnatum, & in sua ob-
 stinata peruersitate obduratum, atque ab vsu Ca-
 tholicæ ecclesiæ alienum, & notorium hæreti-
 cum audire, omni iure exceptum esset, tamẽ ad
 tollendam omnem cauillandi ansam, idque quia
 nonnulli plerisque libros Martino adscriptos
 ipse esse apertissime insciebantur. Complu-
 res audiendum prius à nobis hominem, quam
 in eum ad executionem Pontificij decreti vlti-
 rius procederemus, asseuerabant, Martinum se-
 pe dictum, missõ ad ipsum dedita opera vno
 è Caduceatoribus seu præconibus & Heraldis
 nostris, sub libero huc veniendi, & hincrede-
 dendi saluo conductu accersiri iuberemus.
 Quod et factum fuit, non vt nos de hoc nego-
 tio iudicaremus aut cognosceremus, quum
 id

id dubio procul ad Romanum Pontificem & Sedem Apostolicam pertineat. Neque ut res sacrosanctæ fidei nostræ nunc tandem post tot sæcula per nouas altercationes cum magno fidelium scādalo, & perturbatione, ac infidelium derisione in cōtrouersiam reuocari pateremur. Sed ut cum vulgi & plurimorum ita petentium satisfactione, hominis animum percontantes eum bonis monitionibus, & suasionibus ad rectam sententiam (si fieri posset) reduceremus. Itaque Lutherum in nostra & sacri imperij Electorum, Principum, Prælatorum, & Statuum præsentia constitutum iuxta formam imperialis mandati super hac re nuper interrogari iussimus. Primum nunquid ipse multos libros sibi ob oculos adductos, & titulatim nominatos, & alios item, qui sub suo nomine circumferuntur composuisset. Deinde, an ea, quæ in ipsis libris cōtra sacra Concilia, decreta patrum, ritus & consuetudines à nostris maioribus, ad hunc usque præsentem diem obseruatas scripserit, reuocare vellet, & ad unitatem & vniversalis ecclesiæ redire, adhibitis ad hoc nostro & imperij nomine admonitionibus, & adhortationibus, quæ obstinatissimum hominem etiam lapide duriorum emollire & conuertere potuissent. Qui sane statim libros ipsos antedictos, ut suos agnouit, & confessus est, & nunquam se id negaturum protestatus. Imo & adhuc alios se composuisse dixit, quorum copia

quum

quum nobis non fuisset facta, idcirco in medium non fuerant adlati. Quantum vero ad reuocationem attinet, terminum sibi ad respondendum dari petiit, qui quamuis merito negare potuisset, tum quia nouitates, & errores in fide, nulla sunt delatione tractandi, sed statim penitus rescandendi, tum quia ex mandato nostro sibi legitime insinuato, nec non etiã literis, quas ad eum dederamus, optime admonitus, quam ob causam vocaretur, non nisi statim respondere paratus ad tantum Imperialis conuentus conuocatum venire debuisset, tamen ex nostra clementia & benignitate vnus adhuc diei terminum ad respondendum ei dedimus, quo elapso rursus coram nobis & prædictis ordinibus, Imperij comparens, & similibus adhortationibus sæpius, ut ad cor rediret, efflagitatus, pollicentibus etiã nobis, si respiceret, erroresque suos agnosceret, & quæ in libris eius dānata & mala essent, reuocaret, facile nos impetraturos, ut à Beatitudine Pontificis in gratiam benigne reciperetur, & adhibito fideli, æquo & diligenti examine, ex ipsius libris, quæ mala scripserat, secernerentur, quæ vero bona, auctoritate Apostolica approbarentur, se ne verbum quidem in suis libris mutaturum, imprudentibus simul & impudentibus verbis, orisque, & corporis gestu, quoduis potius, quam religiosum aut sanum hominem præ se ferentem apertissime negauit. Quinimo in nostram & Sacri Imperij

L

faciem

faciem Summorum Decreta Pontificum, & concilia ipsa sacrosancta errasse sapius, & sibi ipsis contradixisse, & tandem nullius apud se momenti fore asseueravit, seque nihil ex his, quæ scripserat, reuocaturum, nisi euidenti sibi ratione, & sacræ scripturæ autoritatibus ad suæ conscientiæ animiq; satisfactionē & assensum fuerit conuictus. Illud subinde repetens, & inculcans (quo fraudum virus iam multis detegi coeptum occultaret) conscientia sibi illæsa & integra, neque velle se, nec posse verbum Dei immutare. Mala mēs, malus animus. Quasi vero Nos id ab eo peteremus, vt verbū Dei immutaret ac non potius, vt iuxta verum Dei verbum ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, à qua tam impie, quàm turpiter defecerat, rediret. Cuius autoritatem quum tantam voluerit esse Dominus, idemq; deus noster Iesus Christus, vt qui Ecclesiam non audierit, tanquam ethnicus & publicanus sit habendus: idcirco non immerito vel eam solam omnibus inuentionibus & vafrauentis hæreticorū longe anteferendam nemo nunquam nisi perditissimus & vere hæreticus & Lutherus iudicauit, qui vt tandem egregia sua hic astra, condigno sine clauderet, & quod pessime incœperat, peius terminaret, quid animi habeat, & quàm fidelium clade exultet, vel in nostro & in sacri Imperij conspectu dissimulare non potuit. Nā detorta (vt hæreticis mos est) à vero sensu ad
suam

suam impietatem Euangelica illa sententia: Non veni mittere pacem, sed gladium. Omnium sibi, dixit, iucundissimam istam in rebus faciem, videre ob verbum Dei studia & dissensiones fieri. Id est (quod vtinam ne experientia videremus) ob dissidentes ab ecclesiæ ritu Lutheri opiniones, quas verbi dei falso titulo prætexit, vere studia contraria, & dissensiones, & dissidia, & schismata, & bella, & caedes, & rapinas inter Christianos concitari. Tali igitur & tam subdola atque hæreticis omnibus peculiari responsione Nobis & sacro Imperio à Luthero data, & si decreueramus ipso statim remisso adulteriora progredi (id quod ex sententia nostra manu nostra scripta, & postera die publicata nemini nō constare potest). Tamen ad preces omnium Imp. ordinum inclinati adhuc ipsi triduum ad respiscendum concessimus. Quo tempore duo Electores, duo Episcopi, duo principes sæculares, duoq; ciuitatum nomine vniuersos ordines & status Sacri Romani Imperij representantes, & ad hoc communi omnium iussu & nomine deputati, vocato ad se Martino prædicto nullum non admonendi & adhortandi eum, vt tandem respisceret, & nisi id faceret, quæ ipsum à nobis & Sacro Imperio, Legumq; constitutionibus pœnæ manerent, declarandi officium frustra insumperunt. Vnus etiam eiusdem Sacri Imperij Elector adhibitis secū duobus doctoribus,

pietate & scientia præclaris, non solum adhortationibus, sed etiam multorum errorum evidentibus redargutionibus, ad ipsius usque obmutescentiam factis, mox seorsim ipsum prudenter & humane commonefecit, ut ad Summi Pontificis, & Sedis Apostolicæ, Nestrumq; & sacri Imperij statum, & cæterarū fidelium nationum sanam sententiam, iuxta continuatum tot sæculis Ecclesiæ ritum, potius quàm ad suā vnus opinionem respiceret, à qua si recedens in ordinem redire vellet, id se primum nonnullorum sanctorum patrum, qui & ipsi aliquando errauerūt, laudabili exemplo, deinde saluis anima, corpore, & honore facturum cognosceret. Ad quæ Martinus antedictus & si varia pleraque, & diuersa, cumque ijs quæ scriferat, pugnantia, nihilo tamen meliora, aut saniora priuatim respōdit, quàm publice coram nobis & sacro Imperio fecerat. Atque adeo se non omnes modo supra memoratos, sed & Concilium ipsum generale (si quod fieret) suspectum habere protestatus est. Et (ut certissimo, & omni exceptione maiori testimonio nobis constat) pollutissimo & sceleratissimo ore profari non est veritus. Res Euangelij & Catholicæ fidei, nunquam fuisse in Concilijs generalibus bene tractatas. Vnde nō iniuria plurimum nobis mirari subiret, cur nam à Summi Pontificis sententia ad generale Concilium nūper prouocarit, quum tam impie de Concilijs

ipsum

ipsis loquatur & scribat. Nisi manifeste sciremus, ut nihil est hæreticis æque formidabile, atque œcumenicum concilium, ita nihil illis ipsidem magis proprium esse, quàm ut dictis factisq; & scriptis secum ipsi dissideant. Quod si vsquam alibi, præcipue in Lutheri libris (diuina prouidentia sic operante, quo ipsius vana edicta per se riant) passim legere & videre est.

His omnibus & singulis sic omnino, ut præmittitur, se habentibus, quum prædictus Martinus tam peruerse & obstinate in suis adeo manifeste hæreticis opinionibus persisteret, ut ab omnibus ijs, qui sapiunt, partim demens, partim etiam malo aliquo obsessus spiritu iudicaretur. Nos iuxta tenorem salui conductus, ipsum statim à cōspectu nostro missum fecimus, datoq; ei in comitatu vno ex Heraldis nostris, & præscripto termino à die vigesima quinta mensis Aprilis, qua ex Vuormatia discessit ad viginti deinde proxime futuros dies, quibus peractis vna saluus conductus peractus & extinctus censeretur. Nunc tandē ad reliquas opportunas medelas huic pestilentissimo morbo necessarias, in hunc qui sequitur modum procedere decreuimus.

Primum omnium ad honorem dei omnipotentis Romaniq; Pontificis & sanctæ Sedis Apostolicæ debitam reuerentiam, pro imperialis dignitatis officio ac debito, nec non zelo & studio, quonostrorum maiorū more, & inge-

nita etiam Nobis vi ad defensionem Catholi-
cæ Fidei, sanctæque Romanæ & vniuersalis
Ecclesię honorem, tutelam & protectionem os-
mnes nostras vires & facultates, Imperium, Re-
gna, Dominia, amicos, vitam denique & ani-
mam ipsam nostram exponere sumus parati.
Ex Imperiali & Regia autoritate, nec non cō-
silio & assensu Electorū & omnium sacri Ro-
mani Imperij Principum, Ordinum & Sta-
tuum in hac celeberrima & frequentissima Im-
periali Dięta Vuormatię congregatorum.

Ad perpetuam rei memoriam exequendo san-
ctissimi nostri Papę veri in hac parte iudicis
sententiam, decretum, & condemnationem in
litteris Apostolicis (vt supradictū est) ad Nos
directis contentam, Martinum Lutherum, vt
membrū ab Ecclesia Dei abalienatum, vt ob-
stinatum schismaticum, & notorium hæreti-
cum à nobis haberi declaramus, & vt talem à
vobis omnibus & singulis habendum decer-
nimus, & edicimus, Mandantes de eorundem
statuum consilio & consensu, sub criminis læ-
sæ Maiestatis, Nostręque & Sacri Imperij gra-
uissimę indignationis, ac etiā amissionis Feu-
dorum, Dominiourum, & honorum omnium;
Gratiarum quoque, & omnium Priuilegiorū
à Nobis & Sacro Imperio dependentium, que
obtinuistis hætenus, aut præcessores vestri quo-
modolibet obtinuerunt, nec non proscriptionis,
ac Banni, & interdicti Imperialis pœnis.

Ne

Ne quis vestrū præfatum Martinum Lutherū
receptare, defendere, suscitare, fouere dicto, fa-
cto, aut scripto præsumat. Quinimo post ela-
psum supradictū xx. dierum terminum, cōtra
eū, vbicumq; deprehēsus fuerit, & in manu, aut
facultate vestra erit, iuxta formam Imperialis
Banni procedatis, vel saltem captum tam diu
custodiatis, donec Nos à vobis de hac re cer-
tiores facti, de legitima in eum prosecutione fa-
cienda vobis significemus, & vos tam sancti
operis & laboris debita præmia, & mercedem
etiam vberem cum impensis ob hanc causam
factis reportetis.

Et nihilo minus eiusdem Martini compli-
ces, adhærentes, receptatores, & quomodoli-
bet fautores, & sectatores (nisi se iniquitatis se-
mitam deseruisse, & autoritate Apostolica abs-
solutionis remedium confectos esse fidem cō-
dignam fecerint,) nec non eorum omnia & sin-
gula bona, mobilia, & immobilia, iuxta sacras
Constitutiones ac interdicti & Banni Imperia-
lis, legem et ordinē libere & absq; vlla contra-
dictiōe persequamini, illosq; & illa capiatis, et
in vltus vestros opt. & pleno iure conuertatis.

Mandamus insuper vobis omnibus & singu-
lis præfatis, sub eisdem prænominatis pœnis.
Ne quis Martini Lutheri scripta à Summo
Pontifice Auctoritate sua Apostolica, (vt præ-
mittitur) damnata, aut alia quæcumq; tam La-
tino, q̄ Alemanico, seu alio quouis idiomate

L 4

ab

ab eo hactenus composita, vel in posterum cōponenda, utpote mala, suspecta, & à notorio & peruicacissimo Hæretico prouenientia emēre, vendere, tenere, legere, describere, imprimere, aut describi, vel imprimi facere, asserere, sustentare, prædicare, defendere præsumat. Non obstante quod in illis etiā aliqua bona ad fallendas simplicium mentes immixta essent. In quo præter iustam Sedis Apostolicæ sententiā etiam laudatissimam veterum Patrum institutionem & consuetudinem omnino exequendam duximus. Qui Arrianorum, Priscillianistarum, Nestorianorum, Eutychianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis contenta omnia tam bona, quā mala promiscue exusserunt, & adnihilarūt; neque id immerito. Nam si optimi quique cibi vnus tantum guttæ veneni, quo humanum corpus læderetur, infusione suspecti penitus sunt abijciendi, quanto magis ea scripta, quibus tanta & tam noxia animabus venena passim inserta sunt, non solum nobis cauenda sunt, sed etiā ne alijs noceant, prorsus destruenda, & corrumpeuda, atq; ab omni hominum memoria veniunt obseruanda. Accedit ad id, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea à sanctis patribus, quos ecclesia recepit & approbavit, sæpe dictum, & sæpius repetitum, absque vllius periculi, aut mali suspitione legi & haberi potest.

Ea propter sub eisdem pœnis omnibus, & singu-

singulis supradictis. Vos omnes & quilibet vestrum tam principis, quàm alijs, ad quos iustitiam quomodolibet pertinet ministrare, & alijs, quicunque in vniuerso Imperio Regnis et Dominijs nostris constituti, huiuscemodi pestiferos Martini libros, tam Alemanicos, quàm Latinos, impressos & imprimendos, aut etiam manu scriptos, vbicunque reperiantur, utpote magnæ seditionis, scismatis, hæresios in Ecclesia Dei fomites diripiendos, & publico igni cōsumendos penitusq; abolendos cum effectu curretis, Apostolicisq; nuncijs, seu eorum cōmissarijs, si operam vestrā ad hanc rem requisierint, fideliter & diligēter adsitatis. Et nihilominus in eorū absentia, per vos ipsos hæc sic fieri nostro nomine & iussu omnino & reipsa faciatis. In quo, omnibus fidelibus dilectis subditis nostris, ut nobis, ac vobismetipsis assistant & pareant tenore presentium sub eisdem pœnis iniungimus & mandamus.

Verum quia maxime cauēdum est, ne Martini, aut ex illis excerpta mala, suppressio, aut etiam mutato autoris nomine publicentur. Quia etiam non sine magna animi nostri offensa, multos quotidie videmus & audimus cum alibi, tum maxime in Germania componi, & imprimi libros plurimis malis traditionibus & exēplis refertos: & ne non omni astu & dolo humanæ naturæ hostis Christianis laqueos tēdar, multas passim diuulgari picturas & ima-

gines non in opprobrium modo priuatarum personarum, sed & ipsius Summi Pontificis, et sedis Apostolicæ contumeliam excogitatas. Ex quibus omnibus libris & picturis, Christi fideles in maximos tam in fide, quam in vita, & moribus prolabantur errores, & non solum priuata odia, scandala, & similitates (prout experientia docet) multis in locis exorta fuerunt, verum etiam seditiones, tumultus, rebelliones, scismata, in regnis, prouincijs, & populis, atque vniuersa Dei ecclesia (nisi prouideatur) iam iam excitanda formidantur. Idcirco ad hanc perniciosissimam pestem extinguendam ex supradictorum electorum & statuum concordia animo & sententia omnibus & singulis supradictis, tam imperiali, quam hæreditario iure nobis subditis, sub iam sæpe dictis omnibus poenis præcipimus & mandamus. Ne quis huiusmodi famosos & pestilentes libros, seu quascunque alias schedas, scripturas, imagines, picturas, contra orthodoxam fidem bonos mores, & id quod sancta Romana ecclesia hætenus obseruauit, atque etiam inuectiuas, criminationes & ignominias contra Summum Pontificem, Sedem Apostolicam, Prælatos, principes, vniuersitates studiorum, & eorum facultates honestasque personas componere, scribere, imprimere, depingere, vendere, emere, tenere, habere, aut imprimi, describi, depingi, vel vendi facere, quauis arte aut dolo au-

deat

deat, aut attentet. Quinimo sub hæisdem poenis iubemus omnibus, & singulis supradictis, & præsertim hæis, qui iustitiæ ministerio præsunt, vt eiusmodi libros quoscunque, antehac impressos, vel post hac imprimendos, nec non etiam manu scriptos, cuiuscunque sint autoris, aut vbicunque locorum per sacrum Imperium, atque etiam nostra hæreditaria regna, & dominia inueniantur, similiter etiam picturas huiusmodi & imagines nostro iussu & nomine occupent, diripiant, & publico igni comburant. Et nihilominus huiusmodi detestabilium librorum, codicum, schedarum, scripturarum, & picturarum autores & inuentores, ac etiam post præsentis mandati publicationem, impressores, emptores, & venditores, qui contra iussa facere præsumperint (si modo id legitime constiterit) nec non eorum iura, & bona omnia & singula capiant, apprehendant, & detineant, ac iure bono, quicquid sibi libitum fuerit de illis disponant, ita quod de hoc nulli hominum tam in iudicio, quam extra, respondere sint obligati. Atque vt omnis eiusmodi & aliorum errorum occasio tollatur, & ne alia scribentium venena longe lateque diffundantur, sed præclarum imprimendi libros artificium in bonos tantum & laudabiles vsus exerceatur, ex certa nostra scientia, animoque deliberato, ac Imperiali Regiaque auctoritate, de maturo supradictorum electorum,

&

& aliorum sacri Romani Imperij statuum consilio, deliberatione, & vnanimi consensu volumus, & sub Banni, & interdicti Imperialis, ac alijs antedictis poenis præcipimus & iubemus, tenore præsentis edicti, quod vim inuolabilis legis habere decernimus. Ne quis de cetero chalcographus, & librorum impressor aut alius cuiuis vbilibet per sacrum imperium, atque nostra prædicta regna & dominia constitutus, libros vllos, seu aliam quamcunque scripturam, in quibus de sacris literis, aut fide catholica aliquid vel minimum tractatur, nõ habito prius consensu, & voluntate ordinarij loci, aut eius ad hoc substituti & deputati, cū auctoritate etiam facultatis Theologicæ, alicuius propinquæ vniuersitatis pro prima videlicet impressione. Alios vero cuiuscunque rei & facultatis libros, schedas, & picturas de consensu saltem ordinarij, aut eius ad hoc substituti, vlllo pacto imprimere vel vendere, aut imprimi vel vendi facere directe vel indirecte quoquo modo præsumat, aut attentet. Quod si quis cuiuscunque sit dignitatis, gradus, aut conditionis, hanc nostram mentem, decretum, statutum, legem, & ordinationem in omnibus & singulis supradictis, tam Lutheranam, quàm impressoriam materiam concernentibus inuolabiliter obseruandam vlllo pacto, aut quouis quæsitio colore vel ingenio contra facere, aut venire ausu temerario præsumperit, præterquã quod illud

illud irritum decernimus & inane, etiam in læsæ maiestatis crimen, ac nostram & sacram imperij grauissimam indignationem, proscriptio nisque & Banni, ac interdicti imperialis, nec non alias sæpe dictas poenas se ipso facto incurrisse cognoscat.

Harum testimonio literarum Sigilli nostri munimine roboratarum. Datum in ciuitate nostra imperiali Vuormatia, Die octaua mensis Maij. Anno Domini Millesimo, quingentesimo, vicesimo primo. Regnorum nostrorum, Romani secundo; Cæterorum vero omnium Sexto.

OBITVS CARDINALIS CROY,
*ex Guilielmi Cœuerij, Bellum inter
 Cæsarem ex Gallos ortum.*

DVrante conuentu Vuormatiensi duæ admisit Aulæ suæ præcipua ornamenta Carolus Imperator, Guilielmum Croium Archiepiscopum Toletanum, & Cardinalem, qui ex Louanio Carolum Cæsarem electum, in Germaniam sequutus, iuuenis Vuormatiæ decessit, mense Ianuario, ætatis anno xxiiij. Louanij in templo Diui Petri è regione macelli fenestra vitrea huius est opus. In eadem vrbe Vuormatiensi Guilielmus Cœuerius, Toletani patruus, vir consilio magnus, ægrotare quum cœpisset mense Maio anni eiusdem, non multo post naturæ concessit. Cui viro si longior vita contigisset, aut nunquam susceptum fuisset

set (erat enim pacis amantissimus) aut iam confectum esset bellum, quod exarsit postea inter duos potētissimos Christiani principes, Carolus Cæsarem, & Galliarum regem Franciscum. Cuius initio belli nostrates subito accessu occupatis Gallorum aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Maceriam urbem armis vindicandam profecti, locum capere non potuerunt, quem natura munitissimum Gallia infederant præsidia. Quidam putant hoc consilio à nostris obsessam fuisse Maceriam, ne Gallus Mediolanum properaret, quod cum Cæsar Carolus maximis viribus obsidebat.

MORS LEONIS PAPÆ DECIMI.
mi. Electio Hadriani Sexti, & eiusdem obitus.

ANno insequenti, mense Decembri Leonis huius nominis decimus Pontifex maximus Romæ moritur. In cuius demortui locum, Anno Christianæ redemptionis millesimo, quingentesimo, vigesimo secundo, mense Ianuario, cœli providentia orbi Pontificem dedit Hadrianum Florentium Traiectum, à Traiecto insigni Hollandiæ oppido, Cardinalem Sanctorum Ioannis & Pauli, eximia sacrarum literarum doctrina, atque omni virtutum genere ornatissimum virum, quem adhuc in minoribus agentem Cæsar Maximilianus Caro-

li-

li nepotis pueritiæ formatorem ex Louanio ascuerat. Habuit orbis noster hunc primum Pontificem Romanum à Petro. Estque vocatus Hadrianus sextus, nomine seruato, quod olim in baptismo acceperat. Quum Romæ eligeretur magno Cardinalium consensu, agebat istum in Hispaniis, regnum Caroli Cæsaris gubernator: aberat enim Carolus ob negotia imperij. Post octiduum de menses Romam veniens, maximo totius urbis gaudio pridie Calend. Septemb. coronatur. Sub cuius appulsum ingens exorta pestilentia, duravit ac sequē hyemem vnam. Rhodis quoque à Turcis capta. Cuius oppugnandę, hostibus occasionem præbuisse existimo, has intestinas Christianorum principum discordias. In hoc etiam viro nominis illud verum ostensum est. Omnia in humanis quo meliora, eo minus diuturna esse. Nam vt optimus eius Pontificatus futurus, ita breuissime effluxit. Moritur enim altero suę administrationis ineunte anno. Extincti corpus illarum templo Petri Apostoli sepelitur, medium inter duos Pontifices appellatione Pios, Secundum, qui Eneas Sylvius antea dictus. & Tertium, quem Alexandro suffectum, viginti sex dies, non amplius Pontificem nostra vidit pueritia. Hadrianus domum suam Louanij magnifice extruam, in usum veritatis sanctis literis studentium, quod in alimoniam relictis etiam prouentibus annuis.

Nunc

Nunc ad bellum recurro, quod alio dixi loco exortum inter potentissimos principes.

MEMORABILIS OBSI

DIO TICINI SIVE PAPIÆ, QVÆ

Anno post Christi ortum M. D. XXIII. sub Calen.

Octob. à Francisco Christianissimo Galliarum

rege aduersus Carolum Cæsarem

mechoata, exijt in Calend. fere

Martii anni insequentis.

DVERSVS Carolum Quintum, Hispaniarum regē, & iam electum Romanum, terra marique præpotentem principem, spiritus erigere est ausus rex Galliarum Franciscus eius nominis primus, vel quia prælatum sibi in imperio Carolum ægre ferret: miserat enim & ipse non vnam legationem ad Electores sacri imperij, vel quia illustrandi nominis occasionem quæreret. Siquidem persuasum est, nescio quo modo Christianis regibus haud fieri posse, vt alia via quàm bellis inter se gerendis imo fortasse verius dixerim, exercendis atrocinijs, imortalitatem parent. Itaque belli huius initio Gallus quædã loca nostratibus, nostrates Gallo ademerunt. Vtrinque à belli imperatoribus rescuratæ haud segniter. Quid casu, quid industria

dustria parari possit, hinc atque illinc prospectum est. Tandem & Mediolanum Gallo admittit Carolus. Eratque supra millesimum, quingentesimum, vigesimus quartus à Christi natali die annus, quum Septembri mense exercitus Cæsarij Massiliam obsiderent urbem insignē & antiquam transalpinæ Galliæ. Duces exercitus erāt Carolus Borboniæ princeps, qui nuper ob causas multo iustissimas, à Gallo ad Cæsarem defecerat, & marchio Piscariæ vulgo sic nominatus, ambo viri ad omnia vel excogitanda, vel explicanda consilia prudentissimī. Gallorum rex Franciscus per idem tempus ex diuersis Europæ locis acri delectu vndique habito, magnos contraxerat exercitus ad solvendam Massiliæ obsidionem. Huc iri, huc prope rari, noctes diesque cum audissent Cæsareæ duces militiæ relicta Massilia, copias alio suas abduxerūt. Erat enim viribus longe superior Gallus. Cui cum renunciatum esset totam ferme insubriam pestifero morbo vastatam, grafari, sæuireque indies hoc malum inclementius, cum tam instructo exercitu Italiam petere constituit. Cuius bonam magnamque partem se sperabat facile & paucis quidem diebus in suam potestatem redacturum. Is mira igitur & incredibili celeritate superatis alpibus, ineunte Octobri agrum Mediolanensem attigit. Interea pari studio est eo properatum à Cæsareanis ducibus. Hi Papiam aut (vt veteri dicam

nomine) Ticinum, illius duces cum equitibus aliquot Mediolanum ingressi sunt, regi & copijs eius hospitia petaturi. Hæc agitanes, subito oppressit Ferdinandus Archonus qui præfectus erat castrorum Cæsaris. Intra mœnia occisi aliquot, cæteri qua poterant fuga dilapli. Haud multo post Neapolitans vicerex cum suis & ipse copijs eo properauit. Cuius aduentu principis dictu marum, q̄ tota exaltauerit ciuitas. Ducibus in animo erat, huc vniuersum traducere exercitum, urbemque defendere, si quid Gallus moliri vellet. Sed dum neq; muro aut vallo satis munitam, neque in turribus & propugnaculis quicquam bellicarum vidissent machinarum, relicta ea, Laudem Pompei venerunt. Deinde Papiam (sic enim nunc libet notiore vulgo appellare vocabulo) dux concessit Cæsarius Antonius cognomento Leyua, vir imprimis strenuus. Quanquam ætate quæ præcellerat, ingentem ciuiti vim absumpserat morbus pestifer. Antonius tamen oppidum hoc defensurum se facile sperabat aduersus gentem Gallicam. Sub Calend. itaq; Octob. hostium exploratoribus in Papiensi agro conspectis, dux ipse vna cum præfecto castrorum Cæsaris mœnia obequitans muniri loca omnia, ferrea & ænea tormenta, lapidesq; tormentarios subuectari, aggerem intus substrui. Denique nihil non eorum parari iubet, quod ad arcendum hostem pertinere existimaret. Dum hæc Papiæ agun-

agitur, à ciuibus & milite qui intus erat Gallorum rex cum suis proceribus, ad Carthulianorum haud lōge ab oppido distitum cœnobium venit quinto Calend. Nouemb. Eodem tempore & ab huius exercitibus obsideri atq; oppugnari cœpta est Papia. Hic Cæsareani vna atq; altera impressione sustentata, Gallos aliquam multos trucidant, alios in fugam agunt. Postridie vniuerso Ticini occupato suburbio, Galli molēdina (sic enim vulgus nominat, quibus ad visum quotidianum paratur farina ciuitari) partim ferro subuersa in flumen præcipitant, partim ignibus dedunt. Ita futurum sperantes, vt his sublaris, propediem panis laboraret inopia ciuitas. Verum huic malo statim occursum ac inuentum est remedium, factis intra mœnia ligneis huiusmodi molis, quas equi pariter achomines in gyrum agerent. Hic passim in Sacellis, in scholis legum ciuiliū (est enim hæc vrbs gymnasium quoque insignis) farinam parari vidisses. Turricula erat in ripa Ticini haud longe à mœnibus. Vnde Hispanorum armata manus facile Gallum prohibebat, ne ad vrbs murum accederet. Hic certatim aliquandiu cum esset, neque rebus indies pessum euntibus amplius ferre vim hostium possent, Hispani corporum pacti incolumitatem se dedunt. Victor Gallus contra fidem datam omnes qui eum paulo ante locum tutati fuerant, suspensio necauit. Quam rē, vt par erat,

Iniquissimo tulit animo dux Cæsarius. Tur-
rum Papiensibus ademptam Gallorū aliquot
pedites conscendunt, omni telorum generedi-
uexantes Germanum, qui ea parte ad tuenda
æcœnia dispositus erat, iussu ducis Antonij tan-
dem eo aduecta machina, quæ huic finem in-
commodo maloquæ fecerit. E nuro enim fer-
reis iniectis globis non sine Gallorum strage
corruit turricula. Octauo Idus Nouembris de
communi sententia ad oppugnandam urbem
totus ferme exercitus rapitur, magnoquæ belli
carum rerum apparatu instructus, ad ipsas quo-
que fossas adinouetur. Qui intus erant vasa li-
gnea, terram, alia multa conportare, aggeres
erigere, nihil hosti opportunum relinquere, ni-
hil sibi quod idoneum ad depellendum esset
neglectum permittit. Hoc statu rerum Hip-
politia Malaspina singularis animi mulier, nunc
plures Germanos, Hispanosquæ, nunc singulos
coram benigne appellasse, fortes confirmasse,
timidos erexisse, alios alia ratione cohortata,
& vt bonum haberent animum iussisse tradit-
ur. Biduo post disiectis primū haud vno lo-
co muris bombardarum ictibus, acerrime pu-
gnatum est, dum neutri cedere loco volunt.
Tandem strage multa superati Galli, alij inter-
ficiuntur, alij in fossas præcipites dantur. Hoc
nondum peracto prælio, Galli alia urbis par-
te ciues multa vi oppugnant. Sed maiore ali-
quanto se defenditantes resistunt. Interea An-
tonius

tonius Leyua Cæsareanorum dux exercituum
suos admonere, Pulchrius esse nihil, quam pro
gloria certare. Meminisse eos debere cum ho-
stibus rem geri, quos sæpe alias vicissent ipsi.
His vel paucis accensi milites, ferocius multo
ad pugnam processere, victoriam sibi certam
promittentes. Fusus tandem sub vesperam Gal-
lus, multi cæsi, multi in fossas præcipitati, & la-
pidibus obruti, quorum casu consternati, alij
deserta oppugnatione trepidi se in castra reci-
piunt. De hac victoria Antonius statim datis
ad vice regem Neapolitanum literis, fatigatū
militem passus est conuicijs ac lusibus se refice-
re & quietem capere. Interim ipse haud dece-
re existimans principem virum, cui exercitus
commissi sunt, in cuius cura pendent rerū tan-
ta momenta solidam dormire noctem. Qui fra-
cti erant aggeres instaurandos, trabes, grandia
saxa in munitiones deferenda curat. Urbemquæ
obequitans, nihil vsquam neglectum patitur.
Urbi tota supplicationibus decretis immorta-
li Deo sunt actæ pro victoria gratiæ. Per eos-
dem dies apprehendit equitem quendam An-
tonius, qui Gallorum regi significasse diceba-
tur in vrbe multam esse pulueris tormentarij
inopiam, Vigilaret ipse, haud fieri posse, vt
obsessi resisterent diutius. Hic talis quæstio-
ni subiectus, crimen confessus est, ac publice
exenteratus membratim dissecatur, ad omnem
prodicionis materiam in futurum tollendam.

Sub exitum mensis Nouembris Galli animad-
uertentes qua parte oppidi labitur Ticinus am-
nis (vnde vetus vrbis nomen) sine fossa & val-
lo esse mœnia statuerunt ab alueo veteri, in a-
liam partem, aquas deducere, vt ita facilius ad-
parentia vrbis mœnia peruenirent, Res tenta-
ta, coniectis in alueum trabibus, ramis, & ar-
borum Truncis maximarum. At non successit
impediri .n. haud potuit, ne in consuetum re-
curreret locum Ticinus. Hic dum Gallus in-
cassum per dies aliquot laborat, Cæsaream in-
terea totam eam quæ fluuium spectat, partem
excitato aggere muniunt. Secundum hæc mi-
lites Germani, cateruatim ad ducem concurren-
tes, stipendia sibi debita exigere, vnde se ve-
stiant, vnde ventiri quoque satisfaciant. Dux
Antonius audita militum querela, vt nihil su-
peresset nummorum, animo vehementer an-
xius diuersa secum & cum suis consilia agita-
re cœpit. Decretum est tandem, vt mercatores
pannarij militem vestirent, soluta obsidione à
Cæsareo quæstore pecuniam accepturi. Num-
mos exteri mutuo darent. Verum hinc modica
coacta summa est. Rari enim ciues, rarus e-
rat in vrbe mercator. Bonâ namq; ciuium par-
tem superior absumpserat pestilētia, multi quo-
que iam impendente obsidione, Papiam reli-
querant. A præfectis igitur oppidi magna sa-
lis quantitas, & quod mutuum ab Alexandri-
nis quibusdam negotiatoribus, qui eo vene-
rant

rant accepissent. Venditum publice frumen-
tum, Sed vbi nec his quidem modis tantum cō-
trahi potuit signatæ pecuniæ, vt militi soluere-
tur, nobilis dux Antonius sua argētea vasa o-
mnia conflare & in nūmos conuerti iussit, vn-
de stipendium est militi subministratum. O vi-
rum cantari dignum, hic argenteam supellecti-
lem, vt bellum gereret, vt ciues defenderet, cō-
flauit. Alij vt ciues suos expilent, vt aurea &
argentea vasa comparent, bella gerunt. Cresce-
re cœpit hoc tēpore obsidionis calamitas. Tan-
ta enim laboratum est inopia rerum omnium,
quæ ad victum pertinent, vt equinæ carnes &
asininæ obsessis pro cibo fuerint. Mali huius
datam causam existimo, quod vbi haud multo
ante allatus intra vrbem nuncius fuisset, Caro-
li Cæsaris propediem ventura auxilia, in ma-
gno & publico gaudio exercituū duces, pran-
dijs aliquot nimis opiparis militem adhibue-
rant, vnde penuriam absumptis omnibus na-
sci fuit necesse. Per eosdem dies etiam lignis
ad cibum coquendum deficientibus, miles
pulcherrimas ciuium ædes diruit. Tam durum
est telum necessitas. In his malis iterum lace-
sere obsessum Gallus, Germano excubias a-
genti, asininæ carnis esum exprobrabant.
Quibus commoti per castellum prothomarty-
ris Stephani vicinum ædiculæ, se proripiētes,
Gallorum vnam cohortem fudere. Hic addiit
quidē hominē Minoritā, cui Antonius Leyua

quotannis confessionem facere solitus erat, ad hunc à Francisco Gallorū rege extrusum vt de tradenda sibi in manum Papiā cum eo ageret, futurum vt à rege magnam auri vim, atque annuos acciperet prouentus amplissimos. Primū dux egregius, quiq̄ue fidem muneribus anteferet. Te, inquit, monache cum tua isthac præclara legatione laqueo vitam hodie finire iuberem, nisi cognita mihi esset in te morum probitas, vitæq̄ue sanctimonia. Proinde abi, neque de re huiusmodi post hac me adeas. Regi tuo, qui huc te misit renunciabis Papiam Cæsaris esse, quam si suam esse velit, armis & suorum sanguine nobis adimat oportet. Nihil res misit per hos dies rerum omnium caritas. Iam Philippeo vna emebatur Gallina, eoq̄ue paulatim res inualuit, vt vix iam equinæ & alinæ reperirentur. Quum obsessi pene quotidie in hostium castra excurrerent, eosq̄ue sæpius nihil tale metuentes adorirentur, Gallus ambitum vrbis quantus esset, fossa & vallo cingere festinat. Simul ne Papiensium exploratoribus siquando exissent facilis esset in urbem reditus, neque auxiliares copię ad obsessos ingredi sine pugna valerent. Rumor enim in castra Gallica manauerat septem Germanorum milia aduentare subsidio Cæsareanis, easq̄ue copias ad ciuitatem Laudensem profectas, partim intra muros, partim sub moenia confedisse. Hac item causa rex Galliarum magnis sti-

pen-

pendijs, maioribus pollicitis, ad se accersiuit Ioannem Mediceum bellicosum, acrem, atque in victorijs ennitritum virum. Qui in regia castra cum armata peditum manu peruenit pridie Nonas Decembres. Huius aduentus spem victoriæ magnam Gallorum ducibus, maiores Regi spiritus excirauit, qui sub appulsum candida vexilla quindecim haud longe à ciuitatis muro disposita ostentat, ita futurum ratus, vt nouitate rei & spectaculo insolito perterrefaceret hostium animos. Dehinc eiusdem pedites, admotis ad urbem schalis, eam capere sunt conati. Sed accurrens rempestiue Germanus impetu facto, militem mediceum facile dericit. Iterum stipēdia efflagitare Germani, quibus & strenuis, & in eo rerum statu necessarijs militibus, vt per omnia satisfaceret belli prudentissimus, Imperator Antonius pecuniam quantum posset publice, priuatimq̄; vt corraderet, à canonicis templi maioris mutuam accipit, fascēs, insignia, vel argenteos, vt puto, baculos, qui Ticinensis scholæ rectori ad comitia uel eunti alio præferri consueuerant, etiam mutui nomine acceptos in nummum conflat. A singulis quoq; ciuibus aliqua pecuniæ portio data est. Acceptis hinc stipendijs Germani, quocunque res vocāret, alacriter ire, nusquam imperia detrectare, nulla non in re officij memores esse. Per hos dies multo erat annona carior, & cibariorum inopia maior. Nusquam nunc

M 5 vi-

vidisses in foro venales perdices, turtures, & fasianos. Porcum & cepe in horum successerāt locum. In macello tantū equina & asinina panis furfuraceus per omnia vrbis loca venunda batur. Iam Dominici natalis aderant festi dies, quo tēpore Alphonsus Ferrariæ princeps magnam tormentarij pulueris copiam transmisit ad regem Gallorum Franciscum. Hic puluis vt tuto castris inferrī posset, Ioannes medicus cum satis magna equitum manu ad septuaginta passuum milia contendit obuiam. Aduecto puluere, Gallus exultans minitabatur se colubrini, bombardis, omni armorum genere Papiam breui oppugnaturum. Hic ingens terror ac trepidatio ciuitatem inuaserat. Virgines, matronæ, sacerdotes templa adire ac diuorum opem implorare iussi, pacemque per aras exposcere. In tanto metu valde confirmati sunt militum pariter & ciuium animi, quum insignis dux Antonius in Senatu literas recitasset, quibus à vicerege Neapolitano certiores fierent, cum octo Germanorum milibus, & sexcentis è Burgundia equitibus in Veronensem agrum venisse ducem Borboniæ, ad futurumque eum propediem. Exiit paulo ante hos dies frigus atrocius, vt rursus necesse fuerit ex ciuium ædibus, ligna ac trabes ad ignis vsum reuellere. Nonis Ianuarijs Galli turrim quandam in mœnibus sitam, machinis & tormentis æneis quatere incipiunt, biduo tamen conti-

tinenter quassata, partim concidit. Hosti præter spem hæc res euenit. Constituerant enim si tota corruisset, per ruinas eius in urbem ingressi, id quod factū non difficile fuisset. Nulla enim fossa ad eam erat vrbis partem. Haud multos post dies arcem quandam strenue magis quam feliciter oppugnare adorti magna suorum strage à fossis mœnibusque sunt repulsi. Quanquam nec Germanis, qui arcem defendebant incruenta hæc fuit victoria. Postridie Hispani cum Germanis vallum conscendunt, magneque impetu in tormentorum custodes illati, prælium committunt. Cæsis plerisque, alios in urbem captiuos ducunt. Hic edocti à Gallis & Italis, Gallica signa sequentibus, regem de oppugnanda iterū Papia mutasse sententiam. Constituisse tamen in obsidione cum omnibus copijs totoque apparatu bellico perseuerare. Quod per exploratores quum intra urbem norit copias militares rei frumentariæ, & extrema pene cibariorum inopia laborare. Decreuit hac ratione comeatu intercluso ad deditiōnem illos cogere. Narrant quidam hoc eodem tempore in stabulo quodam Papię inuentos equos, qui quum nihil haberent, quod latrantem possent placare ventrem. Ligna comederint, lapides roserint. Hoc vt parum credibile, adscripturus non eram nisi in eius commentarijs reperissem qui ipsum per totum hoc tēpus Papię fuit, quo obsidebatur. Iam tertium

stipendia petentibus, Germanis decretum est, vt cupidinarij lanij, pharmacopolæ, ceterique ciues, qui opificio manuario quæstum facerēt, aliquam darent æris portione. n. Antonius ipe vt nusquam non esset sui similis, quod gestabat aureum monile cōflauit. Hispani armorum duces quidam opulentiores, mutuum dederunt. Hac pecunia placatus miles, ducibus suis per omnia paruit. Hic taceo crebras Ticiensium in Gallos eruptiones & pugnas, & leuia pleraque inita certamina, quibus nunc cæsi multi, nunc multi etiam capti. Sexto Calen. Februarias dux Borbonius, vir fortis & multis rebus gestis clarus, repente cum valida manu apparuit in agro Laudensi. Hæc res ad Gallum vbi manasset, postridie mane tormenta omnia, quæ vrbs mœnia spectabant, auhendā curauit ad locum, qua venturas putauit hostium copias, ita prohibiturus, ne propius accederent. Militem quoq; in vrbeculas, quas occupauerat hyemantem, ad castra vocauit.

Quæ per totum Februarium mensē & Ticieni, & in hostium castris acta sunt, non tam prætermitto, quàm ad maiorem scribendā referuo diligentiam in eo opere, quod nobis de Brabantiæ principibus elucubratur. Borbonius vero, & vicerex Neapolitanus, vbi iam Gallos adori statuisent, rati quod postea successit, superiores se futuros, cum suis iam propius accesserāt exercitibus. Iamq; dies venerat, qui sextus est

est ante Calend. Martias, quo tempore ex loco castrorū eminentiore Papiensibus, qui plus quatuor iam menses inclusi tenebatur belli data signa. Quod vbi intellexit copiarum Cæsaris in vrbe oblecta præfectus mire exultans; bona enim spes habebat animum eius futuræ victoriæ, conuocatis suis: Nunc animis opus est milites, inquit, vocati nos fortunā sequamur. Macti virtute effore, qua me euntem videtis sequimini ducem. Hæc vbi dixit, relictis qui urbem tuerentur, copias educit, primum omnium tribus locis effraeto arietibus castrorum muro, qui Gallicas acies egregie tuebatur, Cæsariani vallum irrumpunt. Rex vbi hostem intra munitiones esse audiuit, sub auroram (erat enim dies Mathiæ Apostolo sacer, qui est Februarij quartus & vigesimus) iubet vna cum bellicis machinis obuiam ire armatos qui resistent & Cæsareanos prohibeant. Itur, pugna committitur varia, atrox, cruenta. Et iam Galli nostratium bellica instrumenta maiora obtinuerant, Cæsareani pedem retrahebant, quum Alphonfus Marchio Vuastiensis, vir conserendis manibus audacior, in Gallicas penetrauit acies. Cuius aduentu resumptis animis, nostri in hostem (erat hic Heluetius) redeunt. Voces pugnam instaurantium Cæsareanorum exaudiebantur: Cædite gladij, figite hastis, sternite iaculis. Hactenus ita prælusum est futuræ pugnæ. Iam Borbonius singulari prudentia vir

& bellicis rebus cuilibet fere veterum comparandus, ita suos paucis quidem, sed efficacibus verbis hortatus dicitur. Nihil refert viri fortissimi, quot peditum, quot equitū milia Gallus ad Papiam adduxerit, quando cum longe maioribus copijs sæpius ac prospere semper cōfixeritis. Adhibete modo animos alacritatis ac fiduciæ plenos. Haud enim in limine vestrorum laborum, sed in exitu statis, Gallorum (ut spero) victores domū reuersuri, si paulum adhuc niti volueritis. Credite, vos ad prædam et gloriam, non prælium vocatos. Digni estis qui talibus, quibus abundant hostium castra in patriam onusti redeatis. Ad quæ ducis optimi verba sequutus ingens militum clamor se omnino paratos esse, dicentium Imperatorem suum per æqua & iniqua sequi. Libenter ituros ad vnum omnes, quo ipsius fortuna duceret. Iam in Mingualius aderat vicerex Neapoli. Is quoque militem hortari, vt acriter pugnaret, sciret illius victoriam diæ Galliarum maximas opes Cæsareanis in prædam daturā. Hæc ille, & alia similia, quæ in tali discrimine à facundis Imperatoribus adhiberi solent. Ex aduerso stabant & instructæ aduersarum partium acies. Et iam signis canere incipientibus, renouatum est prælium, magnis et infensis vtrinque animis, nec spe militū dissimili Cæsareanis sua virtute, hostibus militū copia fretis, Marchio Piscalariæ Cæsareanus, ante suorum nunc ora ferri, nunc

ri, nunc hostem inuadere, peditem immittere, hortari voce, n. anibus significare focium adesse se periculorum omnium atque adiutorē. Vidisses & hic Borbonium ferientem, cadentem, in hostem incurrentem, vulneratos ex acie subduci iubentem, integros submittentem. Multi vtrinque vulnerabantur equi & viri, pediti pedes, equiti eques, singuli pene singulis aut ense aut hasta sibi aduersi pugnabant. Rex Galliarum vir militari disciplina, tum corporis, tum animi viribus æque clarus, & ipse fortiter dimicans, vnius vexilliferum legionis Germanicæ an Hispanicæ incertum est, sua manu confodit. Horam fere vnam dubius fuit, & anceps pugnae euentus, quum repente suorum casu pedites Galli consternati, primum loco cedere mox terga simul vertere coeperunt. In prælio trucidati à Germano milite Sueui prope omnes, & qui pro Gallo steterant Itali. Ex Heluetijs mille quingenti, Duces quoque Francicorum exercituum præstantissimi. In quibus classis præfectus vna cum filio, dux Monfortius, princeps Tremolius, Busius, Chiamonius, Buhansius. Iacebant humi passim equis effusi nobiles pariter atque ignobiles. Quidam adhuc palpitantes alij vt suo vestitu obriguerant aut ensem aut parmam tenentes. Crudelis vbiq; luctus, vbiq; pauor & plurima mortis imago. Stabat iam rex Galliarum vndiq; telis expositus, quum suis hortantibus, vt re iam inclinata è prælio excederet.

Non

Non faciam, inquit. Hic extingui pulchrum mihi & laudabile existimo. Ea sum stirpe, ijs maioribus ortus, vt non tam longam vitam, quàm nominis æternitatem optare debeam. Hæc ita loquutus, cum suis iam ad salutem magis, quàm in spem victoriæ, aduersus hostem dimicat. Verum vbi extrema acies à Cæsarea nis est equitibus circumuēta, & à fronte alij vgebant infestius rex Franciscus viribus, auxilioque destitutus, capitur, & cū eo rex Navarra, alijque plurimi nobiles viri, Pontificis Romani legatus, princeps Mamoransius, Florenses, Lescu, Bonaualle, Durantius, Bosula, Brion, Valmontius, Obenignus, Sātememius, Camesiensis, Lorges, Naures, Riaus, alijq; per multi. Ex militibus gregarijs, qui profligata acie effugere sunt conati, multos cum totis armis in Ticinum desilientes, rapidus amnis absorpsit. Alij ab occurfantibus media planicie equitibus interfecti, capti sunt alij. Horum tanta multitudo, vt capientium numerum vicerint. Quos omnes postea armis exutos, Borbonius incolumes dimisit. Cæsorū in prælio numerum, quidam ad septem, quidam ad decem milia redigunt. Nec tamen incruenta hæc fuit victoria Cæsari, in cuius exercitu præter insignes aliquot duces octingenti fere desiderati. Alanzonius princeps Gallicarum partium videns suorū stragem, quadringentis cum equitibus è manibus hostiū elapsus, Galliā versus quam

quam maxime citato cursu, contendit, & Lugduni febricula correptus, periit. Hanc victoriā cum qua nullius vnquam veterum Imperatorum, nec laureas, nec auratos currus posse comparari existimo. Cæsariani adepti cum præda, captiuisque regibus, ac tota fere Galliarum regni nobilitate, Papiam ouantes reperunt, magna ciuium quoque lætitia & gratulantium acclamationibus, urbem longa iam obsidione liberatam ingressi. Hic si vnquam aliās, nihil omnino esse res hominum cernere licuit, quum rex paulo ante copijs egregie ad bellū vsus, tū armis, tum exercituum ductoribus, ac bellandi peritia instructissimus, Italiam ingressus, repente omnibus, & copijs, & armis exutus, in potestatem hostium venit.

TVMVLTVS GERMANORVM.

Dicam nunc de rebus Germanicis, quæ eidem fere tempus acciderunt. Lutherus palam in cōcionibus, ad quas audiendas semper confluebant ingens turba mortalium, multa in principes, in prælatos, in episcopos quum diceret, Cæsarem vermium saccū, Principes tyrannos, Prudentiorem esse Turcam, & meliorem quàm Christianæ reipub. gubernatores, & alia id genus per multa, scriberetque in opusculis & libris: Deus libera nos ab his tyrannis. Tolle quæso è medio amarissimos pariter ac superbissimos ecclesiæ proceres. Populus his accensus dictis, tandem insurgere ac tu-

N mul-

multuari cepit & conspirare aduersus eos, qui principatum aliquē intra superiores fines Germaniæ obtinerent.

Anno restitutæ salutis M. Quingentesimo, xxv. Calend. Ianuarijs, vulgus Campidoneū hastis, fustibus, gladijs, securibus, & quæ præterea furor in arma conuertere solet, direptis, in Abbatem dominum & gubernatorem suū ferociter inuehitur. Principes alij hos placare & compescere conati, omnino nihil effecerūt. Magis magisque læuit animis ignobile vulgus. Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat. Ab his iniurijs adeo breui temporis spacio creuit hoc malū, vt nullus postea mentis fuerit, quo non alijs atque alijs locis rebellatum sit Lutheraniæ hæresis veneno imbuti homines ad libitum euagantes monasteria diruebant electis, aut in cruciatū arreptis monachis Tempia donarijs, & præciosissimo rerum apparatu spoliabant. Ad eundem modum occupatis, aut vi captis sæcularium domibus principum, aut etiam oppidis. Nam & hæc tentare sunt ausi, crudeliter diripiebant omnia, vt facile appareret prædandi magis studio quam aliam ob causam plurimos excurrere cœpisse. Nunc mihi dicendum est, qui duces insanientise obiecerunt multitudini. Vtinam dicere possem oppresserunt.

QUARTA APRILIS.

Pro Leipzig ad Danubium cæsa sunt iij. homi-

hominum milia per Sueuicum exercitum. Per multi quoque in anem præcipitati. Quidam gladio subiecti cum Parocho suo Lutheraniæ factionis homine.

XXII. EIVSDEM.

Marchio Casymirus occidit milia duo, multos cepit captiuos, plerosq; decollauit, nonnullos cum pago vniuerso concremari iussit.

MAY XII.

Iuniores Palatini vulgus adorti, interfecisse ex his traduntur quadringentos. Ex captiuis gladio subiecisse xxij.

XIX. EIVSDEM.

Dux Ludouicus comes Palatinus ex Heidelberga eductis copijs recepit, à vulgo sibi ademptos pagos. Recuperauit Brusellam oppidum Spirensi Episcopo, fratri suo Germano, decollatis è vulgo, quos in potestatem redegerat.

EIVSDEM MENSIS XXVIII.

Ab eodem iussi sunt gladio colla subicere tumultus authores xj. in quibus presbyteri erant Lutherani duo, & Apostata monachus vnus. Eodem mense perierunt circiter mille, occisi à Diepoldo Steynio.

IN ALSATIA XVIII. eiusdem mensis.

Prophana multitudo vrbes indifferenter siue expugnatas, siue sponte deditas, hostiliter diripuit, direptas ruinis & incendio vastauit. De Lothoringia quoque iam occupanda co-

gitabatur, quū provinciae dux Antonius, con-
tractis exercitibus egressus quatuor milia occi-
dit. Postridie alios adortus (rapinis enim & la-
trocinis passim foedabant omnia) confecit mi-
lia sex. Mensis eiusdem die xx. Inter Tamba-
chum & Skouylerum complures ab eodem
fusi, fugati, caesi. Postremo apud Sletstadium
& Ortembergium eisdem praelio vicit memo-
rabili. Qui primi de hoc tumultu commenta-
rios emisserunt, ab Antonio colligunt interfe-
cta xxvj. milia aut plus eo, & trecentos ex ca-
ptiuis gladio percussos.

IN THVRINGIA.

IN Turingia quoq; tumultuatum est à pro-
phana multitudine. Ad cuius infringendos
conatus, Fridericus Saxonie princeps dum
& ipse validas contrahit copias, moritur die
Maij xij. In cuius funere habitam vidimus ele-
gantem orationem Philippi Melanthonis.
Hafsiae princeps (Lantgrauum vocant illi)
centum homines Lutheri dogma sequutos ferro
confecit, qui & oppidum vnum ceperant,
& cuiusdam Abbatis diripuerāt bona omnia.
Idem alia quoque strenue perambulans oppi-
da, quotquot huius factionis viros inuenit,
gladio traditur admouisse. Sed nulli hominū
generi infestior, quam Lutheranis Conciona-
toribus, quorum nonnullos vt audio, fuste ca-
pitibus illiso maectavit. His ita peractis, ad po-
stremum caeteris iunxit se principibus. Itaque
sub

sub diem decimumquintum Maij cum prophano
vulgo, quod in agro Franckenhufen (ita
enim nominant illi) tumultuose confederat,
congressi, sex milia interimerunt, captis pluri-
mis aliquot etiam securi percussis. Oppidum
quoddam celebre (Mulhusen loco nomen est)
vulgus occupauerat. Quod diuersis loco à
principibus Germaniae oppugnatum recupe-
ratur. Ciuibus ignorum, his legibus, vt Cle-
rum in omne ius, censusq; pristinos restituant:
muros, turres, aliaque vrbs propugnacula so-
lo æquent: arma bombardas puluerem tormē-
tarium principibus tradant. Sunt & alijs ple-
risque locis à Palatino electore, caeterisque rei
militaris longe peritissimis ducibus rustici ve-
lut vilissima pecora ad facietatem caesi, milia
centum & amplius soli principes, quos Germa-
ni ligam vocant occiderunt. Sic stultitia, imo
verius amentia vulgi tam grauius est hoc an-
no afflicta Germania, ac maioribus etiam de-
formata, foedatave cladibus quam vnquam à
Gothis & Vandalis Italia. Tantorum te causam
esse malorum, sunt qui dicant Luthere. Vidi
libros eorum etiam, qui sunt tibi conterranei,
quorum alius te monachum infamem, alius se-
ditiosum, alius Cacodæmonem, nemo Chri-
stianum vocat. Ego tantum oro, vt respicias,
vt in viam redeas, vt eorum omnium quæ cō-
tra Euangelicam veritatem inconsulte scripsi-
sti, Palinodiam canas, vt sancte & religiose vi-

CHRONICA

uendo ad vitam illam peruenias, qua melius,
felicius optari nihil potest.

MORS CLARISSIMI VIRI

Martini Dorpij.

Sub hos Germanicos tumultus, graui mor-
bo correptus Louanij Martinus Dorpius, infi-
nis Theologus, pridie Calend. Iunias vita de-
fungitur. Plus in vno hoc viro amisit schola
Louaniensis, quam vt dici, aut estimari potest.
Mire poetarum omnium fabulas tenebat, Ora-
torum & historicorum libros omnes excusse-
rat. Dialecticorum argutias callebat. Phisices
arcana peruestigauerat. In sacris literis nihil rã
arduum & difficile, de quo non subtiliter &
accurate disputarit. Quam Latinus & elegans,
planeque Romanus illi sermo. Quanta diui-
norum eruditio. Solebam ego illum officij
causa nonnunquam adire, ac fere pomeridia-
nis horis, nunquam non studentem ac libris im-
mussantem inueni. Sereno coelo descendebat
mecum in pomarium, quod ædibus suis adie-
ctum habebat. Nec vllus interim dum ambu-
latur, nisi de literis, & recte instituenda iuuen-
tute illi sermo erat, non ignaro id ætatis velut
rotius reliquæ vitæ iaci fundamenta. Quid de
re singulari eius dicam innocentia? Neminem
sciens læsit vnquam. Nulli hominum inuidit.
Nihil quod non sanctum & honestum esset ap-
petiuit. Mortui corpus cœnobio Carthusiano
rum illatum, ibique sepultum est.

TVI

BRAB. DVCVM. 100

TVMVLTVS POPVLARIS

apud Buscumducis.

NON multo post apud Buscumducistu-
multuatum à plebe aduersus magistratū.
Exegerat ab oppidis Brabatiæ pecuniam
princeps. Hanc quum ciues Busciduenses ne-
que ex publico ærario dare vellent, neque fu-
turum putarent, vt ad publicam vtilitatem da-
retur, impetu facto in opulentiora sui oppidi
monasteria, ab his extorquere, quod principi
darent, conati sunt. Tenuit per dies aliquot hic
tumultus, qui tandem, in vrbem admissa gu-
bernatrice Margareta, refedit. Neque inde a-
biit princeps ipsa, nisi omni sublata materia.
Vnde in futurum aliud excitari posset incen-
dium.

REX GALLIARVM CAPTI

uus in Hispaniam auchitur.

AD captiuum regem Galliarum nunc re-
uertor, qui menses aliquot in Italia cu-
stoditus ad Imperatorem auchitur in Hi-
spaniã. Vbi non multis interiectis diebus, quã
in febrim incidisset, grauiterq; discuberet ve-
nit ad eum Carolus Cæsar. Quibus tum de re-
bus sint collocuti, nescio. Cæsar captiuum &
ægrôtatem consolatus, iussit bono esse animo,
Se curaturum, vt quæ ad recuperandam vale-
tudinem necessaria essent, haberet omnia.

N 4 Scio

Scio præterea tentatam esse pacem, magnorum interuentu principum. Sed res ad exitum perducì nondum potuit, Gallus ad ea quæ repetit **CAROLVS**, minime inclinanti- bus.

GERMANIÆ INFERIORIS VR-
bium, & aliarum quæ finitima inferiori Germaniæ
nunc parent CAROLO Imperatori hu-
ius nominis quinto, per Hadrianum
Barlandum sequitur Cas-
talogus.

HADRIANVS BAR-
LANDVS HADRIANO
 Ariuulo alumno
 suo S.

Quoties hic inter ambulandum aut a-
 lias cogito de studiosis iuuenibus, om-
 nium tu mihi videre fortunatissimus
 Adriane, cui eximio illo viro Erasmo Rote-
 rodamo conuiuere, eundemque quotidie tam
 docte, tamque facunde loquentem audire con-
 tingerit. Pro meo igitur in te amore non pos-
 sum non istam tibi tam raram felicitatem gra-
 tulari. Duas abs te accepi epistolas, non scri-
 bam

bam quam elegantes, mihi certe fuerunt lon-
 ge gratissimæ. Iam confederam posteriori,
 imo vtrique responsurus, & ecce repente vo-
 cor Affligineum ad studia eius cœnobij admi-
 nistratoris, quem nunc iuuenem in literis poli-
 tioribus sesquiannum institui. Louanio disce-
 dens optimum virum Gasparem à Riulo paz-
 truum tuum rogavi, vt me tibi purgaret. Tu
 vero me purgabis Erasmo. Vtrique enim scri-
 psssem, si Louanij manere licuisset. Mitto tibi
 opusculum quoddam proximis Iulij colori-
 bus à me conscriptum, de claris vrbibus infe-
 rioris Germaniæ, & quorundam aliarum; In
 quibus & tuam cernes Antuerpiam. Merito e-
 nim tuam dico, quæ te primum nascentem ex-
 ceperit. In locis vero nostratibus descri-
 bendis singula persequuti non su-
 mus, sed rerum summas, & ex
 his illustrissima quæq; li-
 bauimus. Vale ex
 rure Affligi-
 nensi.

N 5

GER

GERMANIAE INFERIORIS VRBIVM,

ET ALIARVM QVAE FINITI-
mae inferiori Germaniæ nunc parent Ca-
rolo Imperatori, huius nominis
quinto, Catalogus per Ha-
drianum Barlandum.

COLONIA.

DE inferiore Germania quæ
frugiferarum aut lætarum ar-
borum ferax terra est, mag-
nisque & nauigabilibus flu-
minū alueis irrigatur, & qui-
busdā alijs finitimis urbibus
litteris aliquid mandaturus in-
cipiam à Colonia Agrippina, quæ & situ &
flumine & populo clara est, & magnificenter
ædificata atque elegans. Hic vrbe media tem-
plum videtur magnificum, vbi trium corpo-
ra Magorum seruantur, qui Christo in Beth-
leem recens nato munera obtulerunt. Habet
Archiepiscopum, qui sit vnus è septem princi-
pibus, ad quos electio pertinet Romani Imper-
atoris. Habet magni illius Alberri sepulchrū.
Tot habet sanctorum reliquias. Hic Vrfula i-
ctu sagittæ transuerberata cum tot virginum
milibus,

BRAB. DVCVM. 102

milibus cum tot victricibus turmis ad cœli pa-
latium purpureo sanguine laureata migravit.
Hic gymnasium est liberalium artium, in quo
permulti & eloquentes & docti viri bonas li-
teras sunt professi.

AQVISGRANVM.

Distat hinc aliquot milis Aquisgranum,
insigne oppidum monumento Caroli magni
Imperatoris, quod in templo illic marmoreo
visitur. Est & venerabile sanctorum reliquijs,
quas idem CAROLVS ex diuersis locis hic
esse voluit.

LEODIVM.

Descendo nunc ad Leodium, quæ vrbs a-
mœnissimo extructa loco, & sacris ædibus, &
Canonicorum collegijs longe superat alias o-
mnes, quæ sunt in nostra Germania. Ad hæc
ornamenta Episcopum habet, quo nō alius est
locorum, quibus imperat multitudinem poten-
tior. Præcipue bonitatis est & vini ferax
Leodinorum ager.

TRAIECTVM.

Traiectum, quod superius nominant, ad
eius differentiam ciuitatis, quæ in Hollandia
est eiusdem nominis, oppidum & natura lo-
ci, munitioibusque & populi frequentia, &
ædificijs & Canonicorum collegio nobile, spe-
ciem præbet urbium duarum, coniungente eas
ponte longiusculo. Huius incolæ, quanq̄ Leo-
dis

dinis vicini, tamen Burgundicæ domui mire fauent.

NAMURCVM.

Namurcum ad ripam Mosæ situm arcem habet munitissimam, qua bellorum temporibus in captiuis seruandis vti consueuerunt principes nostrates. Populus hic non dici potest, quàm sit amans Burgundionum, pro quibus aliquando etiam suis militasse stipendijs leguntur. Ferri fodinas habent & in montibus oppido adiacentibus vitaria amœnissima. Horum tritici & siliginis fertilissimus ager est.

DE BRABANTIA.

NVlla est natio cui vel humanitate, vel bonitate cesserint Brabanti, nulla gens, quæ minus grauem senectutem sentiat. Hoc præstat illis hilaritas. Vnde videtur manasse iocus ille: Brabantus quo natu grandior, hoc stultior. Horum regio tota amœnissima est, nemorosa plerisque locis, ac multijugis ferarum generibus abundans. Aeris tanta præfertim circa Louaniam & Mechliniam oppida puritas, vt circumiacentibus regionibus, non raro sæuiente pestilentia, Brabantii immunes alie perseuerent. Terra hæc vbiq; herbida, rerum omnium ferax, quæ blandiuntur naribus, quæ palato sapida sunt. Quæcunq; oculos pascunt, quæcunq; ad nostratia medicamenta conueniunt, largissime effundit.

LO-

LOVANIVM.

Louanium caput est vrbium Brabanticæ cœli & aeris benignitate nulli cedens aliarum. Hic intra muros libera prata, vineæ, horti spatiosi, agri, pomaria, cæpi, dumet, saltus, pascua, parua syluulæ, parua nemuscula, vt merito hanc sedem ad domicilium optimarum artium delegerint maiores nostri. Habet enim scholam, qua non alia secundum Parisiacam numerosior, neque ornatiores. Multa sunt passim toto orbe Christiano gymnasia, sed in alijs alia videas desiderari. Aureliæ in Gallijs solæ leges Ciuiles. Parisij Theologia, ius canonicum & sophistica traduntur. Sunt alia quædam scholæ, vbi sola in pretio est Medicina. Louanij omnes scientiæ docentur. Habet hæc vrbs sacras ædes plurimas. Vnam diui Petri, structura tam eleganti, vt architectorum iudicio nullam pluribus locis inuenias pari politie. E conspectu templi Apostolici visitur domus ciuica operosissima, & quæ non vna re testetur olim florantissimam fuisse urbem Louanium. Hanc artificij plenam structuram mirantur Galli, Germani, Britanni, & Itali. Schola Louanienses vnum habet caput, vnum principem, cui omnes pareant, hunc rectorem vocant. Cuius officium est ius dicere priuilegia tueri, & maleficij reos scholasticos poenis afficere. Quum in publicum prodit, ante eum it accensus, quem Bedellum recepto illic vocabulo appellant. Po-

ne

ne sequuntur famuli. Quantum autem honoris huic dignitati habeatur hinc apparet, quod consules, magistratus, & clarissimi quique viri, denique omnium dignitatum gradus academiæ principi assurgant, & decedant de via. Exeunt ad comitiâ, quæ certis anni temporibus indici solent, plures accensi anteambulant, singuli manu auratum gestantes baculû insignia honoris amplissimi. Est hæc semestris dignitas, quæ admodum apud Romanos olim dictatura fuit sex duntaxat mensiû. Hæc nobis cõmentantibus scholæ princeps ac rector erat eximius sacrarum literarum professor Martinus Dorpius. Sunt & alia quædam Louanij non indigna spectatu loca, xenodochium amplissimum, vbi nunquam non assistunt ægrotis mulierculæ solatijs refouentes singulos, atque adferentes quod cuique è valetudine esse constitit. Est alio loco digna diuicijs, digna principis domus, quam extruendam curauit summus Pontifex Hadrianus Sextus, quum adhuc in minoribus ageret. Intra mœnia visitur & cœnobium Carthusianorum, loco & ab omni tumultu, ab omni frequentia semoto, ita vt nec heremi solitudinem in vrbe magnopere desiderent monachi. Hoc ædificio nihil ex ea familia vidisse se quicquam splendidius ingenue fatentur quiuis exteri. Ad muros vrbs, quæ Mechliniam itur, arx est insigni vetustate, & ad ocium, rerûq; vrbanaum vacationē principi-

cipibus accommodata. Eodem loco in monte rēplum est Baptistæ sacrum. E regione arcis, cuius modo commemorari, turris est in ipso muro ex candido lapide, eaq; altitudine, vt inde videri sereno cælo Antuerpia possit, octo magnis miliarijs Louanio distans oppidum. Vulgo impensa perdita vocatur hæc turris. Quam annis aliquot superioribus fatiscentem, consules magno reficiendam curauerunt. Ager Louaniensis præter frumentum legumina, triticû, poma, pira, persica, cæteraq; ad corporum alimentiam pertinentia, dat & vinum. Cuius ea natura, vt non facile inebriet, non facile ad arma protrudat, & luctam veneream. Bibât hoc vinum initiati, quos diuinæ literę perpetuo sobrios & continentem esse volunt.

BRUXELLA.

Vrbs aulicorum frequētia, fontium copia, magnificentia principalis aulæ, Ciuicæ domus, ac plurimum aliarum splendore nobilissima, et quod de sua Burdegala dixit Ausonius. Clementia hic cæli mitis, & irriguæ larga indulgētia terræ. Huius incolæ vestitu opes suas vestitu ostentant præ cæteris, & maxime genus mulierum. Templorum omnium hoc loco magnificentissimum est diui Gudulæ, canonicorum collegio insignis.

MECHLINIA.

Distat Bruxella & Louanio miliarijs quatuor Mechlinia, vrbs situ & opere munitissima

CHRONICA

ma, quæ ipse quoque suæ habet minime vulgares dotes. Aeris multam clementiam & salubritatem, incolas sermone blandos, moribus mansuetos, comes, ciuiles, bellicosos etiam vbi res exigit. Placet in hac vrbe vicorum amplitudo, placet mundities. Habet concilium regium, habet & ædes sacras cõplures, sed duas, quæ longe cæteris antecellunt, Deiparæ vnã, & alteram diui Rùmoldi ornatissimã, cum turri, quæ & magnifica est, & altitudine spectabilis.

HANTVERPIA.

Nunc offert se mihi Hantuerpia, ad Schaldam flumen sita, emporium longe celeberrimum. De cuius situ, splendore ædificiorum, populi industria ac diuitijs quorundam extã scripti libelli. Est hoc nobile oppidum partim maritimum, Gallis, Germanis, Hispanis, Britannis, Italis frequentatum. Hodie diuino munere & Senatus prouidẽtia sic floret mercimonijs, vt nec Londino in Angliã, nec apud Germanos Francfordiã, nec in Gallijs Parisio cedere debeat. Priuatæ hic domus affabre constructæ. Certamen est in vrbe, quis magnificentius ædificet. Grandia sunt templa, vnum Deipare virginis augustissimum cum turri altissima ex candido lapide. Gentes mirum in opificijs acumen domus extruunt, altas magis, quàm amplas propter locorum angustiam, & fere ex lapide. Est hæc ciuitas vna omnium quæ sunt hodie

BRAB. DVCVM. 105

hodie in inferiore Germania sacrarum certe ceremoniarum studiosissima, verèq; pietatis cultrix. Monasterium habet Præmonstratensium, & structura magnificum, & monumento Isabelæ Caroli Ducis Burgundiæ coniugis nobile.

BVSCVM DVVIS.

Oppidum ludo literario, & pugnaci populo nobile. Horum arma superioribus annis, haud semel Gelrij sensere, cum qua gente vario certatum est euentu nostris hominibus. In hac vrbe templum est Deipare sacrum, opus visendo apparatus.

FLANDRIA.

Est & Flandria regio fertilis atque amœna & pluribus locis suauiter aprica, nec expers nemorum & collium. Habet & lacus perspicuos, flumina, fontesque salubres. Gentem non inhospitalem, vestitu & lingua à Brabantis indiscretam.

GANDAVVM.

Gandauum eius terræ ciuitas fluminibus nobilis, amœna, ampla, spatiosa, nusquam cõclusa, nusq; suffocata. Innumeræ, cultæq; domus, facundia virorum ingenia, antiqui mores, tum duplici muro amplificata loci species. Suos etiam habet, vt Louanium, meditationi ac studijs aptos recessus. Habet & ludos literarios aliquot multæ celebritatis. Magnifica templa, cœlum perquam benignum, Gentem frugalem magis dixeris quàm parcã. Est Gandauum &

O plu-

pluribus diuorū corporibus, & nobilibus monasterijs duobus exornatum Petri Apostolorū principis, & Bauonis. Vtrunque abbatem habet, & annuos prouentus amplissimos.

BRVGE.

Publicarū priuatarūq; ædium in hoc oppido splendor & magnificentia oēm orationem, oēm dicendi facultatē supergreditur. Vt paucis omnia dicā, totus hic locus pascēdis oculis, reficiendis animis dicatus est. Pulchra sunt oppida Gandauum, Hantuerpia, Bruxella, Louanium, Mechlinia, sed nihil ad Brugas. Præter Gandauū & Brugas longe clarissimas vrbes, alia quædā sunt in Flandrijs oppida clari nominis, Alostū, quod ad posteros nobile reddidit tot exculis in omni prope disciplinarū genere pulcherrimis libris Theodoricus Alostensis topographus, Aldernardum, Insulæ, Iperæ, Teneramūda, Slusa, quod postremum est maritimum.

TORNACVM.

Nescio an vllum Tornaco extaret Florentius oppidū, vel in Flandria, vel in Brabantia si nostratium quàm Gallicarū semper esse partium maluisset. Cui hic affectus quantum paucissimis annis malorū inuexerit nos ipsi vidimus. Octo enim spacio annorum eadem ciuitas bis capta, semel diuēdita, & interim sæpius ad exterorum libidinem vexata est.

HANNONIA.

Hannonienses populi fide, & armorū erga principi-

principem suū nulli aliarum regionum cedentes, terram & ipsi incolunt herbidā, & pascuis admodum lætā. Pietas huic genti in deum singularis, idioma gallicum, vt vicinis Tornacensibus est. Habitus & cætera vita eadem quæ & Flandris, quibus sunt cōtermini. Præcipua Hannoniæ oppida Bergæ & Valencenæ, vtrunq; legibus optimis iustitutum. Nobis hæc cōmentantibus, Valencenis fortuito incēdio plus mille domus conflagrarunt pucherrima totius vrbis regione.

PHRYSIA.

Pene mihi exciderant Oceani accolæ Phrysi in bello feroces, & armis exercitati robustis ac proceris corporibus. Nulla seruitutis gens impatientior, boues optimos alunt, quos in alia terras abactos vendunt magna pecunia. Phrysiæ planus est ager, & multo gramine fecundus. Ignem struunt ex bituminoso cespite propter lignorū inopiam. Hos populos anno superiori ad Caroli Cas. obsequium retraxit clarissimi belli dux Ioannes à Vuassenaer, quem si fata virū nobis seruassent, validas Gelriæ venisset ad vrbes. Oppida Phrysiorū magis insignia sunt Gruniga & Lewardia, vtrunque opulentū, vtrunq; populosum. Illud etiā valide munitum contra hostiles insultus.

GELRIA.

Nunc de Gelria dicendum est, regione non tantum ad suorū, sed exterarum quoq; gentiū tutelam fertili, vt interim silentio præteream,

q̄ bellicosum atq; pugnacem habeat populū suū; principi valde fidelē. Vrbes hic quatuor maxime insignes, Nouiomagum, quod amœnus ac nobilis fluuius Vuala præterfluit, Ruremūda & ipsa suis dotibus nobilis. Arnhemii, quod nostra memoria Philippus Burgundionū princeps occupauit. Et Surphania ciuibus, opificibusq; non infrequens. In his quatuor nominis vetustate, populi frequentia, & opū magnitudine primas tenet Nouiomagum, partim in cliuo, partim in plano situm, patria ac nobile solum eruditissimi, facundissimiq; viri & studiosorum omnium Mœcenatis Francisci Craueveldij Cæsari Carolo à consilijs Mechliniæ.

HOLLANDIA.

Quam nunc Hollandiā dicimus, olim Hollandia nominata est à copijs lignorum, vt habent annales quidam. Huius regionis herbis et salictis maxime confitus est ager. Frumentum, quo vtitur, nauigijs aliunde inuehitur. Homines hic industrii, negotio, si simplices, et ad oēm humanitatē benignitatemq; propensissimi. Alios videas ad paradā vel rerum, vel linguarum cognitionē diuersa Christiani orbis adire gymnasia. Hollandis vero magis honoratur egregia morum integritas, quanquam nec ipsa negligunt studia præcipue literarum meliorū, quas aliquanto felicius quàm cæteri discunt, si modo à teneris annis præceptoribus tradantur. In vaforum nitore, mensarum lautitia, mantilium

illum atq; mapparum candore, munditia denique rerū omnium superant alias nationes. Mulierum genus pulchrum & lacteum, aut negociatur vt viri, aut lanificio, lanificatioue dat operam. Hollandia & piscosis interluitur amnis, & pascuis abundat vberimis, neq; regio esse creditur alia in orbe, quæ simili spacio tot habeat oppida, mediocriter quidē magna, sed apprime polita & concinna. Pagos quoq; regio sumptu passim ædificatos videas. Dolendum hanc tam nobilem, tam florentem prouinciam Lutheranæ factioni tantopere fauere. Dicam nunc de oppidis huius regionis.

TRAIECTVM.

Hanc urbē attribuunt Hollandiæ, alij Phrysiæ, siue in Hollandico solo, siue in Phrysia sita, haud dubie nobilissima est, & priuatarum ædiū pulchritudine, & clero. Habet enim celeberrima Canonicoꝝ collegia, in quibus principem tenet locum, quod est diui Martini. Habet & antistitē, qui in sacris latissime imperat. Hic rā diues ac potens, vt si quando sit necesse quadraginta hominū milia ad bellum possit armare. Ex hac vrbe Rom. Pontificē Hadrianum eius nominis sextum nostra vidit æras. Quæ felicitas nulli vnquam contigit aliarum quæ sunt in orbe nostro. A Traiecto non longè distita est Dauentria, quod oppidum plures annos floruit schola bonarum literarum.

CHRONICA

DOR DRACVM.

Vrbs est valide munita, negotiationi idonea, vndiq; cincta mari, opibus & celebritate inter alias longe princeps. *Herlemum.*

Hanc urbem inuenio condita à quodam illustri viro, cui nomē inditum fuerit Lem, germanica lingua, vrbs hinc dici cœpta Herlems stat Germanice, nos eadem ratione Herlemum dicimus Latine. Forum hic maximū, pulchræ domus, templum egregium, vrbs sita est loco peramœno. Statim egressis mœnia, occurrit nemus, in quo varias auium linguas audire licet, in quo timidi damæ, ceruic; fugaces, lepores, cuniculi, denique ferarum omne genus.

LEYDA.

Pulcherrimum Hollandiæ oppidorum. Aedificia habet & concinna & frequentia. Vis eorum hic est perpetua quædam mundicies, vt alijs quibusdam terris plus luti accœni inuenias in domibus, quàm hic in plateis.

DELFTVM ET HAGA.

De huius oppidi cōditione puto me dixisse nonnihil in opusculo de Comitibus. Incolarū opes amplæ sunt, multa in diuos pietas. Ceruissiam conficiunt optimā, quæ plurimā ad Selandos vicinam gentem importatur. Hinc paruo miliario distat Haga comitis, ita enim nominatur, pagus & magnitudine, & cultu & incolarum frequentia non paucis antefendus. Hic concilium est ad quod totius Hollandiæ, atq;

BRAB. DVCVM. 108

atq; item Selandiæ populi concurrunt in rebus ambiguis. *AMSTELREDAVM.*

Hoc cæteris quæ nominaui, recentius oppidum, genus hominum incolit pecuniæ studiosus. Quocirca in remotissimis etiam terris negociantur, habentq; toto fere anno externum domi suæ mercatorem. Præstat hoc illis cōmoditas portus. Sunt alia quædam non pœnitenda Hollandiæ oppida, Goricum, Gouda, Alcmaria, Roterodamum, eximij illius viri Erasmi Roterodami vrbs nutritula.

SELANDIA.

De Selandiæ meæ situ extat perquàm eruditi viri Gerardi Nouiomagi veteris amici nostri epistola non inelegans. Dicit ille totam Selandiam xvj. insulis ac totidem oppidis consistare, fertilem esse regionis agrum, multoq; diligentius coli, quàm Hollandicum. Quod hic nascitur triticum multo & purius & candidius esse Hollandico. Mores esse indiscretos cum Hollandis, lingua citatiore nostrates esse. Portuum commoditate, mercimoniorum copia, & nauium numero Gerardus Hollandiæ præfert Selandiam. Coquitur hac insula sal candidissimus. Habet Selandia tres insignes insulas: Vualachriam, in qua Veria & Middelburgū oppida mercimonijs florent. Schaldiam, vbi Ziricea est opulentum, & non inconcinnum oppidum. Suytbeuelandiam, in qua duæ sunt vrbeculæ, Goufa Ruemerfuuala. Est hæc omnium

CHRONICA

nium Selandiæ insularum amœnissima. Syl-
 uas habet locis aliquot, hortos quoque, in qui-
 bus est, quicquid natura produxit herbarum
 esculentariũ. Pomaria passim amplissima. Hic
 mensibus vernis omne autũ genus subsilire, cir-
 cũuolitare, colludere, delitiari videas, hic vel
 studere, vel obambulare, vel cum amiculo cõ-
 fabulari, vel cibum capere, vel cum sodalibus
 luitare summa est voluptas. Goufæ oppidu-
 lo, quod dixi, vicina est patria mea Barlãdia,
 locus adeo & fertilitate ac rerum copia, & ædi-
 ficijs & littoris amœnitate præstans, vt non im-
 merito de hac dicere possim, quod de Baijs Ho-
 merus dixit, Nullus in vrbe locus Baijs prælu-
 cet amœnis. Item poeta Martialis: Vt mille

laudem Flacce versibus Baias, Laudabo

digne non tamen satis Baias. Totus

locus pratıs irriguis paruisque

cinctus est nemusculis. Dis

gnam studijs dignam

mussis se-

dem

diceres.

Subsignauit P. de Lena.

FINIS.

